

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Η ΑΜΠΧΑΖΙΑ: ΕΝΑ DE FACTO ΚΡΑΤΟΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΗΣ

ΜΕΤΑΝΟΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ

Α.Μ. 20150

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2008

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Η ΑΜΠΧΑΖΙΑ: ΕΝΑ DE FACTO ΚΡΑΤΟΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΗΣ

ΜΕΤΑΝΟΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2008

Περιεχόμενα

Πίνακας Περιεχομένων.....σελ. 3-4
Πρόλογος..... σελ. 5
Περίληψη..... σελ. 6
Αγγλική περίληψη..... σελ. 7
Εισαγωγή..... σελ. 8-9

Κεφάλαιο 1. Η διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ. και η δημιουργία του κράτους της Γεωργίας

1.1 Γενικά..... σελ.10-13
1.2 Αίτια της διάλυσης της Ε.Σ.Σ.Δ. – Η κατάσταση στη χώρα από το 1991 έως σήμερα..... σελ. 13-18
1.3. Η δημιουργία του κράτους της Γεωργίας
1.3.1 Ανθρωπογεωγραφικά στοιχεία..... σελ. 19-21
1.3.2 Διοικητικός διαχωρισμός και κατανομή του πληθυσμού της Γεωργίας..... σελ. 21-23
1.3.3 Η πολιτική κατάσταση στην Γεωργία
1.3.3.1 Περίοδος 1917 – 1993..... σελ. 23-27
1.3.3.2 Περίοδος 1993 έως σήμερα..... σελ. 27-30

Κεφάλαιο 2. Αποσχιστικά κινήματα στην Γεωργία: Πως εμφανίστηκαν, ποιοι τα ενθάρρυναν και γιατί

2.1 Πως εμφανίστηκαν τα αποσχιστικά κινήματα στην Γεωργία
2.1.1 Γενικά..... σελ. 30-32
2.1.2 Αποσχιστικά κινήματα στην Γεωργία..... σελ. 32-36
2.1.3 Στόχοι των κινήματων..... σελ. 36-38

2.2 Ποιοι ενθάρρυναν τα αποσχιστικά κινήματα στην Γεωργία και γιατί	
2.2.1 Δυνάμεις που ενθάρρυναν τους αυτονομιστές.....	σελ. 38-39
2.2.2 Πολιτικά – οικονομικά αίτια.....	σελ. 39-45

Κεφάλαιο 3. Η Αμπχαζία

3.1 Γεωγραφικά στοιχεία	
3.1.1 Γενικά.....	σελ. 46-49
3.1.2 Ανθρωπογεωγραφικά στοιχεία.....	σελ. 49-52
3.2 Ο ρόλος της Αμπχαζίας στις σημερινές πολιτικές συνθήκες της ευρύτερης περιοχής του Καυκάσου.....	σελ. 52-58
3.3 Πρόσφατες εξελίξεις στην Αμπχαζία.....	σελ. 58-62

Κεφάλαιο 4. Συμπεράσματα – Μελλοντικές εξελίξεις

4.1 Συμπεράσματα.....	σελ. 62-65
4.2 Μελλοντικές εξελίξεις.....	σελ. 66-70
Βιβλιογραφία.....	σελ. 71-75
Παράρτημα χαρτών.....	σελ. 76-81

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στόχος της εργασίας είναι η καταγραφή και η μελέτη των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών γεγονότων, τα οποία σημάδεψαν την πορεία των κρατών που δημιουργήθηκαν μετά την διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ. Ιδιαίτερα μελετήθηκε η περίπτωση του κράτους της Γεωργίας και κυρίως του δυτικού τμήματός της, δηλαδή του κρατιδίου της Αμπχαζίας, το οποίο διεκδικεί εδώ και πολλά χρόνια την ανεξαρτητοποίησή του από την Γεωργία.

Στο τελευταίο τμήμα της εργασίας αναφέρονται τα συμπεράσματα που απορρέουν από τα γεγονότα και τις πρόσφατες εξελίξεις στην περιοχή, καθώς επίσης γίνονται ορισμένες παρατηρήσεις όσον αφορά στην μελλοντική κατάσταση στην περιοχή.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω για την πολύτιμη βοήθειά του, τον Αναπληρωτή Καθηγητή κ. Αστέριο Χουλιάρα για την ανάθεση του θέματος, το διαρκές ενδιαφέρον του κατά την εκπόνηση αλλά και για την πλήρη κατανόησή του.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Από το 1991 οπότε και συνέβη η διάσπαση της Ε.Σ.Σ.Δ. η κατάσταση στην περιοχή του Καυκάσου μετρά περισσότερες στιγμές έντασης παρά ηρεμίας. Τα επιμέρους κρατίδια εντός του κράτους της Γεωργίας και κυρίως η Αμπχαζία, έχουν ως απόλυτο στόχο τους την πλήρη ανεξαρτητοποίησή τους από την Γεωργία και βλέψεις για μελλοντική τους προσάρτηση στη γειτονική Ρωσία. Επομένως, η εμπλοκή της Ρωσίας είναι αναπόφευκτη με αποτέλεσμα συχνά περιστατικά έντασης με πιο σημαντική την κατάσταση που επικρατεί σήμερα, με ορατή πια την απειλή ενός πολέμου μεταξύ των όμορων χωρών. Οι μονίμως τεταμένες σχέσεις των κρατών της περιοχής, αλλά και οι εκατέρωθεν προκλήσεις και κινήσεις των Η.Π.Α. και της Ρωσίας, όσον αφορά το μέγεθος της επιρροής τους στην περιοχή, αποτυπώνουν την μεγάλη οικονομική και γεωστρατηγική σημασία της περιοχής και οδηγούν στο συμπέρασμα πως η κρίση που επικρατεί εδώ και χρόνια είναι πολύ δύσκολο να μειωθεί, πόσο μάλλον να εξαλειφθεί άμεσα.

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι η περιγραφή και ανάλυση των γεγονότων που συνέβησαν και συμβαίνουν στην περιοχή του Καυκάσου και συγκεκριμένα στο κράτος της Γεωργίας και το κρατίδιο της Αμπχαζίας από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης έως και σήμερα.

Η ένταση των τελευταίων εβδομάδων και τα γεγονότα που επακολούθησαν φαίνεται να δικαιώνουν τον τίτλο της εργασίας (είχε καθοριστεί περισσότερο από έναν χρόνο πριν), «**Ένα de facto κράτος: η περίπτωση της Αμπχαζίας**».

ABSTRACT

Ever since 1991, when the U.S.S.R. broke up, the situation in the Caucasus region has been more tense than calm. The minor states within the state of Georgia, and Abkhazia in particular, have as their objective their full independence from Georgia and have aspirations of an eventual annexation to neighbouring Russia. Therefore, the involvement of Russia is inevitable and as a result there are frequent incidents of tension, culminating in the present situation, in which the spectre of war among the neighbouring countries is looming. The permanently tense relationships of the states in the area, as well as challenges and movements from both the U.S.A. and Russia, in their effort to enhance their influence in the area, are an imprint of the great financial, geographical and strategic importance of the region and lead to the conclusion that the crisis which has been fermenting for years is neigh impossible to defuse, much less to resolve immediately.

The aim of this project is to describe and analyse developments in the area of Caucasus and in particular in the states of Georgia in relation to Abkhazia ever since the collapse of the Soviet Union.

The tension of these past weeks and the events following that seem to justify the title of this project (which was set more than a year ago), « A de facto state: The Abkhazia case».

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε ως πτυχιακή εργασία για το τμήμα Γεωγραφίας του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου. Σκοπός της είναι η περιγραφή και ανάλυση των γεγονότων που συνέβησαν στην περιοχή του Καυκάσου και συγκεκριμένα στο κράτος της Γεωργίας και το κρατίδιο της Αμπχαζίας από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης έως και σήμερα.

Από το 1991 οπότε και συνέβη η διάσπαση της Ε.Σ.Σ.Δ. η κατάσταση στην συγκεκριμένη περιοχή μετρά περισσότερες στιγμές έντασης παρά ηρεμίας. Τα επιμέρους κρατίδια εντός του κράτους της Γεωργίας έχουν ως απόλυτο στόχο τους την πλήρη ανεξαρτητοποίησή τους από την Γεωργία και βλέψεις για μελλοντική τους προσάρτηση στην γειτονική Ρωσία. Επομένως, η εμπλοκή της Ρωσίας είναι αναπόφευκτη με αποτέλεσμα συχνά περιστατικά έντασης με πιο σημαντική την κατάσταση που επικρατεί σήμερα, με ορατή πια την απειλή ενός πολέμου μεταξύ των όμορων χωρών.

Πιο αναλυτικά, στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται και αναλύονται οι πολιτικοί, οικονομικοί και κοινωνικοί λόγοι οι οποίοι οδήγησαν στην διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ., καθώς και απαριθμούνται τα κράτη τα οποία ιδρύθηκαν με το τέλος της. Επίσης, γίνεται μια σύντομη αναφορά στην σημερινή κατάσταση που επικρατεί στην ευρύτερη περιοχή. Στη συνέχεια, γίνεται πιο ειδική αναφορά στο κράτος της Γεωργίας, παρατίθενται τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά της χώρας, η διοικητική διαίρεση του κράτους και η σημερινή κατάστασή της.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην εμφάνιση αποσχιστικών κινήματων στο κράτος της Γεωργίας στους στόχους που έχουν, αλλά και στις δυνάμεις οι οποίες τα υποκινούν.

Στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται αναλυτική αναφορά και μελέτη στο κρατίδιο της Αμπχαζίας. Παρουσιάζονται τα γεωγραφικά της χαρακτηριστικά, η οικονομική και κοινωνική κατάσταση του πληθυσμού, η πολιτική κατάσταση που επικρατεί και

οι σχέσεις της με τη Γεωργία. Επιπλέον, περιγράφεται ο ρόλος της Αμπχαζίας στις πολιτικές συνθήκες της ευρύτερης περιοχής και τέλος, γίνεται εκτενής αναφορά στις πρόσφατες εξελίξεις.

Τέλος, παρατίθενται τα τελικά συμπεράσματα που προκύπτουν από την μελέτη, καθώς επίσης γίνονται ορισμένες προβλέψεις όσον αφορά στη μελλοντική κατάσταση στην περιοχή και την ανάγκη για ειρηνική συνύπαρξη των λαών στην πολύπαθη αυτή περιοχή του Καυκάσου.

Κεφάλαιο 1. Η διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ. και η δημιουργία του κράτους της Γεωργίας

1.1 Γενικά

Το 1991 είναι το έτος που η μία από τις δύο υπερδυνάμεις, η Σοβιετική Ένωση (Ε.Σ.Σ.Δ.) διαλύθηκε σε μικρότερα ανεξάρτητα κράτη. Η διαδικασία της διάλυσης της Ε.Σ.Σ.Δ. είναι μία σειρά από διαδοχικά γεγονότα τα οποία σταδιακά οδήγησαν στην πτώση της μεγάλης αυτής υπερδύναμης. Στις 15 Ιανουαρίου 1991 ο Αλεξάντρ Μπεζμέρνιχ αντικατέστησε στο Υπουργείο Εξωτερικών τον προκάτοχό του Έντουαρντ Σεβαρντνάντζε, ο οποίος είχε παραιτηθεί λίγες μέρες πριν. Στις 20 Ιανουαρίου πραγματοποιήθηκαν πολύωρες ένοπλες συγκρούσεις στην πόλη Ρίγα της Λετονίας. Ο κόκκινος στρατός προσπάθησε να καταλάβει το Υπουργείο Εξωτερικών της Λετονίας.

Στις 9 Φεβρουαρίου έγινε δημοψήφισμα στη Λιθουανία και το αποτέλεσμα ήταν ότι 91% των ψηφοφόρων τάχθηκε υπέρ της ανεξαρτησίας. Στις 3 Μαρτίου έγινε δημοψήφισμα στην περιοχή της Λετονίας και το 73,3% ψήφισαν υπέρ της απόσχισης. Λίγες μέρες μετά στις 17 Μαρτίου πραγματοποιήθηκε δημοψήφισμα για τη διατήρηση της ενότητας της Ε.Σ.Σ.Δ. κατά το οποίο πέντε από τις σοβιετικές δημοκρατίες δήλωσαν επίσημα αποχή. Όμως στο δημοψήφισμα αυτό 76% των ψηφοφόρων ψήφισε υπέρ της ενότητας.

Στις 31 Μαρτίου έγινε δημοψήφισμα στη Γεωργία κατά το οποίο 99% ψήφισε υπέρ της ανεξαρτησίας. Στις 4 Απριλίου το Κογκρέσο των λαϊκών αντιπροσώπων της Ρωσίας παραχώρησε στον Μπόρις Γιέλτσιν έκτακτες εξουσίες παρόμοιες με αυτές που κατείχε ο Γκορμπατσόφ. Στις 25 Απριλίου όμως η ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος αποφάσισε την παραμονή του Μιχαήλ Γκορμπατσόφ στην ηγεσία του κόμματος. Ένα μήνα μετά στις 26 Μαΐου έγιναν οι πρώτες άμεσες προεδρικές εκλογές στη Γεωργία, κατά τις οποίες αναδείχθηκε με 86,5% ο εθνικιστής Ζβιάτ Γκαμσακουρντιά. Στις 3 Ιουνίου πραγματοποιήθηκε στην πόλη Βίλνα επίθεση από το σοβιετικό στρατό που πολιορκήσε το Κοινοβούλιο και κατέλαβε το αεροδρόμιο και τους σιδηροδρομικούς σταθμούς. Στις 12 Ιουνίου έγιναν

οι πρώτες άμεσες προεδρικές εκλογές στη Ρωσία κατά τις οποίες ο Μπόρις Γιέλτσιν προκρίθηκε με 57,4%. Στις δημοτικές εκλογές της Μόσχας εκλέχθηκε ο Ποπόφ και του Λένινγκραντ ο Σόμπτσακ. Επιπλέον στο Λένινγκραντ πραγματοποιήθηκε δημοψήφισμα για τη διατήρηση του ονόματος της πόλης ή της αλλαγής του σε Αγία Πετρούπολη. Επικράτησε η δεύτερη άποψη με 54% υπέρ.¹

Στις 24 Ιουλίου ο Γκορμπατσόφ μαζί με τους δέκα από τους δεκαπέντε συνολικά ηγέτες των σοβιετικών επαρχιών κατέληξαν σε τελική συμφωνία για την υπογραφή νέας συνθήκης ένωσης. Τον Αύγουστο εκδηλώθηκε πραξικόπημα κατά του Γκορμπατσόφ τον οποίο συνέλαβαν και έθεσαν σε περιορισμό οι σκληροπυρηνικοί κομμουνιστές που νοσταλγούσαν το παρελθόν. Τοπικές αντιδράσεις, η συμπαράσταση του Γιέλτσιν και η διεθνής κατακραυγή οδήγησαν στην απελευθέρωσή του και επιστροφή του στο Κρεμλίνο. Έτσι αποφεύχθηκε η οπισθοδρόμηση και προχώρησε ο εκδημοκρατισμός. Στις 29 Αυγούστου η Ουκρανία και η Ρωσία υπέγραψαν συμφωνία οικονομικής συνεργασίας. Παράλληλα ο Γιέλτσιν πραγματοποίησε μυστική επίσκεψη στη Λετονία ενώ το Ανώτατο Σοβιέτ ανέστειλε τη λειτουργία του Κομμουνιστικού Κόμματος σε όλη τη Σοβιετική Ένωση και έκανε άρση των υπερεξουσιών του Προέδρου. Μετά από αυτά τα γεγονότα απολύθηκαν όλοι οι ανώτατοι αξιωματούχοι της Κα-Γκε-Μπε.

Στις 31 Αυγούστου το Ουζμπεκιστάν και η Κιργισία κήρυξαν την ανεξαρτησία τους ενώ παράλληλα 700.000 ρωσόφωνοι κάτοικοι της Μολδαβίας κήρυξαν ανεξάρτητη τη δημοκρατία της Υπερδνειστερίας. Στη συνέχεια στις 6 Σεπτεμβρίου το Κρατικό Συμβούλιο της Ε.Σ.Σ.Δ. αναγνώρισε την ανεξαρτησία της Εσθονίας, της Λετονίας και της Λιθουανίας και το Λένινγκραντ μετονομάστηκε, επίσημα πλέον, σε Αγία Πετρούπολη. Τρεις μέρες μετά το Τατζικιστάν κήρυξε την ανεξαρτησία του και στο Αζερμπαϊτζάν έγιναν προεδρικές εκλογές. Στις 21 Σεπτεμβρίου το δημοψήφισμα στην Αρμενία έδειξε ότι 99% των ψηφοφόρων είναι υπέρ της ανεξαρτησίας.

Την 1η Οκτωβρίου ο Γκορμπατσόφ απείλησε να παραιτηθεί και 8 από τις 12 σοβιετικές δημοκρατίες συμφώνησαν για την υπογραφή σχεδίου οικονομικής ένωσης, αλλά διαφώνησαν η Αρμενία, η Γεωργία, το Αζερμπαϊτζάν και η Μολδαβία. Την 1η Νοεμβρίου το Ρωσικό Κοινοβούλιο παραχώρησε έκτακτες εξουσίες στον Μπόρις

¹ Σοβιετική Ένωση, «Η Διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης», www.live-pedia.gr, 11/8/2008.

Γιέλτσιν. Την 1η Δεκεμβρίου έγινε δημοψήφισμα στην Ουκρανία και το 90% των ψηφοφόρων τάχθηκε υπέρ της ανεξαρτησίας. Πρόεδρος στη χώρα επανεκλέχθηκε ο Λεονίντ Κραφτσούκ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1991 η Ρωσία μαζί με την Ουκρανία και τη Λευκορωσία ανακήρυξαν κοινοπολιτεία ανεξάρτητων κρατών (Κ.Α.Κ.) με έδρα το Μινσκ. Έπαψε πια να υφίσταται η Ε.Σ.Σ.Δ. και οι τρεις δημοκρατίες δεσμεύθηκαν για τον κεντρικό έλεγχο των πυρηνικών. Στις 10 του ίδιου μήνα τα Κοινοβούλια της Λευκορωσίας και της Ουκρανίας επικύρωσαν τη συνθήκη ίδρυσης της Κοινοπολιτείας και ακύρωσαν ταυτόχρονα τη συνθήκη ίδρυσης της Ε.Σ.Σ.Δ. του 1922.

Την επομένη μέρα η εφημερίδα **"Ρασίγια"** αποκάλυψε την ύπαρξη σχεδίου για την εκδήλωση στρατιωτικού πραξικοπήματος στις 8 Δεκεμβρίου με τη συμμετοχή υψηλά ιστάμενων προσώπων των Ενόπλων Δυνάμεων, κάτι που τελικά δεν πραγματοποιήθηκε.² Στις 12 Δεκεμβρίου εγκρίθηκε από το Ρωσικό Κοινοβούλιο η συνθήκη ίδρυσης της Κοινοπολιτείας και ακυρώθηκε η συνθήκη ίδρυσης της Ε.Σ.Σ.Δ. που είχε υπογραφεί μεταξύ Ρωσίας, Ουκρανίας και Υπερκαυκασίας. Οι τρεις απέσυραν τους εκπροσώπους τους από το Ανώτατο Σοβιέτ, ενώ ο Γκορμπατσόφ εξέδωσε ανακοίνωση σύμφωνα με την οποία διευκρίνιζε ότι θα παραιτούνταν όταν η κεντρική εξουσία θα είχε αντικατασταθεί από αυτή της Κοινοπολιτείας. Ο Πρόεδρος της Ουκρανίας Λεονίντ Κραφτσούκ αυτοδιορίστηκε ανώτατος διοικητής των Ενόπλων Δυνάμεων της Δημοκρατίας της Ουκρανίας.

Την περίοδο αυτή τουλάχιστον τα μισά αεροδρόμια της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. ήταν κλειστά λόγω έλλειψης καυσίμων. Η Μολδαβία παράλληλα συζητούσε την ένταξή της στην Κοινοπολιτεία ως τέταρτη δημοκρατία. Στις 13 Δεκεμβρίου ανακοινώθηκε από τα ιδρυτικά μέλη της Κοινοπολιτείας ότι επιθυμούσαν να ενταχθούν στην Κοινοπολιτεία ως οι 5 δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας: Καζακστάν, Τατζικιστάν, Τουρκμενιστάν, Ουζμπεκιστάν, Κιργισία όπως και η Αρμενία. Η Γεωργία και το Αζερμπαϊτζάν παρέσχον την υποστήριξή τους υπό όρους ενώ στη Μολδαβία σημειώθηκαν συγκρούσεις ανάμεσα στις δυνάμεις ασφαλείας και σε Ρώσους και Ουκρανούς αυτονομιστές που είχαν ως αποτέλεσμα το θάνατο 13 ατόμων στη Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας. Στις 15 Δεκεμβρίου παραιτήθηκε ο Ποπόφ από δήμαρχος της Μόσχας, επειδή διαφωνούσε με τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις της

² Σοβιετική Ένωση, «Η Διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης», www.live-pedia.gr, 11/8/2008.

ρωσικής κυβέρνησης και του Δημοτικού Συμβουλίου. Στις 17 Δεκεμβρίου ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ και ο Μπόρις Γιέλτσιν συμφώνησαν τη διάλυση της κεντρικής Σοβιετικής Κυβέρνησης ως το τέλος του 1991. Έτσι το Κρεμλίνο, τα υπουργεία και η Κεντρική Τράπεζα της Ε.Σ.Σ.Δ., η οποία βρισκόταν στα πρόθυρα πτώχευσης, περιήλθαν στη Ρωσική Κυβέρνηση.

Αποφασίστηκε επίσης την παραμονή της Πρωτοχρονιάς να υποσταλεί οριστικά η κόκκινη σημαία με το σφυροδρέπανο στο Κρεμλίνο.

Τα νέα κράτη που δημιουργήθηκαν μετά την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης είναι τα ακόλουθα: Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Λευκορωσία, Εσθονία, Γεωργία, Καζακστάν, Κιργιστάν ή Κιργισία, Λετονία, Λιθουανία, Μολδαβία, Ρωσία, Τατζικιστάν, Τουρκμενιστάν, Ουκρανία και Ουζμπεκιστάν.³

1.2 Αίτια της διάλυσης της Ε.Σ.Σ.Δ. – Η κατάσταση στη χώρα από το 1991 έως σήμερα

Η πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. είχε σχηματιστεί ως αποτέλεσμα μιας αδύναμης ρωσικής μοναρχίας, μιας βαθιάς οικονομικής κρίσης και μιας τριετούς περιόδου συνεχών ανεπιτυχών αγώνων κατά τη διάρκεια του Α Παγκοσμίου πολέμου. Η κατάσταση αυτή οδήγησε στην επανάσταση του 1917, την παραίτηση του τσάρου Νικολάου Β' και την ανάληψη της πρωθυπουργίας της χώρας από τον Κερένσκι.

Εκμεταλλευόμενος άριστα το κλίμα που επικρατούσε στη χώρα ο Βλαντιμίρ Λένιν οδήγησε στην Σοσιαλιστική Επανάσταση του Νοεμβρίου του 1917, που είχε ως αποτέλεσμα την κατάρρευση του καθεστώτος και τον ερχομό των Σοβιέτ στην εξουσία. Εγκαθιδρύθηκε, λοιπόν, το σοσιαλιστικό καθεστώς, το οποίο εθνικοποίησε αμέσως τις εμπορικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις και μοίρασε την γη στους αγρότες. Το νέο κράτος επιχείρησε την εφαρμογή του κομμουνιστικού καθεστώτος, και παρ' όλο που ξέσπασε εμφύλιος πόλεμος στην χώρα, κατόρθωσε να αντικρούσει όλες τις ενέργειες των αντιπάλων και να κατοχυρώσει τη θέση του.⁴

³ Εγκυκλοπαίδεια 2002, Τόμος 6^{ος}, Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, σελ.134.

⁴ Η Διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, «Η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών», www.raftsiberia.com/trips/info/ussr.html, 11/8/2008.

Στις 30 Δεκεμβρίου του 1922, 2214 αντιπρόσωποι ίδρυσαν, στο πρώτο πανενωσιακό συνέδριο των Σοβιέτ, την Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (Ε.Σ.Σ.Δ.). Αρχηγός του κράτους παρέμεινε ο Λένιν, έως το θάνατό του το 1924, οπότε και τον διαδέχθηκε στην εξουσία ο Ιωσήφ Στάλιν. Τη Νέα Οικονομική Πολιτική - ΝΟΠ - (οικονομική προσπάθεια να αναστηλωθεί η οικονομία της χώρας σύμφωνα με την καινούρια θεωρία της συλλογικής εργασίας) διαδέχθηκε το "πενταετές σχέδιο" του 1929, με σκοπό την ανάπτυξη και τόνωση της βιομηχανικής και της γεωργικής παραγωγής. Πρόεδρος του συμβουλίου της επιτροπής του λαού, από το 1930, ήταν ο Μολότοφ. Το σχέδιο αυτό εκπληρώθηκε.⁵ Το ξέσπασμα του ΄Β Παγκοσμίου πολέμου, η ανάμειξη του Σοβιετικού κράτους, η απaráμιλλη προσφορά του στην τελική νίκη εναντίον των στρατιών του Χίτλερ, αλλά και οι βαριές απώλειες που προήλθαν, τόσο σε κοινωνικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο εξακολουθούσαν να έχουν επιπτώσεις στην πορεία της Ε.Σ.Σ.Δ. για πολλές δεκαετίες.

Με τον θάνατο του Ιωσήφ Στάλιν, το 1953, την προεδρία της κυβέρνησης ανέλαβε ο Μαλένκοφ και αυτόν τον διαδέχθηκε ο στρατάρχης Μπουλγκάνιν. Το 1954 Γενικός Γραμματέας της κεντρικής επιτροπής του κομμουνιστικού κόμματος αναδεικνύεται ο Νικήτα Χρουστσόφ ο οποίος και παρέμεινε στη θέση αυτή για μια ολόκληρη δεκαετία. Ο Χρουστσόφ πίστευε σθεναρά την ιδέα της ειρηνικής συνύπαρξης με την άλλη παγκόσμια δύναμη, τις Η.Π.Α., τις οποίες επισκέφθηκε το 1959. Ύστερα όμως από ένα περιστατικό με την κατάρριψη ενός αμερικανικού κατασκοπευτικού αεροσκάφους από τους Σοβιετικούς, στις σχέσεις των δύο χωρών επήλθε κρίση και άρχισε μια περίοδος, γνωστή στην ιστορία ως «Ψυχρός Πόλεμος».⁶

Από το 1964 και μέχρι το 1985 την ηγεσία του κομμουνιστικού κόμματος ανέλαβαν αρκετοί, έως ότου ανέβει, το 1985, στην εξουσία, ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ. Ο Γκορμπατσόφ προώθησε την πολιτική της ανασυγκρότησης (περεστρόικα), και της διαφάνειας (γκλάσνοστ), παίρνοντας σειρά φιλελεύθερων μέτρων, ενώ με τολμηρές περικοπές στις στρατιωτικές δυνάμεις και συναντήσεις με τους δυτικούς ηγέτες δημιούργησε κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ ανατολής και δύσης.

⁵ Σοβιετική Ένωση, «Η Διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης», www.live-pedia.gr, 11/8/2008.

⁶ Η Διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, «Η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών», www.raftsiberia.com/trips/info/ussr.html, 11/8/2008.

Π άρ' όλ' αυτά, η οικονομική κατάσταση της χώρας εξακολουθούσε να είναι πολύ άσχημη, ενώ οι εθνικές διεκδικήσεις ανεξαρτησίας των βαλτικών δημοκρατιών, της Μολδαβίας, της Γεωργίας και της Κιργισίας, καθώς και η ένοπλη σύγκρουση Αρμενίων και Αζέρων για την περιοχή Ναγκόρνο – Καραμπάχ απειλούσαν έντονα την συνοχή της χώρας. Τάσεις ανεξαρτησίας παρατηρούνταν ακόμη και στην Ουκρανία και την Λευκορωσία.

Τον Οκτώβριο του 1988 ο Μ. Γκορμπατσόφ εκλέγεται και Πρόεδρος της χώρας, στη θέση του Αντρέι Γκρομίκο και το Φεβρουάριο του 1990 αποκτά περισσότερες εξουσίες για την αντιμετώπιση της κρίσης. Από την συνάντησή του με τον πρόεδρο των Ηνωμένων πολιτειών Τζορτζ Μπους, τον Πρεσβύτερο, στο τέλος της θητείας του τελευταίου, το 1990 στην Μάλτα, άρχισε μια νέα περίοδος ύφεσης, που κορυφώθηκε με την Διάσκεψη για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη, στο Παρίσι το Νοέμβριο του 1990, η οποία σήμανε και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου.⁷

Τελικά, όμως, η συνεχιζόμενη φθίνουσα πορεία της οικονομίας και το κλείσιμο των εργοστασίων του κράτους, αλλά και οι διαρκείς διεκδικήσεις για ανεξαρτησία από ορισμένα έθνη οδήγησαν στην οριστική διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991. Ηγεσίες, δημοκρατία, περεστρόικα, εμφύλιες διαμάχες, πόλεμος, ξεσηκωμός, αναζωπύρωση εθνικισμών, θρησκευτικές έριδες, αίτημα αυτονομίας, οικονομική παράλυση, ήταν τα κύρια φαινόμενα που κλόνιζαν τα τελευταία χρόνια τη ζωή στην πρώην Σοβιετική Ένωση με αποτέλεσμα το τέλος της.

Ο Μπόρις Γιέλτσιν έγινε ο πρώτος πρόεδρος της νέας Ρωσικής Ομοσπονδίας στις 12 Ιουνίου του 1991, με τον Μ. Γκορμπατσόφ να ανατρέπεται από το αξίωμά του τον Αύγουστο.

Σημαντικό είναι όμως να γίνει και μια αποτύπωση της κατάστασης που επικράτησε στην Ρωσία μετά την διάλυση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Πολλοί ήταν εκείνοι και στο εσωτερικό της χώρας, αλλά και εκτός των συνόρων της, που

⁷ Εγκυκλοπαίδεια 2002, Τόμος 6^{ος}, Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, σελ. 142.

θεώρησαν την κατάρρευση ως προϊόν του ιμπεριαλισμού και εξακολουθούσαν να θεωρούν το προηγούμενο σύστημα διακυβέρνησης καλύτερο από αυτό που τελικά εφαρμόστηκε.

Μαθημένοι στην ευρυθμία, την ευταξία και την οργάνωση που τους πρόσφερε το παλαιό καθεστώς της Ε.Σ.Σ.Δ. πολλοί απ' τους πολίτες της απογοητεύονται από τους ηγέτες τους καθώς και από την κατάρρευση του σοσιαλιστικού συστήματος και των συνακόλουθων συνεπειών του: απότομη στροφή προς την κοινοβουλευτική δημοκρατία, πορεία προς τον καπιταλισμό και ραγδαία άνοδος του πληθωρισμού. Πολλοί μέμφονται την κοινοβουλευτική δημοκρατία και τον καπιταλισμό και δείχνουν πως δεν ήταν προετοιμασμένοι να δεχτούν τόσο ριζικές αλλαγές σε τόσο θεμελιώδεις εκφάνσεις της ζωής τους.

Η μετάβαση από το σοσιαλισμό στον καπιταλισμό επέφερε σοβαρές ανακατατάξεις στον τομέα της οικονομίας και κατ' επέκταση στη ζωή των ανθρώπων. Σε αυτοβιογραφίες των κατοίκων της περιοχής παρατηρείται σύγκλιση απόψεων: δηλώνουν ευχαριστημένοι και οικονομικά αυτάρκεις στο πρώην οικονομικό σύστημα και δεν είναι λίγες οι φορές που προβαίνουν σε αρνητικές εκτιμήσεις για την οικονομική κατάσταση μετά τη διάλυσή της Ε.Σ.Σ.Δ.

Ο λόγος που οδήγησε σε πολεμικές συγκρούσεις, καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου από το 1991 και έπειτα, εμφανίζεται να είναι οι εδαφικές αξιώσεις διαφόρων εθνικών ή και θρησκευτικών ομάδων. Ασφαλώς, όπως κάθε εμπόλεμη σύρραξη, έτσι και η συγκεκριμένη, που διαδραματίζεται παράλληλα σε πολλά μέτωπα, είχε επιπτώσεις σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο. Πολλοί οι νεκροί από τις συρράξεις καθώς επίσης πολλοί είναι και αυτοί που μεταναστεύουν σε άλλες χώρες. Στην τελευταία περίπτωση εμπίπτουν και οι Πόντιοι από την πρώην Σοβιετική Ένωση που κατέφυγαν στην Ελλάδα στα τέλη της δεκαετίας του 1990.⁸

Στο νεοϊδρυθέν κράτος της Ρωσίας, όσον αφορά στο κοινωνικό επίπεδο, υπάρχει εξασθένηση της οικονομίας, αφού όχι μόνο δεν υπάρχει σταθερή παραγωγή, αλλά επιπλέον καταστρέφεται και η ήδη υπάρχουσα λόγω των συνθηκών. Έχει σημειωθεί έξαρση της εγκληματικότητας. Η δυσλειτουργία του κρατικού κατασταλτικού μηχανισμού καθώς και η οικονομική εξαθλίωση ευνοούν τη ραγδαία αύξησή της. Τέλος κλονίζεται η σταθερότητα σε κρατικό επίπεδο, τη στιγμή που σημειώνονται αυτονομιστικές τάσεις με εθνικό και θρησκευτικό χαρακτήρα που

⁸ Σοβιετική Ένωση, «Το εικονικό σχολείο», Τόμος 1^{ος}, τεύχος 3^ο, Δεκέμβριος 1998, www.auth.gr, 11/8/2008.

απειλούν την ενότητα του κράτους. Η απώλεια ανθρώπινων ζώων, το ξεκλήρισμα ολόκληρων οικογενειών, η οικονομική εξαθλίωση, η ανασφάλεια καθώς και μετανάστευση ατόμων ως μοναδική ίσως διέξοδος σωτηρίας, όλες αυτές αποτελούν τις συνιστώσες της ζωής που προκύπτουν από τον πόλεμο.

Επίσης, πολλές είναι οι αιτίες της εμφάνισης μεγάλης εγκληματικότητας, οργανωμένης και μη που κυριαρχεί τα τελευταία χρόνια στην χώρα, όπως σημαντική αύξηση της θνησιμότητας (παιδικής και ενηλίκων), των εργατικών ατυχημάτων, των δολοφονιών και των αυτοκτονιών, των μολυσματικών νόσων και των ψυχοπαθειών. Η συνάρτηση της οικονομικής εξαθλίωσης με το έγκλημα είναι έκδηλη. Από το 1992 έχουν εξαφανισθεί στη Μόσχα πάνω από 10.000 ιδιοκτήτες ιδιωτικοποιημένων διαμερισμάτων (γέροι, φρενοβλαβείς, αλκοολικοί), αφού πρώτα τους αποσπάσθηκε η υπογραφή τους σε συμβόλαια μεταβιβάσεων. Ένα είδος μαφίας, κατά τα πρότυπα της διεθνούς μαφίας, έχει εμφανιστεί και επικρατήσει ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα. Η μεγάλη πλειονότητα των θυμάτων της μαφιόζικης τρομοκρατίας είναι επίσης μαφιόζοι, επιχειρηματίες, βουλευτές συνδεδεμένοι με μεγάλα οικονομικά συμφέροντα και δημόσια πρόσωπα. Το 1994 αυξήθηκαν αισθητά οι φόνοι σε ξεκαθαρίσματα λογαριασμών μεταξύ αντιπάλων συμμοριών, επίσης τριπλασιάστηκαν οι απαγωγές επιχειρηματιών και συγγενικών τους προσώπων, αυξήθηκαν οι προμελετημένες δολοφονίες καθώς και οι κλοπές όπλων. Σε 4.000 ανέρχονται οι οργανωμένες συμμορίες που δρουν στη Ρωσία εκ των οποίων οι 20 στη Μόσχα. Η μαφία στη Ρωσία, εισαγόμενη αλλά και ενδημική, οργανωμένη αλλά και περιστασιακή, επεκτεινόμενη και ανατροφοδοτούμενη, κυριαρχεί σε όλες τις εκφάνσεις του δημόσιου βίου και του ιδιωτικού τομέα. Ακόμη και ο Γιέλτσιν δήλωσε ότι: "το οργανωμένο έγκλημα κατέστη ο μεγαλύτερος κίνδυνος για την κοινωνία μας" (Φεβρουάριος 1993).⁹

Όσον αφορά στα γενεσιουργά αίτια του κοινωνικού αυτού προβλήματος δύο είναι οι κύριες ερμηνείες που προβάλλονται. Η πρώτη προέρχεται από τους θιασώτες των φιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων που αποδίδουν "την έξαρση της εγκληματικότητας στη διαφθορά που εξέθρεψε επί χρόνια ατιμώρητη η αυθαιρεσία και η αδιαφορία της παλιάς "νομενκλατούρας", δηλαδή της άρχουσας τάξης. Οι

⁹ Σοβιετική Ένωση, «Το εικονικό σχολείο», Τόμος 1^{ος}, τεύχος 3^ο, Δεκέμβριος 1998, www.auth.gr, 11/8/2008.

αδίστακτοι τότε νομείς της εξουσίας μετασχηματίζονται τώρα για να διατηρήσουν με νέες μεθόδους τα κεκτημένα".

Η δεύτερη ερμηνεία προέρχεται από τους υποστηρικτές του σοβιετικού συστήματος. Αυτοί θεωρούν ότι η διαδικασία ολοκλήρωσης ανακατανομής του κεφαλαίου, κάτω από συνθήκες "άγριου" καπιταλισμού είναι άρρηκτα συνυφασμένη με την εγκληματικότητα και την παρανομία. Με άλλα λόγια δηλαδή το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί, κατά τη γνώμη τους, φυσικό καρπό του καπιταλισμού. Προφανώς κανείς δεν αμφισβητεί την ύπαρξη εγκληματικότητας, αλλά κανείς δεν προτείνει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα για την εξάλειψη ή έστω την περιστολή της. Η έξαρση του περιστασιακού εγκλήματος πλήττει, εξίσου με το οργανωμένο, τον πληθυσμό. Εκβιασμοί, κλοπές, απαγωγές, δολοφονίες, ξυλοδαρμοί, βιασμοί κ.ά. είναι οι μορφές βίας που κατά κύριο λόγο ασκούνται από μικροσυμμορίες ή μεμονωμένα άτομα για την απόκτηση μικροποσών ή λίγων χρημάτων. Ο πόλεμος και η ανέχεια ευνοούν την εξάπλωση της εγκληματικής δράσης σε κάθε περιοχή, αστική και μη, τόσο από άτομα που κάποτε "επέβαλλαν" την τάξη και το νόμο, όσο και από πολίτες που υπό άλλες συνθήκες δεν θα προέβαιναν σε τέτοιου είδους πράξεις.¹⁰

Το παραπάνω σημερινό κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν σοβαρά προκειμένου να ερμηνευθούν τόσο οι τάσεις αυτονόμησης διάφορων περιοχών των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών, όσο και οι επεκτατικές τάσεις του σημερινού ρωσικού κράτους, με στόχο κυρίως την οικονομική εκμετάλλευση των περιοχών αυτών.

1.3 Η δημιουργία του κράτους της Γεωργίας

1.3.1 Ανθρωπογεωγραφικά στοιχεία

Η Γεωργία αποτελούσε πρώην σοβιετική σοσιαλιστική δημοκρατία της Ε.Σ.Σ.Δ., στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας. Με έκταση 69.700τ.χλμ., γεωγραφικά χωροθετείται στο δυτικό τμήμα της Υπερκαυκασίας, στα νότια του Καυκάσου, ανάμεσα στην Τουρκία και τον Εύξεινο Πόντο. Περιβάλλεται από βορρά και από

¹⁰ Σοβιετική Ένωση, «Το εικονικό σχολείο», Τόμος 1^{ος}, τεύχος 3^ο, Δεκέμβριος 1998, www.auth.gr, 11/8/2008.

νότο από τα όρη του Μεγάλου και Μικρού Καυκάσου και των Αρμενικών βουνών.¹¹ Ανάμεσά τους σχηματίζονται βυθίσματα και κοιλάδες, που διαρρέονται από τους ποταμούς Ριόνι, Κουρά και Αλαζάνι. Το γεγονός ότι η Γεωργία ανήκει στην κινητή αλπική ζώνη του φλοιού της γης καθόρισε την μεγάλη έκταση των απότομων αλλαγών που παρατηρούνται στα εδάφη της. Αυτές οι μετακινήσεις σχημάτισαν το πολύ διαφορετικό ανάγλυφο της χώρας και τελικά τα ποικιλόμορφα τοπία με πλήθος τύπων κλίματος, υδρολογικού καθεστώτος, εδαφικής κάλυψης, βλάστησης και ζωικού κόσμου.¹²

Το κλίμα της χώρας ποικίλει καθώς είναι μεσοτροπικό στις παραθαλάσσιες περιοχές, ψυχρό και ξηρό στις ορεινές και ήπιο στις υπόλοιπες. Το ήπιο αυτό κλίμα της χώρας ευνοεί την ανάπτυξη πολλών ειδών καλλιεργειών, από εσπεριδοειδή και οπωροφόρα έως δημητριακά, αμπέλια και καλλιέργειες καπνού, ευκαλύπτου και ινδοκαλάμων. Στα χρόνια άλλωστε της σοβιετικής εξουσίας στη χώρα (βλ. πίνακας 1), συντελέστηκαν ριζικές αλλαγές στην αγροτική οικονομία της Γεωργίας, που είναι πλέον άρτια τεχνικά εξοπλισμένη. Επιπλέον, πολύ σημαντική είναι και η ανάπτυξη της κτηνοτροφίας.

Πίνακας 1. Δομή της «λαϊκής» οικονομίας (1970, σε πραγματικές τιμές, σε %)¹³

Τομείς της λαϊκής οικονομίας	Συνολικό κοινωνικό προϊόν	Έθνικό εισόδημα
Συνολικά στη λαϊκή οικονομία	100,0	100,0
Από αυτά:		
Βιομηχανία	59,4	39,0
Οικοδομικές επιχειρήσεις	10,6	10,9
Αγροτική οικονομία	20,6	34,7
Μεταφορές και επικοινωνίες	2,6	3,1
Εμπόριο, ύλικο-τεχνικός έφοδιασμός κ.ά.	6,8	12,3

Μια ακόμα πολύ σημαντική πηγή πλούτου ανθίζει στη χώρα, καθώς το υπέδαφός της είναι πολύ πλούσιο σε ορυκτά. Ενδεικτικά, αναφέρονται τα κοιτάσματα μαγγανίου στην περιοχή Τσιατούρα, καθώς και κασσίτερου, ψευδαργύρου, χαλκού,

¹¹ Εγκυκλοπαίδεια 2002, Τόμος, 4^{ος}, Γεωργία, σελ.294.

¹² Γεωργίας Σ.Σ.Δ., «Φύση», Α.Τζ.Μαρουασβίλι, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος,7^{ος}, σελ. 180, Μόσχα 1979.

¹³ Γεωργίας Σ.Σ.Δ., «Βιομηχανία», Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 7^{ος}, σελ. 197, Μόσχα 1979.

λιθάνθρακα και πετρελαίου. Επίσης, σχεδόν σε όλη την έκταση της χώρας συναντά κανείς οικοδομικά υλικά, όπως μάρμαρο, σχιστόλιθους και τόφφους.¹⁴

Επιπλέον, έχει αρκετά ανεπτυγμένη βιομηχανία, η οποία αναπτύχθηκε κυρίως στη βάση της αξιοποίησης των τοπικών θερμοενεργειακών, ορυκτών και αγροτικών πόρων της Γεωργίας. Τα εργοστάσια κινούνται με άφθονη ηλεκτρική ενέργεια (βλ. πίνακα 2). Υπάρχουν χημικά εργοστάσια, εργοστάσια επεξεργασίας γεωργικών προϊόντων, τσαγιού, οινοποιίας, ελαιουργίας, βαμβακουργίας, τσιμέντου, χάρτου, ειδών τοπικής κατανάλωσης κ.α. Δραστηριοποιείται, ακόμη, βαριά βιομηχανία με μεταλλουργικά εργοστάσια στο Ρουστάβι και χυτήρια σιδήρου στην πόλη Ζεσταφόνι. Τέλος, στο Βατούμ, πρωτεύουσας της Αζαρίας, υπάρχουν διυλιστήρια πετρελαίου.¹⁵ Η βιομηχανία της Γεωργίας είναι κυρίως συγκεντρωμένη στις μεγάλες πόλεις. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι πόλεις Τιφλίδα, Ρουστάβι, Κουτάισι, Βατούμ και Σοχούμ, δίνουν πάνω από το 50% του συνολικού ακαθάριστου βιομηχανικού προϊόντος.

Πίνακας 2. Παραγωγή βασικών ειδών βιομηχανικών προϊόντων¹⁶

Όνομασία προϊόντων	1913	1940	1950	1965	1970	1975
Ήλεκτρενέργεια, εκατομ. ΚΒ/Η κιλοβατώρας	20	742	1385	6042	8964	11568
Μεταλλεύματα μαγγανίου, χιλ. τόν.	966	1449	1837	2873	1569	1819
Κάρβουνο, χιλ. τόν.	70	625	1725	2621	2298	2050
Χυτοσίδηρος, χιλ. τόν.	—	—	—	819	783	784
Χάλυβας, χιλ. τόν.	—	0,2	77	1364	1411	1472
Μεταλλικά ελάσματα, χιλ. τόν.	—	—	20	995	1148	1234
Όρυκτα λιπάσματα, σέ συμβ. μονάδ. χιλ. τόν.	—	—	—	436	467	696
Εργαλειοκοπτικές μηχανές, τεμάχια	—	803	2481	4660	3439	4123
Τσιμέντο, χιλ. τόν.	—	119	264	1375	1451	1671
Υφάσματα βαμβακερά, εκατομ. μ.	—	0,4	5,4	59	64	66
Υφάσματα μεταξωτά, εκατομ. μ.	—	5,3	7,2	20,7	38,3	43
Υφάσματα μάλλινα, εκατομ. μ.	—	1,9	2,6	3,4	6,5	5,3
Παπούτσια δερμάτινα, εκατομ. ζεύγη	—	8,7	7,2	11,1	14,6	13
Τσάι πρώτης κατεργ. χιλ. τόν.	0,1	11,1	20,2	45,8	63,9	83
Κρασί σταφυλιών, εκατομ. δεκάλιτρα	0,2	1,7	2,9	4,2	5,5*	6,2
Κονσέρβες, εκατομ. συμβ. κουτιά	0,1	29,1	45,8	140,5	234	330

* Εκτός από αυτό 8,8 εκατομ. δεκάλιτρα παράχθηκαν από επιχειρήσεις της ΣΣΔ Γεωργίας στο έδαφος άλλων-δημοκρατιών.

¹⁴Γεωργίας Σ.Σ.Δ., «Γεωλογική Δομή και Χρήσιμα Ορυκτά», Α.Λ.Τσαγκαρέλι, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 7^{ος}, σελ. 181-183, Μόσχα 1979.

¹⁵Γεωργίας Σ.Σ.Δ., «Λαϊκή Οικονομία», Γ.Γ.Γκβελεσιάνι, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 7^{ος}, σελ.198-199, Μόσχα 1979.

¹⁶ Γεωργίας Σ.Σ.Δ., «Βιομηχανία», Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 7^{ος}, σελ. 197, Μόσχα 1979.

Τέλος, αρκετά σημαντική είναι η ανάπτυξη που γνωρίζουν οι μεταφορές στη χώρα. Πολύ μεγάλη είναι η ανάπτυξη των σιδηροδρόμων οι οποίοι πλέον είναι όλοι ηλεκτροκίνητοι και αποτελούν το βασικό μεταφορικό μέσο στη Γεωργία, αλλά και των αυτοκινητοδρόμων και των αερομεταφορών.

1.3.2 Διοικητικός διαχωρισμός και κατανομή του πληθυσμού της Γεωργίας

Η Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Γεωργίας σχηματίστηκε στις 25 Φεβρουαρίου του 1921. Από τις 12 Μαρτίου 1922 έως τις 5 Δεκεμβρίου του 1936 ανήκε στη σύνθεση της Υπερκαυκασιανής Ομοσπονδίας. Στις 5 Δεκεμβρίου 1936 συμπεριλήφθηκε πλέον επίσημα στην Ε.Σ.Σ.Δ.

Από την εποχή της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης και της αναγνώρισης της Γεωργίας ως ανεξάρτητου κράτους το πολίτευμά της είναι αυτό της Ενωσιακής Δημοκρατίας. Περιλαμβάνει εντός των εδαφών της δύο Αυτόνομες Πρώην Σοβιετικές Σοσιαλιστικές Δημοκρατίες, της Αμπχαζίας, με πρωτεύουσα το Σοχούμ και της Αζαρίας, με πρωτεύουσα το Βατούμ, μια αυτόνομη περιοχή, τη Νότια Οσετία με πρωτεύουσα το Τσινβάλι, και 71 περιφέρειες (βλ. χάρτη 1). Πρωτεύουσα του κράτους της Γεωργίας είναι η Τιφλίδα, ενώ σημαντικές πόλεις είναι το Ρουστάβι, το Πότι και η γενέτειρα του Ιωσήφ Στάλιν, Γκόρι.

Χάρτης 1: Ιστορικογεωγραφικές επαρχίες της Γεωργίας¹⁷

¹⁷Γεωργίας Σ.Σ.Δ., «Ιστορική Επισκόπηση», Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 7^{ος}, σελ. 191, Μόσχα 1979.

Το βασικό πληθυσμό της χώρας (βλ. πίνακα 3) τον αποτελούν οι Γεωργιανοί, ενώ επίσης σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού αποτελούν οι Αρμένιοι, οι Ρώσοι, οι Αζερμπαϊτζανοί, οι Ασετίνοι, οι Έλληνες, οι Αμπχάζιοι και οι Ουκρανοί. Στα εδάφη της χώρας ζουν επίσης, Εβραίοι, Κούρδοι, Τάταροι, Λευκορώσοι και Ασσύριοι. Ο πληθυσμός της χώρας στα χρόνια της σοβιετικής εξουσίας αυξανόταν με γρηγορότερους ρυθμούς σε σύγκριση με τη μέση αύξηση του πληθυσμού στην Ε.Σ.Σ.Δ.

Πίνακας 3. Αριθμητική δύναμη πληθυσμού¹⁸

	Πληθυσμός σέ χιλ. κατ.	Από τό συνολικό αριθμό		Σέ % πρὸς τό συνολικό πληθυσμό	
		στis πόλεις	ἀγροτικός	στis πόλεις	ἀγροτικός
1913 (ἐκτίμηση στό τέλος τοῦ χρόνου) .	2601	666	1935	26	74
1926 (ἀπογραφή 17 Δεκεμβρίου)	2677	594	2083	22	78
1939 (ἀπογραφή 17 Ἰανουαρίου)	3540	1066	2474	30	70
1959 (ἀπογραφή 15 Ἰανουαρίου)	4044	1713	2331	42	58
1970 (ἀπογραφή 15 Ἰανουαρίου)	4686	2240	2446	48	52
1978 (ἐκτίμηση τήν 1 Ἰανουαρίου) . . .	5030	2572	2458	51	49

Κατά το παρελθόν, το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού συγκεντρωνόταν στις αγροτικές περιοχές της χώρας. Η εκβιομηχάνιση, όμως, έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση του πληθυσμού στις πόλεις της Γεωργίας και στα μεγάλα βιομηχανικά κέντρα (βλ. Διάγραμμα 1). Η οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη έχει επίσης ως αποτέλεσμα την αύξηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού.

ΑΣΤΙΚΟΣ/ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Διάγραμμα 1: Κατανομή πληθυσμού¹⁹

¹⁸ Γεωργίας Σ.Σ.Δ., «Πληθυσμός», Γ.Γ. Γκβελεσιάνι, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 7^{ος}, σελ. 185, Μόσχα 1979.

Καθ' όλη τη διάρκεια της ύπαρξης της Ε.Σ.Σ.Δ. οι εθνικιστικές διαφορές μεταξύ των αυτόνομων περιοχών της Γεωργίας και του γεωργιανού κράτους ήταν εμφανείς. Στις δεκαετίες του 1930 και του 1940 οι προστριβές είχαν να κάνουν με την εκπαίδευση και το ζήτημα της γλώσσας, ενώ στις επόμενες δεκαετίες έκαναν την εμφάνισή τους οι πολιτισμικές προκλήσεις.

Το 1978 η κυβέρνηση της Γεωργίας αποτυγχάνει στην προσπάθεια αναθεώρησης του Συντάγματος της χώρας. Σε μια προσπάθεια της κυβέρνησης να μειώσει τις εντάσεις εντός της χώρας, επιδιώκεται η άρση του όρου που είχε τεθεί και όριζε ως μοναδική επίσημη γλώσσα της χώρας, τα γεωργιανά. Οι μαζικές διαδηλώσεις των Γεωργιανών που ήταν αρνητικοί στη λήψη αυτού του μέτρου, αναγκάζουν τον Πρώτο Γραμματέα του Γεωργιανού Κομμουνιστικού Κόμματος, Έντουαρντ Σεβαρντνάντζε να υποχωρήσει και να διατηρήσει την ισχύ του όρου.²¹

Οι μη γεωργιανές εθνικότητες, ερμήνευσαν το γεγονός αυτό ως υποχώρηση στα πλαίσια του γεωργιανού εθνικισμού και σαν αποδεικτικό στοιχείο της περαιτέρω αύξησης του γεωργιανού σοβινισμού. Από την άλλη πλευρά ενίσχυσε τις υποψίες της πλειοψηφίας των Γεωργιανών πως περικυκλώνονται απειλητικά από τις μειονότητες, των οποίων άρχων και προστάτης ήταν η Μόσχα.

Πραγματικά, η κατάσταση αυτή ώθησε την εξουσία και την άρχουσα τάξη της Αυτόνομης Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Αμπχαζίας να ζητήσουν την προστασία της Μόσχας, ενώ παράλληλα γινόταν λόγος για απομάκρυνσή της από την εξουσία της Γεωργίας και την «υποδούλωσή» της στην Σοβιετική Δημοκρατία της Ρωσίας. Η Μόσχα, παρ' όλ' αυτά δεν έκανε δεκτή την πρόταση απόσχισης της Αμπχαζίας από την Γεωργία, αλλά ζήτησε την υιοθέτηση πιο ευνοϊκών οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών για την Αμπχαζία.

Παρόμοια, η αυτόνομη περιοχή της Νοτίου Οσετίας ζητούσε την ίδια χρονική περίοδο την ένωσή της με την Βόρειο Οσετία, τον σχηματισμό ξεχωριστής Πολιτείας μέσα στα όρια της Σοβιετικής Δημοκρατίας της Ρωσίας και την απόσχισή της από την Γεωργία. Το αίτημα αυτό δεν έγινε αποδεκτό, με αποτέλεσμα το ξέσπασμα βίαιων συγκρούσεων στην περιοχή μεταξύ των ντόπιων Γεωργιανών και των Οσετιανών. Το Ανώτατο Γεωργιανό Σοβιέτ απέρριψε την 'δήλωση πλήρους αυτονομίησης' της

²¹Duffy Toft M., ed. by James Hughes and Gwendolyn Sasse, *Ethnicity nad Territory in the Former Soviet Union: Regions in Conflict*, , Taylor & Francis, 1999, p. 123-139.

Νοτίου Οσετίας και εξάλειψε μονομερώς την αυτόνομη κατάστασή της. Απαγορεύθηκαν οι διαδηλώσεις, δεν ήταν ξεκάθαρη η ελευθερία του Τύπου και τα γεωργιανά δηλώθηκαν ως η επίσημη γλώσσα της περιοχής. Οι αρχές της Οσετίας αντέδρασαν δηλώνοντας την γλώσσα τους ως την επίσημη του Οσετιανού Ομπλάστ. Όπως ήταν αναμενόμενο, λοιπόν, οι σχέσεις μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων μερών οξύνθηκαν.

Στις 28 Οκτωβρίου του 1990 στην χώρα έγιναν βουλευτικές εκλογές, στις οποίες έξι εθνικά Γεωργιανά κόμματα αναμετρήθηκαν με το Κομμουνιστικό κόμμα. Με συμμετέχοντες το 68% του εκλεκτορικού κοινού και χωρίς την συμμετοχή στις εκλογές των Αμπχάζιων και των Οσετιανών, το κόμμα του Ζβιάτ Γκαμσαγκούρντια, 'Ελεύθερη Γεωργία', νίκησε πανηγυρικά συγκεντρώνοντας τις 155 από τις συνολικά 250 έδρες στο Κοινοβούλιο. Δεύτερο βγήκε το Κομμουνιστικό Κόμμα με 64 έδρες. Ο Γκαμσαγκούρντια εκλέχτηκε Πρόεδρος του Ανώτατου Γεωργιανού Σοβιέτ, τον Μάιο του 1991 με ποσοστό 87%, και σχημάτισε την πρώτη μη κομμουνιστική κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Τενγκίζ Σίγκουα.

Ο Ζβιάτ Γκαμσαγκούρντια, υποστήριξε την δημιουργία ενός ανεξάρτητου κράτους για την Γεωργία, με ελεύθερη οικονομία και αγορά, ένα πολυκομματικό σύστημα και ένα νομοθετικό σύστημα που να προστατεύει τα δικαιώματα όλων των πολιτών. Επίσης, υποστήριξε την ενδυνάμωση των δικαιωμάτων των Γεωργιανών, περιόρισε τα μεταναστευτικά ρεύματα και έκανε προσπάθειες για την προστασία της γεωργιανής γλώσσας. Όλα τα κόμματα που συμμετείχαν στις εκλογές είχαν τις ίδιες προθέσεις όσον αφορά τα προαναφερθέντα, όμως ο Γκαμσαγκούρντια είχε μια ακόμα πρόθεση για το μέλλον της χώρας. Έθεσε το ζήτημα 'όχι μόνο μια Γεωργία για τους Γεωργιανούς', αλλά 'μια Γεωργία για τους Χριστιανούς Γεωργιανούς'.²²

Όπως ήταν, λοιπόν, φυσικό, οι Αυτόνομες περιοχές που αποτελούσαν τμήμα της Γεωργίας, αισθάνθηκαν για άλλη μια φορά να απειλούνται τα συμφέροντα και οι προσωπικές τους βλέψεις για την μελλοντική τους κατάσταση, ιδιαίτερα η Νότιος Οσετία, της οποίας η αυτονομία είχε ήδη καταργηθεί, αλλά και η Αζαρία, της οποίας ο πληθυσμός ήταν κατά βάση μουσουλμάνοι.

Ο Γκαμσαγκούρντια προσπάθησε να δικαιολογήσει την κατάργηση της αυτονομίας της Νοτίου Οσετίας, διακηρύσσοντας ότι οι Οσετιανοί είχαν το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού ως λαός και κράτος, μόνο στα εδάφη που αποτελούσαν την

²²Duffy Toft M., ed. by James Hughes and Gwendolyn Sasse, *Ethnicity nad Territory in the Former Soviet Union: Regions in Conflict*, , Taylor & Francis, 1999, p. 123-139.

πατρική γη του Οσετιανού έθνους, εννοώντας την περιοχή της Βορείου Οσετίας, και ότι η Νότιος Οσετία, η Αμπχαζία και η Αζαρία ήταν γη που ανήκε στην Γεωργία και αποτελούσαν γεωργιανή πατρική γη.

Η Γεωργία, τελικά διακήρυξε την πλήρη ανεξαρτησία της από την Ε.Σ.Σ.Δ. τον Απρίλιο του 1991.²³ Ο Γκαμσαγκούρντια παρέμεινε Πρόεδρος της Γεωργίας έως τον Ιανουάριο του 1992, οπότε και ανατράπηκε από πραξικόπημα του στρατού, λίγο μετά την οριστική διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Αντικαταστάθηκε τον Μάρτιο του 1992 από τον Έντουαρντ Σεβαρντνάντζε, πρώην αρχηγό του γεωργιανού Κομμουνιστικού Κόμματος.

Ο Σεβαρντνάντζε πέτυχε, με την βοήθεια των ρωσικών ειρηνευτικών δυνάμεων, να επιτύχει την ανακωχή στην περιοχή της Νοτίου Οσετίας, τον Ιούνιο του 1992, όμως απέτυχε στο να επιστρέψει η απόλυτη κυριαρχία της Γεωργίας στην περιοχή. Επιπλέον, απέτυχε στο να σταματήσει την ολοένα κλιμακούμενη διαμάχη ανάμεσα στις κοινωνίες των Γεωργιανών και των Αμπχαζίων στην Αμπχαζία.

Τα γεωργιανά στρατεύματα μπήκαν στην Αμπχαζία τον Αύγουστο του 1992, με σκοπό να επανακτήσουν τον έλεγχο στην περιοχή. Υπέστησαν ήττα, όμως, από τις Αμπχαζιανές δυνάμεις, οι οποίες είχαν την υποστήριξη εθελοντών από το Βόρειο Καύκασο και τον ρωσικό στρατό. Τον Σεπτέμβριο του 1993, οι γεωργιανές δυνάμεις αποχώρησαν τελικά από την Αμπχαζία, όπως έπραξε και ο γεωργιανός πληθυσμός. Ήταν επίσης γεγονός η συμμετοχή της Ρωσικής Ομοσπονδίας και των Ηνωμένων Εθνών στην διαμάχη, έως την τελική επικράτηση της ανακωχής.²⁴

1.3.3.2 Περίοδος 1993 έως σήμερα

Κατά τη διάρκεια της Ε.Σ.Σ.Δ. η Γεωργία ήταν γνωστή για πολύ συγκεκριμένα πράγματα, όπως για το Στάλιν, ή για τον Μπέρια. Η περίοδος που ακολούθησε μετά την πλήρη ανεξαρτησία της Γεωργίας από την Σοβιετική Ένωση και την διάλυση της τελευταίας, δεν ήταν η καλύτερη για το νεοϊδρυθέν κράτος. Από το 1991 και για τα επόμενα 12 χρόνια, η χώρα ήρθε αντιμέτωπη με εμφύλιο πόλεμο, με κρούσματα διαφθοράς σε σχεδόν όλα τα επίπεδα της εξουσίας, με την συνεχή

²³ Coppieters B., «Ethno – Federalism and Civic State – building, Policies: Perspectives on the Georgian – Abkhaz Conflict», *Regional and Federal Studies*, V.11, Issue 2, Summer 2001, p.69-93.

²⁴ Coppieters B., «Ethno – Federalism and Civic State – building, Policies: Perspectives on the Georgian – Abkhaz Conflict», *Regional and Federal Studies*, V.11, Issue 2, Summer 2001, p.69-70.

ρωσική παρέμβαση και χειραγώγηση σε πολλούς τομείς, και γενικά με μια πολιτική και κοινωνική αναταραχή.

Σήμερα οι Γεωργιανοί έχουν χάσει το 40% της αγοραστικής τους δύναμης σε σχέση με το 1991, αντιμετωπίζουν συνεχείς διακοπές ηλεκτρικού ρεύματος, την ανεργία, τη φυγή των νέων, την εγκληματικότητα, και την απίστευτη κρατική διαφθορά. Μπορεί να έχει σημειωθεί αύξηση κατά 8,3% του ΑΕΠ, ο πληθωρισμός να έχει ελεγχθεί (5%) και η υιοθέτηση νέου νομίσματος (λάρι) το 1995 να έχει ελέγξει τις συναλλαγές, αλλά η παραοικονομία έχει ξεπεράσει το 50% του ΑΕΠ, ενώ σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), το πραγματικό ΑΕΠ είναι σήμερα στο 30-35% του 1991.²⁵

Το 2003, με την «Επανάσταση των Ρόδων», ο Μιχαήλ Σαakasβίλι, κέρδισε τις εκλογές στη χώρα και ανέλαβε την Προεδρία. Ο πρώην Πρόεδρος, Έντουαρντ Σεβαρντνάντζε, κατηγορήθηκε ότι είχε νοθεύσει τις περισσότερες από τις εκλογές και σύντομα παραιτήθηκε. Ο γεωργιανός λαός αποδέχθηκε με χαρά και ενθουσιασμό τον νέο Πρόεδρο, και την απομάκρυνση του Σεβαρντνάντζε, ο οποίος εκτός από τη νοθεία είχε αφήσει την διαφθορά να κατακλύσει τις υπηρεσίες της χώρας, με αποτέλεσμα την κατάρρευση της εύθραυστης γεωργιανής οικονομίας τα τελευταία χρόνια.

Νέες εκλογές που πραγματοποιήθηκαν την ίδια χρονιά οδήγησαν τον Σαakasβίλι σε μια ξεκάθαρη και απόλυτη νίκη. Ο Σαakasβίλι έφερε ανανέωση σε όλα τα κυβερνητικά επίπεδα, από το Κοινοβούλιο έως την Αστυνομία, και εισήγαγε εθνικιστικές πολιτικές για να ενδυναμώσει τόσο το στρατό της χώρας όσο και την οικονομία. Επιπλέον, στις προθέσεις του ήταν η επανάκτηση του ελέγχου από την Γεωργία των αποσχισθέντων περιοχών της Αζαρίας, της Αμπχαζίας και της Νοτίου Οσετίας.²⁶

Οι κινήσεις αυτές του Προέδρου Σαakasβίλι, όπως ήταν φυσικό δεν ήταν καλοδεχούμενες από την ρωσική πλευρά. Η Ρωσία άρχισε μια διπλωματική διαμάχη δίνοντας ρωσικά διαβατήρια στους κατοίκους των αποσχισθέντων περιοχών, γεγονός που η γεωργιανή πλευρά ερμήνευσε ως προσπάθεια προσάρτησης στα ρωσικά εδάφη των περιοχών αυτών, και αποσταθεροποίησης της Γεωργίας. Τέλος, μια επιπλέον κίνηση του Σαakasβίλι που έκανε ακόμα πιο έντονο το εχθρικό κλίμα μεταξύ της

²⁵ Γεωργία, Η Νέα Αποικία, Περιοδικό Αντίβαρο, www.antibaro.gr, 11/8/2008.

²⁶ Αμπχαζία, Abkhazia Institute for Social and Economic Research – Georgia Faces Invasion, www.abkhazia.com, 16/8/2008.

Γεωργίας και της Ρωσίας είναι η προσπάθεια του να ενταχθεί η χώρα στο Ν.Α.Τ.Ο., και οι καλές και φιλικές σχέσεις της Γεωργίας με τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Παρ' όλ' αυτά, ο Μιχαήλ Σαακασβίλι εξακολουθεί να έχει την υποστήριξη της πλειοψηφίας του γεωργιανού λαού. Είναι ακριβώς ο ισχυρός πολιτικός αρχηγός που χρειάζεται η χώρα για να ξεφύγει από την κρίση στην οποία βρίσκεται τα τελευταία χρόνια. Οι καλές του σχέσεις με την Δύση, η πρόοδος που πέτυχε σχετικά με την ένταξη της χώρας του στο Ν.Α.Τ.Ο., η επέκταση και βελτίωση της κατάστασης του γεωργιανού στρατού, αλλά και η επιτυχημένη οικονομική πολιτική και οι ανανεώσεις στον τρόπο διακυβέρνησης έχουν οδηγήσει την Γεωργία στο να καθιερωθεί ως μια ισχυρή παρουσία και δύναμη στην περιοχή του Καυκάσου.

Στα μέσα Απριλίου του 2008 η Μόσχα ανακοίνωσε την αναβάθμιση των οικονομικών και διπλωματικών της σχέσεων με τις δύο αποσχισθείσες επαρχίες της Γεωργίας που η ίδια έχει αναλάβει να «προστατεύει», την Αμπχαζία, καθώς και τη Νότια Οσετία. Ακολούθησε η κατάρριψη από τη ρωσική αεροπορία ενός μη επανδρωμένου γεωργιανού κατασκοπευτικού αεροσκάφους και στη συνέχεια ο ισχυρισμός των Αμπχάζιων αυτονομιστών για την κατάρριψη άλλων δύο που πετούσαν πάνω από την Αμπχαζία. Παράλληλα ξεκίνησε ένας πόλεμος κατηγοριών σε βάρος της Τιφλίδας ότι ετοιμάζεται να ξεκινήσει έναν πόλεμο για την ανάκτηση των χαμένων της περιοχών και η μονομερής αύξηση του συμφωνημένου αριθμού των στρατιωτικών δυνάμεων που διατηρεί η Μόσχα στην Αμπχαζία με την ετικέτα της «ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ». Στις 6 Μαΐου του 2008 ο γεωργιανός υπουργός Επανολοκλήρωσης, Ιακομπασβίλι, δήλωσε ότι η χώρα του βρίσκεται στα πρόθυρα του πολέμου με τη Ρωσία.²⁷

Τα τελευταία γεγονότα στη Γεωργία οδήγησαν στην παραπέρα ενίσχυση της ρωσικής ανάμιξης στις εσωτερικές υποθέσεις της χώρας αυτής. Περιφρονώντας την εδαφική της ακεραιότητα αλλά και τις δικές τους διεθνείς υποχρεώσεις, οι Ρώσοι προετοιμάζουν το έδαφος για την *de jure* προσάρτηση της Αμπχαζίας στο ρωσικό κράτος. Αυτό φάνηκε από τις δηλώσεις του πρωθυπουργού της περιοχής της Αμπχαζίας, που είπε ότι «*Συμφωνούμε να θέσει η Ρωσία την περιοχή κάτω από το*

²⁷ Σοβιετική Ένωση, «Η Ρωσία κλιμακώνει τις προκλήσεις της στην Γεωργία μέσω Αμπχαζίας», www.oakke.gr/na433/georgia443.htm, 12/8/2008.

στρατιωτικό της έλεγχο» και «σαν αντάλλαγμα θα ζητήσουμε εγγυήσεις για την ασφάλειά μας». ²⁸

Αντίθετα, η πιο διαλλακτική πλευρά έδειχνε να είναι η γεωργιανή. Ο πρόεδρος της χώρας, Μ. Σαakasβίλι είχε προτείνει στους Αμπχάζιους στα τέλη Μάρτη ένα σχέδιο εξόδου από την κρίση, που προέβλεπε απεριόριστη αυτονομία για την Αμπχαζία, εκπροσώπηση των τελευταίων στην κυβέρνηση και την αντιπροεδρία με δικαίωμα βέτο σε ό,τι αφορά τις τοπικές υποθέσεις, και τη δημιουργία κοινής ελεύθερης οικονομικής ζώνης. Οι Αμπχάζιοι ηγέτες όμως, επηρεασμένοι και από τις ρωσικές κινήσεις και υποσχέσεις δεν δέχτηκαν την πρόταση. ²⁹

Τα τελευταία γεγονότα (Αύγουστος 2008), ξεκίνησαν όταν με εντολή του προέδρου Σαakasβίλι, ο γεωργιανός στρατός εισέβαλλε στο έδαφος της Νοτίου Οσετίας για να εμποδίσει την διαφαινόμενη τάση πλήρους ανεξαρτητοποίησης της περιοχής και προσχώρησής της στη Ρωσία, όπου και επιδόθηκε σε λεηλασίες και βιαιοπραγίες κατά του άμαχου πληθυσμού με στόχο την τρομοκράτησή του. Σχεδόν αυθημερόν ο ρωσικός στρατός (φάνηκε ότι περίμενε αυτό το χτύπημα) αντεπιτέθηκε με σφοδρότητα και σε διάστημα λιγότερο της μιας εβδομάδας, όχι μόνο «απελευθέρωσε» τη Νότια Οσετία, αλλά και περικύκλωσε, αποκόπτοντάς την από όλες τις μεριές, την Τιφλίδα. Ο Πρόεδρος Σαakasβίλι κατέφυγε στους Διεθνείς Οργανισμούς και στις Μεγάλες Δυνάμεις, απ' όπου έλαβε μηνύματα συμπαράστασης, αλλά όχι και επικρότηση των ενεργειών του. Αυτό, πρακτικά, μεταφράστηκε ως μια έμμεση πίεση και προς τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές, τόσο από τις Η.Π.Α. όσο και από την Ευρωπαϊκή Ένωση για άμεση κατάπαυση του πυρός. Έτσι, στα μέσα Αυγούστου συμφωνήθηκε ανακωχή που το κύριο στοιχείο της είναι το να επιστρέψουν τα πράγματα στην κατάσταση που επικρατούσε προ μηνός.

²⁸ Απόσπασμα από τις δηλώσεις του Πρωθυπουργού της Αμπχαζίας στο ρωσικό πρακτορείο ειδήσεων ITAP ΤΑΣ, 6/5/2008.

²⁹ Σοβιετική Ένωση, «Η Ρωσία κλιμακώνει τις προκλήσεις της στην Γεωργία μέσω Αμπχαζίας», www.oakke.gr/na433/georgia443.htm, 12/8/2008.

Κεφάλαιο 2. Αποσχιστικά κινήματα στην Γεωργία: Πως εμφανίστηκαν, ποιοι τα ενθάρρυναν και γιατί

2.1 Πως εμφανίστηκαν τα αποσχιστικά κινήματα στην Γεωργία

2.1.1 Γενικά

Ίσως ο καλύτερος ορισμός για τον όρο απόσχιση να είναι: «Απόσχιση, η γεροντική ασθένεια του εθνικισμού». Ένας υψηλός δηλαδή πυρετός των μικροεθνικιστικών ιδιαιτεροτήτων. Αντί λοιπόν, να γίνεται αναφορά σε μέγεθος κράτους - έθνους γίνεται σε μεγέθη περιφέρειας – έθνους, ή πολλές φορές περιοχής - έθνους.

Δίνοντας έναν πιο πολιτικοποιημένο ορισμό η απόσχιση είναι η εξτρεμιστική άποψη της ιδεολογικής αρχής της «αυτοδιάθεσης των λαών». Μιας αρχής που ήρθε ξανά στο πολιτικό προσκήνιο μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και την ένωση των δύο Γερμανιών. Γιατί να απαγορεύεται στους Ουαλούς, στους Σκωτσέζους, στους Βάσκους, στους Κορσικανούς, στους Σιλεσιανούς, στους Τσετσένους, στους Βορειοηπειρώτες, αυτό που πέτυχαν και με τις ευλογίες και τη βοήθεια της δημοκρατικής Δύσης οι Γερμανοί, οι Κροάτες, οι Βόσνιοι και οι Σλοβένοι; Η ερώτηση εμπεριέχει και μια πρώτη ερμηνεία του φαινομένου της απόσχισης: το τέλος του διπολισμού και η κατάρρευση του κομμουνιστικού μπλοκ απελευθέρωσαν φυγόκεντρες δυνάμεις που έχουν ήδη αλλάξει τον παγκόσμιο γεωπολιτικό χάρτη.

Μια δεύτερη ερμηνεία είναι μια λέξη που χρησιμοποιείται κατά κόρον τα τελευταία χρόνια, η παγκοσμιοποίηση. Μια περιοχή ή και μια πόλη έχει σήμερα οικονομικά συμφέροντα σε όλες τις ηπείρους πολύ πιο ισχυρά από άλλες περιοχές ή πόλεις του ίδιου κράτους. Έτσι κάθε μία από αυτές προσπαθεί να εφαρμόσει μια δική της εξωτερική οικονομική και εμπορική πολιτική, πολλές φορές σε αντίθεση με εκείνη του κράτους στο οποίο ανήκει. Και αυτό, σε μια εποχή όπου η οικονομία έχει

αντικαταστήσει την πολιτική, έχει σαν αποτέλεσμα την κρίση της έννοιας του κράτους – έθνους.³⁰³¹

Ας εξετάσουμε όμως πιο συγκεκριμένα την περίπτωση της Γεωργίας και της ευρύτερης περιοχής του Καυκάσου. Τον Δεκέμβριο 1991 οι πρόεδροι της Ρωσικής Ομοσπονδίας, της Ουκρανίας και της Λευκορωσίας αναγγέλλουν τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Μέσα στη γενική αναταραχή προσπαθούν να επωφεληθούν οι ρωσόφωνοι της Κριμαίας που αποτελεί τμήμα της Ουκρανίας και της Υπερδνειστερίας, στη Μολδαβία. Στην Κριμαία απέτυχαν τα αποσχιστικά κινήματα του 1992 και του 1994 και τώρα τελεί υπό τον άμεσο έλεγχο του προέδρου της Ουκρανίας Λεονίντ Κούσμα. Η δεύτερη ανακηρύχτηκε ανεξάρτητη το 1990, αλλά στη συνέχεια, με δημοψήφισμα του 1995, απορρίφθηκε το σχέδιο αποχώρησης της 14ης μεραρχίας του Κόκκινου Στρατού. Στις 31 Μαρτίου 1992 υπογράφηκε η συνθήκη για τη νέα ομοσπονδιακή σχέση με τη Ρωσία. Απούσα από αυτή τη συνθήκη ήταν η Τσετσενία, όπου συνεχίζεται ακόμη ο αιματηρός πόλεμος.

Το 1988, 193.000 Αρμένιοι που κατοικούν στο Ναγκόρνο Καραμπάχ απαιτούν από την κυβέρνηση του Μπακού να τους δώσει την ανεξαρτησία τους. Αρχίζει έτσι ένας ακήρυχτος πόλεμος ανάμεσα στην Αρμενία και στο Αζερμπαϊτζάν. Το 1995 εξελέγη στο Ναγκόρνο Καραμπάχ αυτόνομο κοινοβούλιο. Στην ίδια περιοχή δημιουργήθηκαν μεγάλα προβλήματα από τη Νότια Οσετία και την Αμπχαζία που αποσχίστηκαν από τη Γεωργία. Η σφοδρότερη διαμάχη όμως έχει δημιουργηθεί στην Τσετσενία που έχει κηρύξει την ανεξαρτησία της από τη Ρωσία το 1991. Το 1992, η Ινγκουσετία αποφασίζει με δημοψήφισμα να αποσχιστεί από την Τσετσενία και να παραμείνει ενταγμένη στη Ρωσική Ομοσπονδία.³²

Από την πρώτη κιόλας διακήρυξη ανεξαρτησίας της Γεωργίας, την δεκαετία του 1920, εντός των εδαφών της υπήρχαν τρεις περιοχές με αυτονομία, η Αυτόνομη Δημοκρατία της Αζαρίας, η Αυτόνομη Δημοκρατία της Αμπχαζίας και η Αυτόνομη Περιοχή της Νοτίου Οσετίας. Οι περιοχές αυτές καθ' όλη τη διάρκεια της ύπαρξης της Ε.Σ.Σ.Δ. διεκδικούσαν όλο και περισσότερη αυτονομία και δικαιώματα, ακόμα

³⁰ Το Βήμα της Κυριακής (Κυριακή 28/07/1996), αρ. φύλλου 12387, Διεθνή, «Τα αποσχιστικά κινήματα στον κόσμο», Κωδ. Άρθρου: B12387A221.

³² Το Βήμα της Κυριακής (Κυριακή 28/07/1996), αρ. φύλλου 12387, Διεθνή, «Τα αποσχιστικά κινήματα στον κόσμο», Κωδ. Άρθρου: B12387A221.

και πλήρη ανεξαρτησία από το κράτος της Γεωργίας. Με την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης οι κυβερνήσεις των περιοχών αυτών εναντιώθηκαν ακόμη πιο έντονα στην ηγεσία της Γεωργίας, έχοντας και την υποστήριξη των Ρώσων.

Τα αποσχιστικά κινήματα, λοιπόν, στην Γεωργία έκαναν την εμφάνισή τους πολύ νωρίς και από την πρώτη στιγμή δημιούργησαν ρήξεις και προβλήματα στην ομαλή λειτουργία του κράτους. Θεωρούνται μια «ανοιχτή πληγή» για την Γεωργία που διαρκώς χρειάζεται προσοχή και λεπτότητα στους πολιτικούς και διπλωματικούς χειρισμούς, όσον αφορά στην επίλυση των προβλημάτων που προκαλούν στο εσωτερικό της χώρας.

2.1.2 Αποσχιστικά κινήματα στην Γεωργία

Όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα, τα αποσχιστικά κινήματα που εμφανίστηκαν στην Γεωργία ήταν τρία και αφορούσαν τις τρεις αυτόνομες περιοχές του κράτους, την Αζαρία, την Αμπχαζία και την Νότια Οσετία.

Η κυβέρνηση της Γεωργίας για να ανταποκριθεί στην επεκτατική ηγεσία της Ρωσίας, υιοθέτησε μια πολιτική εθνικιστικού σοβινισμού, η οποία όμως αν και αμυντική και ουσιαστικά ενωτική, στον σκοπό της, είχε αντίθετα αποτελέσματα στην πράξη και τελικά οι συνέπειές της αποδείχθηκαν διαιρετικές για το κράτος. Οι αυτόνομες περιοχές του κράτους αισθάνθηκαν να απειλούνται από τον γεωργιανό εθνικισμό και έτσι έκαναν αισθητή την παρουσία τους μέσω των αποσχιστικών κινήματων.³³

Η Αζαρία είναι μια περιοχή που χωροθετείται στο νοτιοδυτικό τμήμα της Γεωργίας. Το δυτικό της σύνορο είναι η ακτογραμμή της Μαύρης θάλασσας, στο νότο συνορεύει με την Τουρκία ενώ στο υπόλοιπο τμήμα της, το βορειοανατολικό επεκτείνεται η υπόλοιπη Γεωργία. Η δικαιοδοσία της Αζαρίας πέρασε από την Οθωμανική Αυτοκρατορία στην Ρωσική Αυτοκρατορία και στη συνέχεια αποδόθηκε στην Γεωργία. Η πρωτεύουσά της, το Βατούμ, γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη στις αρχές

³³ Duffy Toft M., ed. by James Hughes and Gwendolyn Sasse, *Ethnicity nad Territory in the Former Soviet Union: Regions in Conflict*, , Taylor & Francis, 1999, p. 123.

του 20^{ου} αιώνα και έγινε η τρίτη μεγαλύτερη πόλη της Υπερκαυκασίας. Είναι ένα λιμάνι μεγάλης στρατηγικής και οικονομικής σημασίας και παράλληλα βιομηχανικό κέντρο, ενώ διαθέτει διεθνή σιδηροδρομική γραμμή και αγωγούς πετρελαίου.

Η Αζαρία είναι μια ιδιόρρυθμη περιοχή της Γεωργίας. Ενώ οι υπόλοιπες δύο αυτόνομες περιοχές, ιδρύθηκαν πάνω στη βάση της γλώσσας ή της εθνικής ταυτότητας, η Αζαρία αυτονομήθηκε στη βάση της θρησκείας. Στο μεγαλύτερο μέρος της Σοβιετικής περιόδου, οι Αζάριοι δεν αντιμετωπίζονταν ως χωριστή εθνική μειονότητα από τους Γεωργιανούς. Μάλιστα οι ίδιοι θεωρούσαν ότι η εθνικότητά τους ήταν γεωργιανή, παρόλο που πρέσβευαν ως θρησκεία τους το Ισλάμ.³⁴

Στην απογραφή του πληθυσμού της χώρας της Γεωργίας, το 1926, οι Αζάριοι θεωρήθηκαν ξεχωριστή εθνική κατηγορία, γεγονός που τους ξεχώριζε από τους Γεωργιανούς. Η κατηγορία, όμως αυτή καταργήθηκε στην απογραφή πληθυσμού του 1939, παρά το γεγονός ότι ορισμένοι εξακολουθούσαν να θεωρούν ότι ήταν διαφορετικοί από τους Γεωργιανούς.

Στις αρχές της Σοβιετικής περιόδου, οι Αζάριοι δέχθηκαν θρησκευτικές επιθέσεις, καθώς πολλά τζαμιά και μουσουλμανικά σχολεία έκλεισαν και τα ισλαμικά ονόματα εκγεωργιανίστηκαν. Οι ενέργειες αυτές είχαν ως αποτέλεσμα μια ολέθρια εθνική ομογενοποίηση των Αζάριων με τους Γεωργιανούς, και η τελική αφομοίωση των πρώτων από τον γεωργιανό πληθυσμό.

Ως Αζάριοι, πλέον, θεωρούνται οι μουσουλμάνοι Γεωργιανοί, οι οποίοι όμως καταλαμβάνουν ένα μικρό σχετικά ποσοστό του πληθυσμού, ακόμα και μέσα στην Αυτόνομη Δημοκρατία της Αζαρίας, της τάξεως του 34 – 42%. Οι Αζάριοι θεωρούν τους εαυτούς τους ως Γεωργιανούς, όμως οι Γεωργιανοί είναι εκείνοι, που δεν τους αποδέχονται ως ομοεθνείς τους λόγω της διαφορετικής θρησκείας που πρεσβεύουν. Είναι μουσουλμάνοι, άρα όχι «αληθινοί» Γεωργιανοί.

Τα μεγαλύτερα, όμως, προβλήματα για το κράτος της Γεωργίας προκύπτουν από τις άλλες δύο αυτόνομες περιοχές της χώρας, την Αμπχαζία και τη Νότια Οσετία. Η

³⁴Duffy Toft M., ed. by James Hughes and Gwendolyn Sasse, *Ethnicity nad Territory in the Former Soviet Union: Regions in Conflict*, «Ajaria and the Ajars», Taylor & Francis, 1999, p. 127-128.

Αμπχαζία χωροθετείται στο βορειοδυτικό άκρο της Γεωργίας και προς τον βορρά συνορεύει με την Ρωσία. Η επέκταση της ρωσικής αυτοκρατορίας στον Καύκασο είχε σαν αποτέλεσμα τον αποδεκατισμό του αμπχαζιανού πληθυσμού στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Κατά τη διάρκεια της Σοβιετικής περιόδου, οι Αμπχάζιοι προσπάθησαν να κερδίσουν το δικαίωμα να γίνουν ξεχωριστή Σοβιετική Δημοκρατία, ισότιμη με την Γεωργία, με αμπχαζιανό Σύνταγμα εκείνο του 1925. Η πράξη τους όμως αυτή ακυρώθηκε το 1936 και η Αμπχαζία ενσωματώθηκε στο κράτος της Γεωργίας, σαν Αυτόνομη Δημοκρατία, υποδεέστερη όμως της Γεωργίας.

Καθ' όλη τη διάρκεια της κοινής τους ιστορίας οι Γεωργιανοί και οι Αμπχάζιοι, αμφισβητούν τους ισχυρισμούς ο ένας του άλλου, σχετικά με των ποιων οι πρόγονοι, αποτελούν τους πρώτους κατοίκους της Αμπχαζίας. Τις δεκαετίες του 1950 και 1960, αλλά και αργότερα τη δεκαετία του 1980, υπήρχε μια διαμάχη ανάμεσα στους ιστορικούς των δύο αντίπαλων πλευρών σχετικά με το ποιοι ήταν οι ιθαγενείς κάτοικοι της περιοχής. Οι Γεωργιανοί θεωρούσαν τους Αμπχάζιους σαν πρόσφατους αποίκους στην περιοχή οι οποίοι αντικατέστησαν τους Γεωργιανούς. Από την πλευρά τους, οι Αμπχάζιοι υποστηρίζουν το αντίθετο, θεωρώντας τους Γεωργιανούς «ξένους» στα εδάφη τους, και προσπάθησαν να αποδείξουν με ιστορικά στοιχεία την αρχέγονη ιστορία των Αμπχάζιων σε αυτή τη γη.³⁵

Αντίθετα με τους Αζάριους, οι Αμπχάζιοι αποτελούν εθνική μειονότητα μέσα στο έδαφος της Γεωργίας, παρόλο που αποτελούν μόλις το 2% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Η διάλεκτός τους είναι διαφορετική από την γεωργιανή, αν και το 1936 με την «υποδούλωση» της Αμπχαζίας στην Γεωργία, οι Αμπχάζιοι έγραφαν πλέον στα γεωργιανά. Σε μια ακόμη προσπάθεια εκγεωργιανισμού, η αμπχαζιανή γλώσσα αντικαταστάθηκε από την γεωργιανή. Αν και τα αμπχαζιανά αποκαταστάθηκαν ως γλώσσα το 1956, παρέμειναν μια δευτερεύουσα γλώσσα. Η επικοινωνία μεταξύ των δύο εθνικοτήτων είναι πολύ δύσκολη, ενώ γίνονται διακρίσεις υπέρ εκείνων που μιλούν τα γεωργιανά τόσο σε κυβερνητικές θέσεις όσο και στην εκπαίδευση ή σε άλλες επαγγελματικές κατηγορίες.

³⁵Duffy Toft M., ed. by James Hughes and Gwendolyn Sasse, *Ethnicity nad Territory in the Former Soviet Union: Regions in Conflict*, « Abkhazia and the Abkhaz », Taylor & Francis, 1999, p. 128-130.

Τέλος, θα γίνει μια αναφορά και στην τελευταία αυτόνομη περιοχή της Γεωργίας και στα αποσχιστικά κινήματα που δραστηριοποιούνται σε αυτήν, την Νότια Οσετία. Οι Οσετιανοί ζουν στο κέντρο της περιοχής του Καυκάσου στις δύο πλευρές της Καυκασιανής οροσειράς. Η γεωγραφικά χωρισμένη αυτή περιοχή χωρίστηκε διοικητικά στη διάρκεια της Σοβιετικής περιόδου, στην Βόρειο Οσετία, που ανήκει στην Ρωσία και την Νότιο Οσετία που παραχωρήθηκε στην Γεωργία. Καθώς της αποδόθηκε η ονομασία της Αυτόνομης περιοχής και όχι Δημοκρατίας, όπως στις άλλες δύο περιοχές, η Νότιος Οσετία είχε ένα αδύναμο και λιγότερο θεσμοθετημένο επίπεδο αυτονομίας.

Η Αυτόνομη Περιοχή της Νοτίου Οσετίας σχηματίστηκε το 1922 μέσα στην Δημοκρατία της Υπερκαυκασίας. Το 1925 η Βόρεια και η Νότια Οσετία επιχείρησαν να ενωθούν ανεπιτυχώς. Αυτή η κίνηση ήταν και μια εκδήλωση της εχθρότητας που υπήρχε στην περιοχή ενάντια στο ζυγό των Γεωργιανών, και της επιθυμίας των Οσετιανών να δηλώσουν πίστη και υποταγή στη Ρωσία.

Τα οσετιανά είναι η πρώτη γλώσσα για το 98% των Οσετιανών, ενώ το 60% του πληθυσμού δηλώνει ως δευτερεύουσα γλώσσα τους τα ρώσικα. Η γραφή τους ήταν στα κυριλλικά, ενώ όπως και στην περίπτωση της Αμπχαζίας την περίοδο 1938 – 1954, είχε γίνει προσπάθεια εκγεωργιανισμού, με κύρια γραφή τα γεωργιανά, κατάσταση που άλλαξε αργότερα και επέστρεψαν στην κυριλλική γραφή. Όπως και στην περίπτωση των Αμπχάζιων οι κινήσεις αυτές της Γεωργίας θεωρήθηκαν ως πολιτισμικός ηγεμονισμός.

Σύμφωνα με την απογραφή πληθυσμού το 1989, οι Οσετιανοί που ζούσαν στην Γεωργία ήταν περίπου 164.000, κατοικούσαν όμως στα περιφερειακά εδάφη της αυτόνομης περιοχής της Νοτίου Οσετίας. Στην κύρια περιοχή της Νοτίου Οσετίας ζούσαν περίπου 65.000 Οσετιανοί. Αποτελούσαν σχεδόν τα 2/3 του πληθυσμού της περιοχής ενώ οι Γεωργιανοί αποτελούσαν το υπόλοιπο 1/3.³⁶

³⁶ Duffy Toft M., ed. by James Hughes and Gwendolyn Sasse, *Ethnicity nad Territory in the Former Soviet Union: Regions in Conflict*, « South Ossetia and the Ossetians », Taylor & Francis, 1999, p. 130-131.

2.1.3 Στόχοι των κινημάτων

Οι στόχοι των αποσχιστικών κινημάτων που δραστηριοποιήθηκαν στην Γεωργία, δεν ήταν κοινοί, αλλά διέφεραν ανάλογα με το πώς κάθε μειονότητα αντιμετώπιζε την διακυβέρνηση της Γεωργίας, προς τα δικά της συμφέροντα και επιθυμίες.

Οι Αζάριοι δεν είχαν εδαφικές διεκδικήσεις απέναντι στην Γεωργία, καθώς θεωρούσαν πάντα τα εδάφη τους ως αναπόσπαστο κομμάτι της χώρας της Γεωργίας, αλλά ούτε θεωρούν τους εαυτούς τους διαφορετική εθνότητα. Το ενδιαφέρον των Αζάριων στρεφόταν κυρίως στο αν η Αζαρία θα παρέμενε αυτόνομη περιοχή της Γεωργίας, και στο να προστατέψουν την ήδη ισχύουσα κατάσταση όσον αφορούσε στην θεσμοθετημένη λειτουργία της Δημοκρατίας. Στα πλάνα των Αζάριων δεν υπήρχε ούτε η πρόθεση να δηλώσουν ανεξαρτησία από την Γεωργία. Οι διεκδικήσεις τους σταματούσαν στην επαναθεσμοθέτηση του αυτόνομης κατάστασης που προϋπήρχε.

Η ηγεσία του Ανώτατου Γεωργιανού Σοβιέτ, ανησυχούσε, όμως για την δραστηριοποίηση αποσχιστικών κινημάτων μέσα στα όρια της Αζαρίας, φόβους που η ηγεσία της Αζαρίας φρόντισε να κατευνάσει, δηλώνοντας ότι και να υπάρχουν κάποιοι που να έχουν τέτοιες προθέσεις, δεν είναι παραπάνω από 5 – 10 άτομα και ότι φυσικά δεν αντιπροσωπεύουν, αλλά ούτε και επηρεάζουν την υπόλοιπη κοινή γνώμη της χώρας. Όπως δήλωσε και ο επικεφαλής της Αζαριανής Πλευράς της Γεωργιανής Ένωσης Συγγραφέων, Pridon Khalvashi, «δεν υπάρχει κανένα είδος αποσχιστικής τάσης εντός της Αζαρίας».³⁷

Αντίθετα με τους Αζάριους, όμως, οι υπόλοιπες δύο αυτόνομες περιοχές είχαν, και έχουν ακόμα, διαφορετικές διεκδικήσεις προκαλώντας σημαντικά προβλήματα όσον αφορά στην εδαφική ενότητα και ακεραιότητα του κράτους της Γεωργίας.

Στην περίπτωση της Αμπχαζίας η αμφισβήτηση που υπήρχε από την πλευρά της Γεωργίας δεν ήταν το γεγονός της αυτονομίας παρά μόνο ο βαθμός της αυτονομίας

³⁷ Duffy Toft M., ed. by James Hughes and Gwendolyn Sasse, *Ethnicity nad Territory in the Former Soviet Union: Regions in Conflict*, Taylor & Francis, 1999, p. 136.

που είχε παραχωρηθεί στην Αμπχαζία. Οι Αμπχάζιοι υποστηρίζοντας την ύπαρξη ενός θεσμοθετημένου προηγούμενου για την ανεξαρτησία τους από την Γεωργία, όπως αναγράφεται στο Σύνταγμα του 1925, θεωρούν ότι έχουν ξεκάθαρες θεσμοθετημένες παραμέτρους, οι οποίες είναι εξίσου νόμιμες με της Γεωργίας, για να διεκδικήσουν την πλήρη ανεξαρτησία τους, όπως έκαναν οι Γεωργιανοί όταν αποχώρησαν από την Σοβιετική Ένωση και δημιούργησαν δικό τους ανεξάρτητο κράτος.

Επιπλέον, αν και οι δύο πλευρές υποστηρίζουν την διαφορετικότητα ανάμεσα στα στοιχεία που τις χαρακτηρίζουν και την πεποίθηση ότι οι Αμπχάζιοι είναι μια ξεχωριστή εθνικότητα από τους Γεωργιανούς, και ότι ακόμα και η γλώσσα τους είναι διαφορετική, η διαφωνία τους έγκειται στο ζήτημα της γης. Θεωρούν αμφότερες οι πλευρές ότι το έδαφος της Αμπχαζίας αποτελεί πατρική τους γη. Οι Γεωργιανοί πρεσβεύουν ότι η γη της Αμπχαζίας είναι γεωργιανό έδαφος και ότι οι Αμπχάζιοι είναι μια εθνική μειονότητα του συνόλου της χώρας, ενώ οι Αμπχάζιοι θεωρούν τα εδάφη αυτά δικά τους ιστορικά και επιθυμούν να τα εξασφαλίσουν με το να γίνουν ανεξάρτητη Δημοκρατία, εκτός της επιρροής και της διακυβέρνησης της Γεωργίας.

Παρόμοια είναι τα αιτήματα και των κινημάτων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή της Νοτίου Οσετίας. Η οσετιανή πλευρά θεωρεί τα εδάφη της Νοτίου Οσετίας πατρική γη των Οσετιανών και υποστηρίζει ότι αντιπροσωπεύει διαφορετική εθνότητα από την γεωργιανή. Αντίθετα η Γεωργία αρνείται να αναγνωρίσει τα εδάφη αυτά ως οσετιανά εδάφη και υποστηρίζει ότι οι Οσετιανοί είναι παρείσακτοι στην συγκεκριμένη περιοχή, καθώς και ότι η πραγματική τους πατρίδα βρίσκεται στον Βορρά, εντός των διοικητικών ορίων της Ρωσίας. Οι Οσετιανοί, λοιπόν, ζητούν την πλήρη ανεξαρτητοποίησή τους από την Γεωργία και την ένωσή τους με την Βόρειο Οσετία.

Στις δύο τελευταίες περιπτώσεις, ουσιαστικά η κοινή διεκδίκηση και μελλοντική βλέψη είναι η αποχώρηση των περιοχών της Αμπχαζίας και της Νοτίου Οσετίας από την εξουσία της Γεωργίας, ακόμα κι αν αυτό σημαίνει ότι στην περίπτωση αδυναμίας δημιουργίας ενός ανεξάρτητου και ισχυρού κράτους η λύση για τις δύο αυτές περιοχές θα είναι η υποταγή τους στην Ρωσία.

2.2 Ποιοι ενθάρρυναν τα αποσχιστικά κινήματα στην Γεωργία και γιατί

2.2.1 Δυνάμεις που ενθάρρυναν τους αυτονομιστές

Όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, η Γεωργία είναι μια χώρα με μεγάλη γεωπολιτική και οικονομική σημασία στην περιοχή του Καυκάσου, στα νότια σύνορα της Ρωσίας.

Ως ανεξάρτητο κράτος, τα πρώτα χρόνια της κατάρρευσης της Σοβιετικής Ένωσης, η Γεωργία αντιμετώπισε προβλήματα τόσο οικονομικά όσο και κρούσματα διαφθοράς. Επίσης, είχε να αντιμετωπίσει διαρκείς εντάσεις εντός των συνόρων της από τις εξεγέρσεις των αυτονομιστών που δρούσαν στις Αυτόνομες περιοχές της χώρας, με στόχο περισσότερες πολιτικές ελευθερίες, αλλά και εδαφικές διεκδικήσεις. Ωστόσο, η Γεωργία δεν έπαυε να είναι μια χώρα με πολύ σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης, καθώς και η γεωστρατηγική της θέση την ευνοούσε, αλλά και η φυσική της γεωγραφία ήταν τέτοια που την έκανε σημαντικό πόλο έλξης για τις μεγάλες δυνάμεις να την έχουν υπό την επιρροή τους.

Τα πρώτα χρόνια της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης, την ηγεσία της Γεωργίας είχε αναλάβει Έντουαρντ Σεβερντνάντζε, ο οποίος όμως ήταν ουσιαστικά «μαριονέτα» στα χέρια των Ρώσων για την πραγματοποίηση των σχεδίων τους στην περιοχή και για να εξακολουθήσουν να έχουν υπό την επιρροή τους την Γεωργία παρ' όλη την ανεξαρτητοποίησή της.

Με την άνοδο στην εξουσία, το 2003, του φιλοαμερικανού Προέδρου Μιχαήλ Σαακασβίλι, η Γεωργία έπαψε να είναι υποχείριο της Ρωσίας και άρχισε να γίνεται απειλή για τους βόρειους γείτονές της, αφού πλέον αρχίζει να θεωρεί συμμάχους και να βασίζεται για θέματα ασφάλειας, αλλά και επενδύσεων στους Αμερικανούς.

Όπως ήταν λοιπόν, επόμενο, η Ρωσία έπρεπε να βρει τρόπους για να κρατάει την Γεωργία εξαρτημένη από αυτήν και να φροντίσει να εξασφαλίσει την διαίωνιση της εύθραυστης πολιτικής κατάστασης που επικρατούσε ως τότε. Αυτό το πέτυχε υποδαυλίζοντας συνεχώς την κόντρα των Γεωργιανών με τους Αμπχάζιους και τους

Οσσετιανούς αυτονομιστές. Όλες οι κινήσεις των αυτονομιστών εναντίον της γεωργιανής κυβέρνησης γίνονταν έχοντας την σιγουριά και την πεποίθηση ότι οι Ρώσοι θα ήταν δίπλα τους σε οποιαδήποτε δύσκολη στιγμή τους και σε οποιαδήποτε διαμάχη τους με τους Γεωργιανούς.

Από την άλλη πλευρά δεν είναι τελείως σίγουρο ότι και δυτικοί σύμμαχοι της Γεωργίας είναι τελείως αμέτοχοι στην κόντρα αυτή των αυτονομιστών με τις γεωργιανές κυβερνήσεις. Άλλωστε οι βλέψεις όλων των εμπλεκόμενων σε παρόμοιες έκρυθμες πολιτικές καταστάσεις είναι να έχουν όσο μεγαλύτερη εμπλοκή μπορούν στα γεγονότα ώστε να επηρεάζουν τις εξελίξεις προς το δικό τους συμφέρον.

2.2.2 Πολιτικά – οικονομικά αίτια

Τα αποσχιστικά κινήματα στην Γεωργία, όπως προαναφέρθηκε, θεωρητικά εκφράζουν κάποιες εδαφικές και εθνικές διεκδικήσεις των αυτόνομων περιοχών από την κυβέρνηση της χώρας, πρακτικά όμως εξυπηρετούν πολλά συμφέροντα για λογαριασμό τρίτων, όπως οι Ρώσοι ή οι δυτικές δυνάμεις, στην περιοχή.

Από την εποχή που ανέλαβε την εξουσία της Γεωργίας ο Σαακασβίλι, η οικονομική, κοινωνική και πολιτική κατάσταση της χώρας διαρκώς βελτιώνεται και προσπαθεί να ισχυροποιήσει τη θέση της ως μια ανεξάρτητη Δημοκρατία στην περιοχή του Καυκάσου, μακριά από τα σφάλματα του παρελθόντος και χωρίς την πιεστική επιρροή της Ρωσίας. Είναι σημαντικό, σε αυτό το σημείο, να αναφερθεί πως η Γεωργία θεωρείται από την Δύση ως υπόδειγμα εκδημοκρατισμού, με δείκτη ανάπτυξης 12%.³⁸ Όμως η τάση αυτή πλήρους ανεξαρτητοποίησης και αποκοπής από την γενικότερη κατάσταση που επικρατεί στον Καύκασο έχει οδηγήσει στην δυσαρέσκεια των Ρώσων.

Θα πρέπει ίσως σε αυτό το σημείο να γίνει αναφορά και στην κατάσταση της Ρωσίας, τα τελευταία χρόνια για να είναι πιο κατανοητή η ανάλυση που θα επακολουθήσει. Μετά την λήξη της θητείας του Μπόρις Γιέλτσιν στην Προεδρία της Ρωσίας και την άνοδο στην εξουσία του Βλαντιμίρ Πούτιν, η χώρα μπήκε σε μια πορεία συνεχούς προόδου, με την εξασφάλιση πολιτικής σταθερότητας, οικονομικής

³⁸ Το Βήμα, αρ. φύλλου 15433, 12/8/2008, «Τα εγκαίνια μιας νέας ψυχροπολεμικής εποχής», του James Traub, αναδημοσίευση από την εφημερίδα The New York Times.

αναγέννησης, ενώ κατάφερε να ανακτήσει και την στρατιωτική της ισχύ. Η ανάκτηση των φυσικών πλουτοπαραγωγικών της πόρων, όπως του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, και οι ευνοϊκές παγκόσμιες συνθήκες όσον αφορά στην διεθνή έκρηξη των τιμών αυτών των αγαθών, κατέστησαν την Ρωσία βασικό προμηθευτή, αυτών των αγαθών, της Ευρώπης, φέρνοντας σε δεινή θέση τις υπόλοιπες χώρες που έως τώρα είχαν αυτόν τον ρόλο και κυρίως τις Η.Π.Α., οι οποίες βλέπουν ότι χάνουν την πρωτοκαθεδρία τους (κυρίως στις εξαγωγές αυτών των προϊόντων προς την Ευρώπη). Η χώρα άρχισε να νιώθει πάλι ισχυρή και ύψωσε το ανάστημά της για την προστασία των συμφερόντων της με κυριότερη εκδήλωση της ισχύος της, την αντίθεσή της στην δημιουργία ζωνών επιρροής από τις δυτικές δυνάμεις στις γειτονικές της χώρες.³⁹

Σε πολιτικό επίπεδο, η σημαντικότερη αιτία δυσaráεσκείας της ρωσικής πλευράς είναι οι καλές σχέσεις που διατηρεί ο γεωργιανός Πρόεδρος με τις Η.Π.Α. και οι οποίες επισφραγίστηκαν με την πρόταση για ένταξη της χώρας στο Ν.Α.Τ.Ο. Στη Σύνοδο Κορυφής του Ν.Α.Τ.Ο. στο Βουκουρέστι, τον Απρίλιο του 2008, συζητήθηκε η προοπτική ένταξης της Γεωργίας, με αρνητικά ωστόσο γι' αυτήν αποτελέσματα, καθώς η Γαλλία και η Γερμανία αντιτάχθηκαν στο ενδεχόμενο αυτό, μη θέλοντας να χαλάσουν τις σχέσεις τους με την Ρωσία, λόγω των οικονομικών συναλλαγών τους με αυτήν, παρουσιάζοντας όμως ως αιτία, τις, αμφισβητούμενης νομιμότητας, εδαφικές διεκδικήσεις της.

Η Ρωσία είχε εξαρχής δηλώσει ότι ήταν αντίθετη με την επέκταση του Βορειοατλαντικού Συμφώνου προς Ανατολάς και είχε δείξει της διαθέσεις της να μην επιτρέψει να συμβεί η διεύρυνση αυτή, φοβούμενη την περικύκλωσή της από τους Αμερικανούς και τους συμμάχους τους. Επομένως, μετά τις κινήσεις του γεωργιανού Προέδρου προς αυτήν την κατεύθυνση, η Ρωσία ενίσχυσε τους δεσμούς της με τις περιοχές της Γεωργίας που εκφράζουν τάσεις απόσχισης, ως μια επιβολή «τιμωρίας» στον Πρόεδρο Σακασβίλι για την ανυπακοή του. Ταυτόχρονα, η Ρωσία προσπαθεί να επιβάλει ένα παρόμοιο σχέδιο δράσης και στην περιοχή της Μολδαβίας. Στόχος είναι να εξασφαλίσει στις περιοχές που αποτελούν τη σφαίρα επιρροής της ένα καθεστώς ουδετερότητας, προκειμένου να κρατηθούν μακριά από το Ν.Α.Τ.Ο. Με τον τρόπο αυτό θα σχηματιστεί ένα είδος ουδέτερης ζώνης στην Ευρώπη, που θα

³⁹ Το Βήμα, αρ. φύλλου 15433, 12/8/2008, Γνώμη – «Η Επανάκαμψη της Ρωσίας», του Αντώνη Καρακούση.

εκτείνεται από το Καλίνιγκραντ, τη Λευκορωσία, τη Μολδαβία και θα φτάνει έως τον Καύκασο.⁴⁰

Από την άλλη πλευρά και η Δύση έχει τους λόγους της να αισθάνεται ικανοποιημένη από αυτήν την εξέλιξη. Μπορεί οι Ηνωμένες Πολιτείες να επιθυμούσαν την ένταξη της χώρας της Γεωργίας στο Ν.Α.Τ.Ο., όμως οι χώρες της Ε.Ε. δεν έχουν πρόθεση να προκαλέσουν ρήξη στις σχέσεις τους με την Ρωσία. Η μη ένταξη της Γεωργίας στο Ν.Α.Τ.Ο., τον περασμένο Απρίλιο και τα γεγονότα που ακολούθησαν τον Αύγουστο του 2008, απομάκρυναν πλέον αυτήν την προοπτική για την Γεωργία, εφησυχάζοντας προς το παρόν και την Ρωσία αλλά και την Ευρώπη.⁴¹

Όμως, όπως είναι κατανοητό, οι αιτίες για τις οποίες η Ρωσία, αλλά και οι υπόλοιπες μεγάλες δυνάμεις, υποδαυλίζουν τις κινήσεις των αυτονομιστικών κινήμάτων στις αποσχισθείσες περιοχές της Γεωργίας, διατηρώντας μια μόνιμη ένταση στην περιοχή του Καυκάσου, δεν είναι μόνο πολιτικού περιεχομένου. Τα κυριότερα και βαθύτερα αίτια της διατήρησης αυτής της κατάστασης φαίνεται να είναι οικονομικά.

Όπως όλα δείχνουν, σε μερικές δεκαετίες από σήμερα θα έχουν εξαντληθεί ή θα απειλούνται με αφανισμό οι σημαντικότερες πλουτοπαραγωγικές πηγές ενέργειας του πλανήτη, όπως το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο και το κάρβουνο. Οι ήδη γνωστές ορυκτές πηγές ενέργειας έως το 2040 υπολογίζεται να έχουν εξαντληθεί. Επομένως, θα πρέπει να γίνει αναζήτηση νέων άγνωστων ως τώρα κοιτασμάτων ή να γίνει στροφή προς τη χρήση άλλων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας όπως η ηλιακή ή η αιολική. Τα στοιχεία που προκύπτουν από τις μέχρι τώρα έρευνες δεν είναι καθόλου ενθαρρυντικά.⁴²

Υπάρχουν ωστόσο κάποιες ελπίδες για κοιτάσματα τέτοιων ορυκτών, όμως η εκμετάλλευσή τους είναι δύσκολη και πολύπλοκη καθώς βρίσκονται σε περιοχές και σύνορα τα οποία δεν είναι ευκρινή. Μια τέτοια κατάσταση φαίνεται πως αντιμετωπίζουμε και στην περίπτωση της Γεωργίας.

Στον χάρτη που ακολουθεί, αποτυπώνονται τα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου που υπάρχουν και είναι εκμεταλλεύσιμα προς το παρόν, στην ευρύτερη περιοχή του Καυκάσου, καθώς και οι αγωγοί πετρελαίου και φυσικού

⁴⁰ Το Βήμα, αρ. φύλλου 15433, 12/8/2008, «Ο Ιμπεριαλισμός των άλλων», του Ριχάρδου Σωμερίτη.

⁴¹ Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, αρ. φύλλου 1593, 17/08/2008, «Ψυχρός Πόλεμος Πέντε Ημερών», του Αχιλλέα Φακατσέλη.

⁴² Το Βήμα, αρ. φύλλου 15438, 19/8/2008, Ένθετο, Οικονομία, «Το Μέλλον της Ενέργειας», του Τάσου Αναστασιάδη, σελ 4-5.

αερίου που διασχίζουν την χώρα της Γεωργίας. Παρατηρείται η διασπορά των κοιτασμάτων πετρελαίου σε γεωγραφικό πλάτος μεταξύ 41° και 42° μοιρών τόσο στις ακτές της Μαύρης θάλασσας όσο και κοντά στην πρωτεύουσα της χώρας, Τιφλίδα, και στα νοτιοανατολικά της σύνορα με το Αζερμπαϊτζάν. Ομοίως, παρατηρείται ανάλογη διασπορά στα ρωσικά εδάφη.⁴³

Χάρτης 3: Χάρτης κατανομής ενεργειακών πόρων της ευρύτερης περιοχής της Γεωργίας⁴⁴

Αντιθέτως, στην περιοχή όπου η κατάσταση είναι μονίμως σε ένταση, στο βόρειο τμήμα της Γεωργίας, που δεν παρατηρείται διασπορά κοιτασμάτων πετρελαίου και αερίου. Αυτό, ίσως, σημαίνει ότι τα κοιτάσματα που υπάρχουν σε αυτήν την περιοχή, δεν είναι προς το παρόν εκμεταλλεύσιμα, λόγω της κατάστασης που επικρατεί τα τελευταία χρόνια, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενη παράγραφο. Επιπλέον, μελετώντας προσεκτικά τον χάρτη παρατηρούμε ότι οι αγωγοί του φυσικού αερίου διασχίζουν και τα εδάφη των οποίων η κατοχή είναι υπό αμφισβήτηση.

Η εκμετάλλευση αυτών των πλουτοπαραγωγικών πηγών από την γεωργιανή κυβέρνηση είναι κάτι που προκαλεί την δυσαρέσκεια των Ρώσων. Η «εισβολή» της Γεωργίας στο ίδιο οικονομικό πεδίο, αποτελεί απειλή για την ρωσική οικονομία, μιας και, όπως προαναφέρθηκε, η Ρωσία είναι ο μεγαλύτερος προμηθευτής της Ευρώπης

⁴³ Η Καθημερινή της Κυριακής, αρ. φύλλου 26953, 17/08/2008, χάρτης, πηγή: Reuters.

⁴⁴ Το Βήμα, αρ. φύλλου 15433, 12/8/2008, χάρτης, Νότια Οσετία.

όσον αφορά σε αυτά τα αγαθά.⁴⁵ Επομένως, είναι προς όφελος της Ρωσίας η διατήρηση μιας έκρυθμης κατάστασης στην περιοχή για να μπορεί να ελέγχει τις εξελίξεις σε αυτόν τον τομέα. Εάν αποδειχθεί η ύπαρξη πλουτοπαραγωγικών πηγών ενέργειας στην ευρύτερη περιοχή της Αμπχαζίας και της Νοτίου Οσετίας, η Ρωσία, με το καθεστώς που υπάρχει αυτή τη στιγμή, θα μπορεί να τις εκμεταλλευθεί προς το δικό της οικονομικό συμφέρον.

Παρ' όλ' αυτά, η σημαντικότερη οικονομική αιτία για όλη αυτή την ένταση που επικρατεί στην περιοχή, φαίνεται να είναι η κατασκευή του δεύτερου μεγαλύτερου αγωγού μεταφοράς πετρελαίου παγκοσμίως, που ακολουθεί τη διαδρομή Μπακού – Τιφλίδα – Τσειχάν, από την Κασπία θάλασσα στις μεσογειακές ακτές της Τουρκίας. Η Υπερκαυκασία είναι μια περιοχή με πολύ μεγάλη οικονομική σημασία εξαιτίας των τεράστιων αποθεμάτων σε υδρογονάνθρακες, στην περιοχή της Κασπίας θάλασσας (εκτιμάται ότι ίσως τα αποθέματα πετρελαίου της Κασπίας φθάνουν έως τα 200 δις βαρέλια, όταν τα αποθέματα της Σαουδικής Αραβίας είναι 260 δις βαρέλια). Οι Η.Π.Α., όπως ήταν φυσικό, ήθελαν να αποκλείσουν την Ρωσία από την εκμετάλλευση αυτών των πηγών ενέργειας. Επομένως η διαδρομή που θα ακολουθούσε ο αγωγός, ήταν αναμενόμενο πως δεν θα επιτρεπόταν από καμία δύναμη, να περνά μέσα από ρωσικά εδάφη.⁴⁶

Η ιδέα για την κατασκευή του αγωγού συνελήφθη την δεκαετία του 1990, όμως η κατασκευή του τελικά άρχισε σχεδόν μια δεκαετία αργότερα, το 2002, ενώ ολοκληρώθηκε εντυπωσιακά γρήγορα, μέσα σε μόλις δύο χρόνια. Το μεγαλύτερο πρόβλημα ήταν η διαδρομή που θα ακολουθούσε ο αγωγός για να φθάσει από το Αζερμπαϊτζάν στην Τουρκία. Οι υπάρχουσες λύσεις ήταν τρεις, να περάσει δια μέσου του Ιράν, της Γεωργίας ή της Αρμενίας. Το Ιράν αποκλείστηκε εξ αρχής εξαιτίας της εχθρικής και απρόβλεπτης συμπεριφοράς του σε πολιτικά και θέματα ενέργειας, αλλά και εξαιτίας των «κακών» σχέσεων που διατηρεί με τις Η.Π.Α. Η πολύχρονη διαμάχη της Αρμενίας με το Αζερμπαϊτζάν για το Ναγκόρνο Καραμπάχ, αλλά και η επίσης πολύχρονη διαμάχη της με την Τουρκία, την απέκλεισαν από αυτό το εγχείρημα. Η διαδρομή, λοιπόν, μέσω της Γεωργίας, παρ' όλα τα φυσικά εμπόδια επιλέχθηκε ως η πλέον αρμόζουσα.⁴⁷

⁴⁵ Oystein Noreng, *Crude Power: Politics and the Oil Market*, London: I.B.Tauris, 2006.

⁴⁶ Η Καθημερινή της Κυριακής, αρ. φύλλου 26953, 17/08/2008, «Οι δρόμοι του πετρελαίου», του Dilip Hiro, αναδημοσίευση από την εφημερίδα The Guardian.

⁴⁷ Το Βήμα της Κυριακής, αρ. φύλλου 15437, 17/8/2008, Διεθνή, «Ο πόλεμος και η εξάρτηση της Δύσης από το ρωσικό πετρέλαιο», του Ben Macintyre, αναδημοσίευση από την εφημερίδα The Times.

Ο αγωγός μεταφέρει μόλις το 1% της παγκόσμιας κατανάλωσης πετρελαίου, έχει ωστόσο τεράστια πολιτική και οικονομική σημασία. Αρχικά, η διαδρομή που ακολουθεί βρίσκεται μόλις 56χλμ από τη Νότια Οσετία. Η Γεωργία λόγω των λιγοστών δικών της αποθεμάτων σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο, χάρη στον αγωγό έχει εξελιχθεί σε σημαντικό διαμετακομιστή και έχει πλέον ένα ρόλο οικονομικού συνδέσμου μεταξύ Ευρώπης και Ασίας. Επιπλέον, ο αγωγός αποφέρει στην Γεωργία 62 εκατομμύρια δολάρια ετησίως σε διαμετακομιστικά οφέλη.

Όμως, σημαντικά είναι και τα πολιτικά οφέλη που αποδίδει ο αγωγός στην χώρα της Γεωργίας, καθώς αντιπροσωπεύει την ανεξαρτησία της από την ρωσική ηγεμονία. Άλλωστε και ο πρώην Πρόεδρος της χώρας Εντ. Σεβαρντνάντζε, ένας από τους βασικούς υποστηρικτές της κατασκευής του αγωγού, θεωρούσε αυτή την κίνηση ως εγγύηση της σταθερότητας για την Γεωργία και εξασφάλισης της δυτικής προστασίας για την χώρα.

Η Ρωσία, όπως ήταν φυσικό, ήταν εξ αρχής αντίθετη και δυσαρεστημένη από αυτήν την εξέλιξη καθώς ένιωθε να μειώνεται η επιρροή της στις γειτονικές της Καυκάσιες περιοχές. Επιπλέον, η κατασκευή αυτού του αγωγού την αποκλείει από την εκμετάλλευση των πηγών ενέργειας στην Κασπία και αποτελεί ένα σημαντικό αντιστάθμισμα στην μέχρι τώρα αυξανόμενη εξάρτηση της Δύσης από τις ενεργειακές πηγές της Ρωσίας. Χαρακτηριστικές είναι οι προσπάθειες της ρωσικής κυβέρνησης να πλήξουν τον αγωγό, μέχρι στιγμής χωρίς επιτυχία.

Επομένως, με την διατήρηση της έντασης και τη διαρκή στρατιωτική της παρουσία στις εν δυνάμει αποσχισθείσες περιοχές της Γεωργίας, η Ρωσία κατά κάποιο τρόπο επαναφέρει την επιρροή και τον έλεγχό της στην περιοχή και κατ' επέκταση και στον αγωγό Μπακού – Τιφλίδα – Τσειχάν.

Τέλος, θα γίνει μια αναφορά και στην οικονομική εκμετάλλευση του βορειοδυτικού τμήματος της χώρας της Γεωργίας, την αμφιλεγόμενη περιοχή της Αμπχαζίας. Ίσως, προς το παρόν, να μην παρουσιάζει ενεργειακό ενδιαφέρον (τίποτα δεν αποκλείεται όμως για τα επόμενα χρόνια), όμως είναι μια περιοχή που παρουσιάζει εξαιρετικό οικονομικό ενδιαφέρον όσον αφορά στην τουριστική της ανάπτυξη. Τα φυσικά της σύνορα, η ακτογραμμή της στην ανατολική πλευρά της Μαύρης θάλασσας, την κάνουν ένα πολύ σημαντικό τουριστικό θέρετρο, με μεγάλες δυνατότητες οικονομικής εκμετάλλευσης. Πολύ σημαντική επίσης μπορεί να

θεωρηθεί η γειτνίασή της με την ρωσική πόλη Σότσι, η οποία θα φιλοξενήσει τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του 2014.⁴⁸

Όπως προκύπτει από όλα όσα προαναφέρθηκαν, η Γεωργία θα μπορούσε να εξελιχθεί σε μια πολύ σημαντική οικονομική και πολιτική δύναμη στην περιοχή του Καυκάσου. Όπως, όμως είναι αναμενόμενο, η Ρωσία, η οποία εξακολουθεί, παρ' όλες τις δυσκολίες της δεκαετίας του 1990, να αποτελεί μια παγκόσμια υπερδύναμη, δεν είναι διατεθειμένη να αφήσει τις περιοχές που ανήκουν στην σφαίρα επιρροής της να ορθώσουν το ανάστημά τους και να φύγουν τελείως από τον έλεγχό της. Οι δυτικές δυνάμεις, από την άλλη, στα δύσκολα χρόνια της δεκαετίας του 1990 για την Ρωσία, είχαν απλώσει την κυριαρχία τους σε όλη την υφήλιο, χωρίς να έχουν ανταγωνιστή. Τώρα, όμως, με την οικονομική και πολιτική αναγέννηση της Ρωσίας χάνουν σε πολύ μεγάλο βαθμό την επιρροή τους στις περιοχές που ανέκαθεν ανήκαν στην σφαίρα επιρροής της Ρωσίας και επίσης χάνουν τα οικονομικά προνόμια που είχαν, όχι μόνο στις περιοχές του Καυκάσου, αλλά και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Έτσι λοιπόν, οι μεγάλες δυτικές δυνάμεις θέλουν ένα σύμμαχο, στην ανατολή, για να μπορούν να παρακάμπτουν την Ρωσία, όσον αφορά σε ενέργειές τους στις περιοχές αυτές, όμως και αυτές θέλουν να επιβάλλουν την επιρροή τους στον σύμμαχο αυτό και να μην τον αφήνουν να δρα ανεξέλεγκτα στην περιοχή. Από την άλλη πλευρά η Γεωργία θέλει να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες που της παρουσιάζονται προς το δικό της συμφέρον, πράγμα που είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί. Επομένως, η κατάσταση φαίνεται πως δεν θα ξεκαθαρίσει για αρκετά χρόνια ακόμα, με αποτέλεσμα τις συνεχείς εντάσεις στην περιοχή του Καυκάσου.

⁴⁸ Το Βήμα, αρ. φύλλου 15433, 12/8/2008, Πέντε ερωτήσεις και απαντήσεις, «Πως φθάσαμε στην σύρραξη του Καυκάσου».

Κεφάλαιο 3. Η Αμπχαζία

3.1 Γεωγραφικά στοιχεία

3.1.1 Γενικά

Η Αμπχαζία είναι μια περιοχή που χωροθετείται στην ανατολική πλευρά της Μαύρης θάλασσας και αποτελεί τμήμα της αρχαίας Κολχίδος (βλ. χάρτη 4). Μπορεί κανείς, επίσης, να την συναντήσει σε αναφορές με το όνομα Αβάζγια ή Αμπασκάγια, ενώ οι ντόπιοι την αποκαλούν Άπσνι, που σημαίνει γη της ψυχής.⁴⁹

Χάρτης 4: Γεωφυσικός χάρτης της Γεωργίας⁵⁰

⁴⁹ Εγκυκλοπαίδεια 2002, Τόμος 1^{ος}, Αβχάζια, σελ.30.

⁵⁰ Άτλας του Κόσμου, Dorling Kindersley, 1995, Γεωργία, σελ. 150.

Τα πρώτα ίχνη ανθρώπινης παρουσίας στην περιοχή της σημερινής Αμπχαζίας χρονολογούνται από τις αρχές της παλαιολιθικής εποχής. Αρχαιολογικά ευρήματα από το δεύτερο μισό της 3^{ης} π.Χ. χιλιετίας μαρτυρούν την ύπαρξη γεωργίας και κτηνοτροφίας, ακόμα και επεξεργασίας χαλκού και σιδήρου. Οι παλαιότερες πληροφορίες που υπάρχουν σχετικά με τους προγόνους του αμπχαζιανού λαού, χρονολογούνται από τα τέλη της εποχής του χαλκού. Στα μέσα της 1^{ης} π.Χ. χιλιετίας η Αμπχαζία ήταν τμήμα του βασιλείου της Κολχίδος, ενώ σημαντικές ελληνικές αποικίες, που εξηγούν και την ύπαρξη του ελληνικού στοιχείου και πληθυσμού στην περιοχή, αναπτύχθηκαν κατά μήκος της αμπχαζιανής ακτής, όπως η Διοσκουρία και το Πύθιον. Μετά το 65 μ.Χ. η περιοχή περιήλθε στην κατοχή των Ρωμαίων, ενώ από τον 4^ο έως τον 6^ο αιώνα η περιοχή βαθμιαία περιήλθε στον έλεγχο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Με την έναρξη του 8^{ου} αιώνα είχε ήδη σχηματιστεί αμπχαζιανή εθνότητα. Στη δεκαετία του 780 μ.Χ. ο Αμπχάζιος ηγέτης Λέων ο 2^{ος} απελευθέρωσε τη χώρα από την βυζαντινή κυριαρχία και ένωσε όλη τη δυτική Γεωργία, δημιουργώντας το Βασίλειο της Αμπχαζίας, με πρωτεύουσα αρχικά την πόλη Ανακόπια και στη συνέχεια το Κουταΐσι. Το Βασίλειο της Αμπχαζίας πήρε ενεργό μέρος στον αγώνα για την ένωση όλης της Γεωργίας και έφθασε στην ακμή της ανάπτυξής του τον 9^ο και 10^ο αιώνα. Το δεύτερο μισό του 10^{ου} αιώνα η Αμπχαζία έγινε τμήμα του ενωμένου φεουδαρχικού κράτους της Γεωργίας.⁵¹

Με το πέρασμα των αιώνων η βυζαντινή πολιτιστική επιρροή αντικαταστάθηκε από την γεωργιανή. Με την πολιτική εξασθένηση του φεουδαρχικού κράτους της Γεωργίας, η Αμπχαζία αποσπάστηκε από αυτό και τον 17^ο αιώνα έγινε ανεξάρτητο πριγκιπάτο, ήδη όμως από τα μέσα του 16^{ου} αιώνα η Αμπχαζία αλλά και όλη η δυτική Γεωργία καταλήφθηκαν από τους Τούρκους οι οποίοι προσπάθησαν να καταστρέψουν τον υλικό και πνευματικό πολιτισμό του αμπχαζιανού λαού, και να επιβάλλουν δια της βίας τον Ισλαμισμό. Οι Αμπχάζιοι είδαν στην προοπτική της ένωσής τους με την Ρωσία, την ευκαιρία να απαλλαγούν από τον τουρκικό ζυγό. Η ένωση αυτή πραγματοποιήθηκε το 1810 με πράξη επίσημης προσάρτησης στην ρωσική αυτοκρατορία.

⁵¹ Αμπχαζία, «Ιστορική επισκόπηση», Γκ. Α. Τζίτζάρια, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 2^{ος}, σελ. 422-424, Μόσχα 1979.

Αν και η αποικιοκρατική πολιτική του τσαρισμού δεν άφησε πολλά περιθώρια ανάπτυξης στην περιοχή, εντούτοις η απελευθέρωσή της από την κυριαρχία της καθυστερημένης Τουρκίας και η ενσωμάτωσή της στην πανρωσική οικονομική αγορά έδωσαν τη δυνατότητα για επιτυχία υψηλότερων μορφών οικονομικής και κοινωνικής ζωής και για την συμμετοχή του αμπαζιανού λαού στο ρωσικό απελευθερωτικό κίνημα.

Με την πάροδο των χρόνων άρχισε να αναπτύσσεται αγώνας εναντίον της φεουδαρχικής και αποικιοκρατικής καταπίεσης, με σημαντικότερο επίτευγμα την εξέγερση του 1866. Το 1870 καταργήθηκε το σύστημα της δουλοπαροικίας. Ο πόλεμος μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας τα χρόνια 1877 και 1878 είχε τραγικές συνέπειες για το αμπαζιανό έθνος καθώς ένα τμήμα της Αμπαζίας επαναπροσαρτήθηκε βίαια στην Τουρκία και ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού εξοντώθηκε. Ωστόσο, την περίοδο μετά την μεταρρύθμιση η Αμπαζία μπήκε σε πορεία καπιταλιστικών οικονομικών σχέσεων. Ουσιαστικά, όμως τα γεγονότα που έχουν οδηγήσει στις σημερινές συνθήκες στην περιοχή αρχίζουν από την περίοδο της Οκτωβριανής Επανάστασης και μετά, με τις σχέσεις της Αμπαζίας και τις Γεωργίας να είναι ως επί το πλείστον εχθρικές και τα αιτήματα των δύο πλευρών να είναι εκ διαμέτρου αντίθετα.⁵²

Από το 1921 έως το 1991 η Αμπαζία ήταν τμήμα της Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Γεωργίας, αποτελούσε δε από τις 4 Μαρτίου του 1921 Αυτόνομη Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία εντός των διοικητικών ορίων της Γεωργίας. Η Αμπαζία έχει έκταση 8.663 τ.χλμ. και 505.000 κατοίκους, σύμφωνα με απογραφή του 1987. Αποτελείται από 5 περιοχές, 6 πόλεις και 4 οικισμούς τύπου πόλης. Η πρωτεύουσά της είναι το Σοχούμι.

Η Αμπαζία ήταν σοσιαλιστικό κράτος και αποτελούσε, όπως προαναφέρθηκε, Αυτόνομη Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία. Ανώτατο αξίωμα κρατικής εξουσίας ήταν το Ανώτατο Σοβιέτ της Αμπαζίας, το μόνο νομοθετικό σώμα που εκλεγόταν για πέντε χρόνια. Τη σύνθεσή του αποτελούσαν οι λαϊκοί αντιπρόσωποι (εκλεγόταν ένας για κάθε 3000 κατοίκους) και το προεδρείο. Το Ανώτατο Σοβιέτ διόριζε και το υπουργικό συμβούλιο της Αμπαζίας, το οποίο ήταν το εκτελεστικό και διοικητικό σώμα της Δημοκρατίας. Η Αυτόνομη Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Αμπαζίας, συμμετείχε στο

⁵² Αμπαζία, «Ιστορική επισκόπηση», Γκ. Α. Τζίτζάρια, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 2^{ος}, σελ. 422-424, Μόσχα 1979.

Σοβιέτ των Εθνοτήτων του Ανώτατου Σοβιέτ της Ε.Σ.Σ.Δ., με 11 αντιπροσώπους. Τα τοπικά όργανα κρατικής εξουσίας ήταν τα σοβιέτ των εργατών, των πόλεων, περιοχών, οικισμών και χωριών, τα οποία εκλέγονταν από τον πληθυσμό για δύομισι χρόνια.

Το Ανώτατο Σοβιέτ της Αμπχαζίας, εξέλεγε το Ανώτατο Δικαστήριο της Δημοκρατίας, το οποίο είχε θητεία 5 χρόνων και το οποίο αποτελούταν από δύο δικαστικά τμήματα (ένα για τις υποθέσεις κακουργημάτων και ένα για αστικές υποθέσεις) και από το Προεδρείο του Ανώτατου Δικαστηρίου. Ο εισαγγελέας της αυτόνομης Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Αμπχαζίας διοριζόταν από το γενικό εισαγγελέα της Ε.Σ.Σ.Δ.⁵³

3.1.2 Ανθρωπογεωγραφικά στοιχεία

Φυσικά χαρακτηριστικά

Η Αμπχαζία βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα της Υπερκαυκασίας και βρέχεται στα νοτιοδυτικά από την Μαύρη θάλασσα. Οι θαλάσσιες εκτάσεις, η ημιτροπική βλάστηση, οι ορμητικοί ποταμοί και οι ψηλές βουνοκορφές δίνουν στην Αμπχαζία μια έντονη γραφικότητα. Το ανάγλυφό της είναι έντονο, καθώς μεγάλο τμήμα της επιφάνειάς της είναι ορεινό, ενώ η πεδιάδα της Κολχίδος στενεύει ομαλά, φτάνει στην Αμπχαζία από τα νοτιοδυτικά και απλώνεται κατά μήκος της ακτής που βρίσκεται στα βορειοδυτικά του ποταμού Κοντόρι.

Η ζώνη των πεδινών περιοχών και των λοφοπλαγιών έχει κλίμα θερμό, υγρό και ημιτροπικό, ενώ στα βουνά το κλίμα είναι υγρό και η θερμοκρασία ποικίλει από μέτρια θερμή σε πολύ χαμηλή. Οι ποταμοί της εκβάλλουν στη Μαύρη θάλασσα, με σπουδαιότερους τους Κοντόρι, Μπζίμπ, Κελασούρι και Γκουμίτσα, και είναι πλούσιοι σε ισχύ υδατοπτώσεων με υδροηλεκτρική δυναμικότητα που ξεπερνάει τα 3,5 εκατομμύρια KW. Η χλωρίδα της περιοχής περιλαμβάνει πάνω από 2000 διαφορετικά είδη φυτών, ενώ εξίσου πλούσια είναι και η πανίδα της. Πάνω από το 55% της επιφάνειάς της καλύπτεται από δάση. Οι περιοχές της

⁵³ Αμπχαζία, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 2^{ος}, σελ.421, Μόσχα 1979.

Αμπχαζίας, Ρίτσα και Πιτσούντα – Μιουσέρσκ, είναι προστατευόμενες από το κράτος για την διατήρηση της χλωρίδας και της πανίδας.⁵⁴

Πληθυσμός

Στην Αμπχαζία, κατοικούν πάνω από δέκα διαφορετικές εθνότητες. Σύμφωνα με απογραφές, η πλειοψηφία του πληθυσμού αποτελείται από Γεωργιανούς, όμως υπάρχει και σημαντικό ποσοστό Αμπχάζιων, Ρώσων και Αρμένιων. Στις υπόλοιπες εθνότητες περιλαμβάνονται Ουκρανοί, Εβραίοι, Λευκορώσοι, Εσθονοί, αλλά και Έλληνες. Είναι χαρακτηριστικό, ότι το 1990, εξαιτίας της πολιτικής της Σοβιετικής Ένωσης κατά το παρελθόν, οι Αμπχάζιοι αποτελούσαν μόλις το 18% του πληθυσμού της Αμπχαζίας, ενώ οι Γεωργιανοί αποτελούσαν το 44% και οι Ρώσοι το 16%.⁵⁵ Οι πιο πυκνοκατοικημένες περιοχές της Αμπχαζίας είναι η παράκτια πεδιάδα και οι περιοχές στις υπώρειες των λόφων, όπου είναι συγκεντρωμένο το 93% του πληθυσμού. Όλες σχεδόν οι πόλεις βρίσκονται σε αυτές τις περιοχές, ενώ εκεί συγκεντρώνεται και το μεγαλύτερο μέρος του αγροτικού πληθυσμού. Σημαντικό τμήμα των ορεινών περιοχών (υψόμετρο πάνω από 1000μ.) δεν έχει μόνιμους κατοίκους, ενώ υπάρχουν λίγοι απομονωμένοι οικισμοί σκόρπιοι ανάμεσα στις κοιλότητες των βουνών και στις παραποτάμιες κοιλάδες. Οι σημαντικότερες πόλεις της Αμπχαζίας είναι η πρωτεύουσα Σοχούμ, η Γκάγκρα, η Γκουνταούτα, το Τκβαρτσέλι και το Γκαλί.⁵⁶

Οι Αμπχάζιοι, στον τόπο τους ονομάζονται απσούα. Πρόκειται για τον γηγενή πληθυσμό της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Αμπχαζίας, ενώ τμήμα τους κατοικεί και στην Αυτόνομη Δημοκρατία της Αζαρίας, αλλά και στην Τουρκία. Επίσης, ένα μεγάλο ποσοστό των γηγενών Αμπχάζιων κατοικεί στην Ρωσία. Οι πρόγονοί τους, στους οποίους γίνεται αναφορά σε ασσυριακές και άλλες αρχαίες πηγές, είναι από τους αρχαιότερους κατοίκους των παράλιων του Καυκάσου στις ακτές της Μαύρης θάλασσας. Στην αρχαιότητα δέχθηκαν την επίδραση των δυτικογεωργιανών φυλών, όπως μαρτυρούν οι πολιτισμικές τους εκδηλώσεις. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν τρεις εδαφικές ομάδες, που η δημιουργία τους θα πρέπει να αναζητηθεί σε αρχαίο φυλετικό διαχωρισμό, οι Γκουνταούτοι ή Βζίμπο, οι Αμπζόνιοι και οι Σαμουρζακάνοι. Κατά το παρελθόν οι ομάδες αυτές μιλούσαν

⁵⁴ Αμπχαζία, «Φυσικά Χαρακτηριστικά», Α. Α. Μιντς, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 2^{ος}, σελ. 421-422, Μόσχα 1979.

⁵⁵ Αμπχαζία, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών – Τα σενάρια, www.imm.gr/index.php.

⁵⁶ Αμπχαζία, «Πληθυσμός», Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 2^{ος}, σελ. 422, Μόσχα 1979.

ιδιότυπες διαλέκτους και είχαν πολιτισμικές ιδιομορφίες, οι οποίες με την πάροδο των χρόνων εξαλείφθηκαν. Όσο για τη θρησκεία, οι πιο διαδεδομένες ανάμεσα στους κατοίκους, είναι ο Χριστιανισμός και ο Ισλαμισμός.⁵⁷

Γλώσσα

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμη μια εκτενής αναφορά και στην αμπχαζική γλώσσα. Η αμπχαζική γλώσσα είναι μια από τις Ιβηρικό – Καυκασιανές γλώσσες με γραφή που πλέον δεν χρησιμοποιείται. Ανήκει στην αμπχανο – αντιγκενική ομάδα και είναι διαδεδομένη σε όλη την επικράτεια της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Αμπχαζίας, αλλά και σε τμήματα της Τουρκίας. Έχει δύο διαλέκτους, την αμπζουτική, που βάση της είναι η λογοτεχνική γλώσσα και την μπζίμσκι. Η φωνητική της είναι φτωχή, ο τόνος της όμως είναι φωνολογικά σημαντικός. Ο μορφολογικός της τύπος είναι συγκολλητικός με ανάπτυξη προθεμάτων, ενώ υπάρχουν στοιχεία πολυσυνθετικότητας. Στο σχηματισμό των λέξεων σημαντικό ρόλο παίζει η σύνθεση. Η γραφή που καθιερώθηκε το 1928, στη βάση της λατινικής γραφής αντικαταστάθηκε, όπως έχει προαναφερθεί από την γεωργιανή, ενώ από το 1954 χρησιμοποιείται η ρωσική γραφή.⁵⁸

Οικονομία

Η Αμπχαζία ήταν μία από τις σημαντικότερες περιοχές της πρώην Σοβιετικής Ένωσης στην καλλιέργεια υψηλής ποιότητας καπνού, τσαγιού και παραγωγής εσπεριδοειδών. Σημαντική ανάπτυξη γνωρίζουν, επίσης, η αμπελουργία, η καλλιέργεια φρούτων και λαχανικών και η κτηνοτροφία. Η Αμπχαζία εξάγει καπνό, τσάι, φρούτα και αιθέρια έλαια, ενώ εισάγει σιτηρά, κρέας και γαλακτοκομικά προϊόντα. Πολύ μεγάλη, επίσης, συμβολή στην οικονομία της περιοχής είναι οι τουριστικές εγκαταστάσεις και εκμεταλλεύσεις και τα θέρετρα υγείας.

Σημαντική, επίσης, ανάπτυξη γνωρίζει και η βιομηχανία της περιοχής, ιδιαίτερα μετά την εγκαθίδρυση της Σοβιετικής εξουσίας, το 1921. Ως πηγές ενέργειας χρησιμοποιούνται εγχώρια καύσιμα, γαιάνθρακες, και υδροηλεκτρική ενέργεια η οποία, όπως προαναφέρθηκε, παράγεται σε αφθονία. Ενδεικτικά,

⁵⁷ Αμπχάζιοι, Γ. Σ. Σμυρνόβα, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 2^{ος}, σελ. 429, Μόσχα 1979.

⁵⁸ Αμπχαζική Γλώσσα, Γ. Σ. Σμυρνόβα, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 2^{ος}, σελ. 429, Μόσχα 1979.

αναφέρεται ότι το 1968 η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στην Αμπχαζία ήταν 810 εκατομμύρια κιλοβατώρες, έναντι 155 εκατομμυρίων που ήταν το 1940. Ως σημαντικότερα ανεπτυγμένες βιομηχανίες αναφέρονται οι βιομηχανίες επεξεργασίας γεωργικών προϊόντων, όπως τσάι και καπνός, οινοποίησης, παραγωγής αιθέριων ελαίων και επεξεργασίας γαλακτοκομικών προϊόντων.

Τέλος, αρκετά σημαντική είναι η ανάπτυξη των μεταφορών στην Αμπχαζία, με την λειτουργία ηλεκτροκίνητου σιδηροδρόμου και την ύπαρξη αρκετών οδικών αρτηριών. Η πρωτεύουσα Σοχούμ είναι το κυριότερο λιμάνι της Αμπχαζίας.⁵⁹

Εκπαίδευση και πολιτιστικά ζητήματα

Στην Δημοκρατία της Αμπχαζίας λειτουργεί ένας ικανοποιητικός αριθμός σχολείων, βιβλιοθηκών και μουσείων. Στα χρόνια της Σοβιετικής Ένωσης σταδιακά εξαφανίστηκε ο αναλφαβητισμός, ενώ θεσπίστηκε το καθεστώς της καθολικής υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Επίσης, λειτουργούν θέατρα και κινηματογράφοι.

Ο τύπος, το ραδιόφωνο και η τηλεόραση λειτουργούν πλέον σύμφωνα με το πνεύμα της εποχής, ενώ το ραδιόφωνο εκπέμπει στην αμπχαζιανή, την γεωργιανή και την ρωσική γλώσσα. Επίσης, αξιόλογη είναι και η αμπχαζιανή λογοτεχνία, αλλά και η ανάπτυξη άλλων μορφών τέχνης, όπως η μουσική, η αρχιτεκτονική και οι εικαστικές τέχνες.

3.2 Ο ρόλος της Αμπχαζίας στις πολιτικές συνθήκες της ευρύτερης περιοχής του Καυκάσου

Καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1920, στα πλαίσια της Σοβιετικής Ένωσης, η Αμπχαζία ήταν Ανεξάρτητη Σοβιετική Δημοκρατία. Από το 1930 και μετά η Αμπχαζία ενσωματώθηκε στην Γεωργία, σαν Αυτόνομη Δημοκρατία, καθεστώς που διατηρήθηκε και μετά την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και την δημιουργία του ανεξάρτητου κράτους της Γεωργίας. Παρ' όλ' αυτά η Αμπχαζία, κατά την διάρκεια ύπαρξης της Σοβιετικής Ένωσης, επανειλημμένως είχε

⁵⁹ Αμπχαζία, «Οικονομία», «Βιομηχανία», «Μεταφορές», Α. Α. Μίνι, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 2^{ος}, σελ. 424 – 425, Μόσχα 1979.

προσπαθήσει να απομακρυνθεί από την Γεωργία με στόχο είτε την ανάδειξή της ως Ανεξάρτητη Δημοκρατία, είτε την ένταξή της στην Ρωσική Δημοκρατία.⁶⁰

Μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα του Αυγούστου του 1991 στην Γεωργία και την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης τον Δεκέμβριο του 1991, την ηγεσία της Γεωργίας ανέλαβε ο Ζβιάτ Γκαμσαγκούρντια, του οποίου οι επιθετικές στρατηγικές ενάντια στην αυτονομία των μειονοτήτων της Αμπχαζίας και της Νοτίου Οσετίας, ώθησαν τις δύο αυτές Δημοκρατίες να στραφούν προς την προστασία της Ρωσίας σε ενδεχόμενη παρενόχλησή τους από την Τιφλίδα. Η Αμπχαζία είχε εκδηλώσει την αποστροφή της στο Γεωργιανό καθεστώς ήδη από το 1991, όταν ψήφισε υπέρ της διατήρησης της Σοβιετικής Ένωσης.

Τον Μάρτιο του 1992, στην ηγεσία της Γεωργίας ο Έντουαρντ Σεβαρντνάντζε αντικατέστησε τον Γκαμσαγκούρντια. Τρεις μήνες αργότερα, τον Ιούνιο του 1992, η Αμπχαζιανή Εθνική Φρουρά, υπό τις διαταγές του επικεφαλής του Ανώτατου Αμπχαζιανού Συμβουλίου, Βλάντισλαβ Αρτζίνμπα, κατέλαβαν το κτίριο του αμπχαζιανού Υπουργείου Εσωτερικών το οποίο προστατευόταν από τους Γεωργιανούς. Τον Ιούλιο του 1992 το Ανώτατο Αμπχαζιανό Συμβούλιο, δήλωσε απόσχιση από την Γεωργία και ανακήρυξε την Αμπχαζία ως ένα ανεξάρτητο κράτος.⁶¹

Στις 14 Αυγούστου του 1992, αποσπασμένοι στρατιώτες της Αμπχαζιανής Εθνικής Φρουράς, υπό τις οδηγίες του Τενγκίζ Κιτοβάνι, εισέβαλαν και πήραν υπό την κατοχή τους την πρωτεύουσα της Αμπχαζίας, Σοχούμ, η οποία ήταν στα χέρια των Γεωργιανών. Σε αυτή την στρατιωτική επέλαση οι Αμπχάζιοι είχαν τη βοήθεια του ρωσικού στρατού που βρισκόταν στην περιοχή και πολεμιστές της Συνομοσπονδίας των Ανθρώπων των Βουνών του Καυκάσου. Οι τελευταίοι μάλιστα, απέστειλαν τηλεσίγραφο στον Σεβαρντνάντζε, ζητώντας την αποχώρηση των γεωργιανών δυνάμεων από την Αμπχαζία, απειλώντας με την σύλληψη ομήρων και την αποστολή εθελοντών που θα πολεμούσαν στο πλευρό των Αμπχάζιων. Στη διάρκεια του ίδιου μήνα εθελοντές από διάφορες περιοχές του Καυκάσου, όπως την Τσετσενία και την Κιρκασία συρρέανε προς την Αμπχαζία για την προσφορά βοήθειας στον πόλεμο με τους Γεωργιανούς. Από την άλλη πλευρά η Ρωσία, τηρώντας την συμφωνία που είχε κάνει με τις υπόλοιπες

⁶⁰ Αμπχαζία, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών – Το σενάριο, www.imm.gr/index.php, 12/8/2008.

⁶¹ Hopf T., « Identity, legitimacy, and the use of military force: Russia's Great Power identities and military intervention in Abkhazia », *Review of International Studies*, V. 31, Cambridge University Press 2005, p. 225-243.

Σοβιετικές Δημοκρατίες εξακολουθούσε να προμηθεύει με στρατιωτικά εφόδια την γεωργιανή κυβέρνηση.

Στις 27 Αυγούστου του 1992 ο Ρώσος Πρόεδρος Μπόρις Γιέλτσιν, ανακοίνωσε την υποστήριξη της Ρωσίας προς την Γεωργία όσον αφορά στην εδαφική της ενότητα, απορρίπτοντας παράλληλα τους ισχυρισμούς της Αμπχαζίας περί ανεξαρτησίας, ενώ εγγυήθηκε ότι η Ρωσία δεν θα επέτρεπε την είσοδο ανταρτών στα εδάφη της Γεωργίας από την Ρωσία. Παρόλο που η Ρωσία δεν αναγνώρισε ποτέ την Αμπχαζία ως ανεξάρτητη χώρα, δεν σταματούσε να στέλνει στρατό και όπλα προς τους αντάρτες που πολεμούσαν με τους Γεωργιανούς. Είναι ξεκάθαρο, επομένως, ότι οι Ρώσοι ακολουθούσαν μια αντιφατική πολιτική στο θέμα της ανεξαρτησίας της Αμπχαζίας εξυπηρετώντας με τον τρόπο αυτό τα συμφέροντά τους στην περιοχή.

Τον Νοέμβριο του 1992, άνοιξε στην πρωτεύουσα της Γεωργίας, Τιφλίδα, το γραφείο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για να συντονίσει τις εργασίες του οργανισμού στην περιοχή. Ενδεικτική για την κατάσταση της περιοχής εκείνη την περίοδο είναι η έκκληση για επείγουσα ανθρωπιστική βοήθεια από τον Ο.Η.Ε., ύψους 20 εκατομμυρίων δολαρίων.

Την περίοδο Φεβρουαρίου – Μαρτίου 1993, ρώσοι στρατιώτες που υπηρετούσαν στην περιοχή και καμικάζι πολεμούσαν στο πλευρό των αμπχαζιανών δυνάμεων. Στις 16 Μαρτίου 1993 οι Αμπχάζιοι εξαπέλυσαν νέα επίθεση για την ανάκτηση της πρωτεύουσάς τους, με την βοήθεια εβδομήντα ρωσικών τανκ. Παρόλο που σε συνάντηση που είχαν ο Ρώσος Υπουργός Εξωτερικών Αντρέι Κοζίρεφ με τον Γεωργιανό Πρόεδρο Σεβαρνταντζε στο Σότσι στις 27 Ιουλίου του 1993, είχαν συμφωνήσει για κατάπαυση του πυρός και στις 24 Αυγούστου το Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. είχε συγκροτήσει την Αποστολή Παρατηρητών των Ηνωμένων Εθνών στην Γεωργία με σκοπό την εποπτεία της κατάπαυσης του πυρός, δύο μήνες αργότερα, τον Σεπτέμβριο του 1993, οι Αμπχάζιοι επανενώθηκαν και προσπάθησαν με στρατιωτικά μέσα να καταλάβουν το Σοχούμ. Μετά από αυτήν την κίνηση των Αμπχάζιων ο Πρόεδρος Γιέλτσιν, δήλωσε ότι καταδικάζει τις κινήσεις των ανταρτών, όμως ο Υπουργός Άμυνας της Ρωσίας, Πάβελ Γκράτσεφ, ζητούσε την αποχώρηση των γεωργιανών δυνάμεων από την Αμπχαζία. Είναι περιττό να αναφερθεί πόσο αυτές οι δηλώσεις

του αρχηγού του ρωσικού στρατού εξυπηρετούσαν και ενθάρρυναν τους Αμπχαζίους αυτονομιστές.⁶²

Καθώς το Σοχούμ περιλήφθηκε τελικά στα χέρια των Αμπχαζίων και οι Γεωργιανοί της περιοχής αλλά και οι στρατιώτες τρέπονταν σε φυγή, εντός της Γεωργίας οι προσκείμενες, στον πρώην Πρόεδρο Γκαμσαγκούρντια, δυνάμεις απειλούσαν το καθεστώς του Σεβαρντνάντζε.

Τον Οκτώβριο του 1993, ο Σεβαρντνάντζε συμφώνησε με τις ρωσικές απαιτήσεις για εγκατάσταση τεσσάρων ρωσικών στρατιωτικών βάσεων στα εδάφη της Αμπχαζίας, με αντάλλαγμα τη στρατιωτική βοήθεια της Ρωσίας για την καταπολέμηση των δυνάμεων του Γκαμσαγκούρντια. Ο Σεβαρντνάντζε συμφώνησε επίσης για την συμμετοχή της Γεωργίας στην Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών και στην Συμφωνία Συλλογικής Ασφάλειας, ενάντια στην Αμπχαζία. Οι εκκλήσεις του Σεβαρντνάντζε για αποστολή στην περιοχή ειρηνευτικής δύναμης, είτε από την Διάσκεψη για Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (μετά τον Ιανουάριο του 1995), είτε από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, έπεσαν στο κενό, έτσι ο Σεβαρντνάντζε στράφηκε στην βοήθεια της Ρωσίας.

Αφού εξασφάλισε την υποστήριξη της Ρωσίας για την εδαφική ακεραιότητα της Γεωργίας, ενάντια στους αποσχιστές, ο Σεβαρντνάντζε, υπέγραψε με την Ρωσία, τον Μάρτιο του 1994, την Συμφωνία Φιλίας, Γειτονίας και Συνεργασίας. Οι διαπραγματεύσεις για την πολιτική μορφή της Αμπχαζίας είχαν ως αποτέλεσμα, τον Απρίλιο του 1994, την υπογραφή και από τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές μιας διακήρυξης, σύμφωνα με την οποία η Αμπχαζία θα απολάμβανε στο εξής καθεστώς διευρυμένης αυτονομίας. Τον Ιούλιο του 1994, οι Ρώσοι έστειλαν 3000 στρατιώτες ειρηνευτική δύναμη στην Αμπχαζία, όμως η συμφωνία τους για την δημιουργία της Κοινοπολιτείας δεν πραγματοποιήθηκε μέχρι τον Οκτώβριο του 1994. Τον Αύγουστο του 1994 ο Βλάντισλαβ Αρτζίνμπα έγινε ο πρώτος Πρόεδρος της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Αμπχαζίας. Ωστόσο, τον Νοέμβριο του 1994 το Ανώτατο Συμβούλιο της Αμπχαζίας διακήρυξε την ανεξαρτησία της.

Μετά την συνάντηση του γεωργιανού Προέδρου με την ηγεσία της Ρωσίας, οι Ρώσοι σκλήρυναν την στάση τους απέναντι στην Αμπχαζία, αρχικά κλείνοντας τα

⁶² Hopf T., « Identity, legitimacy, and the use of military force: Russia's Great Power identities and military intervention in Abkhazia », *Review of International Studies*, V. 31, Cambridge University Press 2005, p. 228-238.

βόρεια σύνορα της χώρας και στη συνέχεια αποκόπτοντας κάθε στρατιωτική και οικονομική επικοινωνία με τους όμορους τους. Καθ' όλη τη διάρκεια των ετών 1995 και 1996 η στάση αυτή της Ρωσίας απέναντι στην Αμπχαζία συνεχίστηκε με την επιβολή πιο σκληρών μέτρων όπως την διακοπή της ηλεκτροδότησης της περιοχής και το κλείσιμο του αεροδρομίου του Σοχούμ. Τον Ιανουάριο του 1996 έκλεισε και το λιμάνι του Σοχούμ. Είναι, επίσης, σημαντικό να αναφερθεί πως στην συνάντηση των αρχηγών των κρατών που αποτελούσαν την Κοινοπολιτεία μόνο η Λευκορωσία δεν τάχθηκε υπέρ της λήψης αυστηρών μέτρων εναντίον της Αμπχαζίας.

Τον Μάιο 1998 νέες συγκρούσεις ξέσπασαν στην περιοχή και συγκεκριμένα στο Γκαλί. Σύμφωνα με διεθνείς εκτιμήσεις Αμπχαζιανές δυνάμεις κατέστρεψαν περίπου το 50% των κατοικιών σε αρκετές περιοχές της πόλης ενώ 40.000 κάτοικοι εγκατέλειψαν τις εστίες τους. Σήμερα, η κυβέρνηση της Γεωργίας δεν ασκεί έλεγχο στην περιοχή της Αμπχαζίας, ενώ εκκρεμούν ακόμη τα ζητήματα της ανεύρεσης μιας πολιτικά αποδεκτής λύσης και από τις δύο πλευρές, και η επιστροφή των εκτοπισθέντων από περιοχές της Αμπχαζίας. Η ηγεσία της Αμπχαζίας αρνείται οποιαδήποτε μορφή διευθέτησης που θα προβλέπει την παραμονή της στο πλαίσιο της Γεωργίας, καθώς θεωρεί ότι ήδη αποτελεί ανεξάρτητο κράτος, παρόλο που δεν είναι επίσημα αναγνωρισμένο από κανένα μέλος της διεθνούς κοινότητας.⁶³

Η υπογραφή Συμφωνίας για την αντικατάσταση των ρωσικών ειρηνευτικών δυνάμεων από μια πολυεθνική δύναμη της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών ουσιαστικά είχε σκοπό την μείωση της ρωσικής επιρροής. Τον Μάρτιο 2000 οι Υπουργοί Άμυνας της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών αποφάσισαν, με την υπογραφή της σχετικής συμφωνίας, την αντικατάσταση της ρωσικής ειρηνευτικής δύναμης στην Αμπχαζία από μια πολυεθνική δύναμη, στην οποία θα συμμετέχουν στρατιώτες από όλες τις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών. Η εξέλιξη αυτή δεν καλωσορίστηκε από την ηγεσία της Αμπχαζίας, η οποία εξακολουθεί να θεωρεί την Ρωσία ως το σημαντικότερο σύμμαχό της στην αποσχιστική της προσπάθεια. Ο Πρόεδρος μάλιστα του Ανώτατου Δικαστηρίου

⁶³ Αμπχαζία, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών – Το σενάριο, www.imm.gr/index.php, 12/8/2008.

της Αμπχαζίας, Ταμάζ Νανταρεσβίλι, εξέφρασε την προσδοκία ότι η Ρωσία θα αντισταθεί σε κάθε προσπάθεια υλοποίησης της συμφωνίας.

Τελικά, τα τελευταία χρόνια εφαρμόζεται εκεχειρία στην ευρύτερη περιοχή, με τις ρωσικές στρατιωτικές δυνάμεις να παραμένουν στο γεωργιανό έδαφος, με την δικαιολογία της ειρηνευτικής δύναμης. Η Αμπχαζία έχει μετατραπεί σε de facto επαρχία του ρωσικού κράτους, εξαρτιέται οικονομικά από τη Μόσχα, οι συναλλαγές γίνονται με βάση το ρωσικό νόμισμα, οι κάτοικοί της διαθέτουν ρωσικά διαβατήρια, έχουν δικαίωμα συμμετοχής στις ρωσικές εκλογές και διοικούνται από Ρώσους κρατικούς υπαλλήλους.

Επιπλέον, στην Αμπχαζία έχουν προχωρήσει και σε διοικητικές αλλαγές. Έχουν δικό τους κοινοβούλιο, με πρωθυπουργό και πρόεδρο. Έχουν μια σημαία, εθνικό ύμνο και επιπλέον, ένα εκπαιδευτικό σύστημα που διδάσκει τους νέους ότι υπάρχει η Αμπχαζία ως πατρίδα, δεν είναι πατρίδα τους η Γεωργία. Στέλνουν διπλωματικές αντιπροσωπείες στη Ρωσία, καθώς και σε διάφορα άλλα μη αναγνωρισμένα κράτη με τα οποία έχουν κοινά αιτήματα: την δημοκρατία της Υπερδνειστερίας (Μολδαβία), το Ναγκόρνο-Καραμπάχ (Αζερμπαϊτζάν) και τη Νότια Οσετία (επίσης στη Γεωργία). Όλα αυτά επιβλέπονται από ισχυρή ρωσική στρατιωτική δύναμη με στόχο την διατήρηση της ειρήνης, που με τη σειρά της παρακολουθείται από ένα τοπικό αποστολέα των Ηνωμένων Εθνών.⁶⁴

Η ομάδα του κατεστημένου του γεωργιανού Προέδρου προσπαθεί να αλλάξει τη μορφή αυτών των διενέξεων μεταξύ των εθνοτήτων και να τις μετατρέψει σε ρώσο-γεωργιανό θέμα. Ο απώτερος στόχος αυτού του μετασχηματισμού είναι να διεθνοποιηθεί το πρόβλημα και να στερήσει από τη Ρωσία την ιδιότητα του αποκλειστικού εγγυητή της εθνοπολιτικής σταθερότητας στην Αμπχαζία. Ο Μιχαήλ Σαακασβίλι κατονομάζει τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Ουκρανία και την Τουρκία ως πιθανούς συν-χορηγούς της ειρηνευτικής διαδικασίας.

Υπό αυτές τις περιστάσεις, η πιο ορθολογική απόφαση για τον Γεωργιανό Πρόεδρο είναι να καθυστερήσει όλα τα θέματα που αφορούν τη δημοκρατία του καθεστώτος μέχρι την επίλυση των σοβαρών ανθρωπιστικών προβλημάτων, όπως παιδεία, ιατρική περίθαλψη, των κανόνων δεοντολογίας, της ελεύθερης

⁶⁴King C., «Black Sea Blues», *The National Interest*, V.78, Winter 2004-2005, p. 144-147.

κυκλοφορίας και οι επαφές μεταξύ Γεωργιανών και Αμπχαζίων. Μόνο μετά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί στα σημεία αυτά, θα είναι δυνατό να συζητήσει το καθεστώς της Αμπχαζίας. Το σχέδιο αυτό μπορεί να φαίνεται κυνικό, αλλά αυτή είναι η μόνη ευκαιρία για να αποφευχθεί η εκ νέου κατανομή των περιουσιακών στοιχείων και των σφαιρών επιρροής και η κλιμάκωση των εντάσεων μεταξύ των εθνοτήτων στην Αμπχαζία.

Η Ρωσία και οι Ηνωμένες Πολιτείες θα μπορούσαν να εγγυηθούν την ασυλία της ιδιοκτησίας και εξουσίας στην Αμπχαζία. Προφανώς, η αμπχαζιανή ελίτ, η οποία κινείται προς τη σημερινή της θέση από τη στρατιωτική νίκη στο 1993, θα είναι έτοιμη να συζητήσει το καθεστώς της δημοκρατίας με τη Γεωργία, μόνο αφού λάβει εγγυήσεις για τη διατήρηση των κεκτημένων διοικητικών πόρων. Με τον τρόπο αυτό η Ρωσία θα διασφαλίσει την ειρήνη και τη σταθερότητα στα νότια σύνορα.⁶⁵

3.3 Πρόσφατες εξελίξεις στην Αμπχαζία

Τον Ιανουάριο του 2008, ο Μιχαήλ Σαakasβίλι επανεκλέχτηκε στην θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας της Γεωργίας δίνοντας μια υπόσχεση που εμπεριείχε ρίσκο, την επαναπροσάρτηση των εδαφών της Αμπχαζίας και της Νοτίου Οσετίας στην Γεωργία. Την άνοιξη του 2008 και συγκεκριμένα τον Απρίλιο, μετά την κήρυξη ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου, ο Πρόεδρος της Ρωσίας, Βλαντιμίρ Πούτιν, ανακοίνωσε ότι θα έπρεπε να υπάρξει ανάλογη αντιμετώπιση στα αιτήματα που έχουν εδώ και χρόνια διακηρύξει η Αμπχαζία και η Νότια Οσετία για ανεξαρτητοποίησή τους από την Γεωργία. Στις 21 Απριλίου 2008, ο Σαakasβίλι ζήτησε από τον Πούτιν να αλλάξει απόφαση.⁶⁶

Η έκρυθμη κατάσταση που επικρατεί τους τελευταίους μήνες επιδεινώθηκε τον Ιούλιο του 2008, με την Γεωργία να πραγματοποιεί βομβαρδισμούς σε περιοχές της Αμπχαζίας και ανταλλαγές πυρών στη Νότια Οσετία. Παρόλο που οι Η.Π.Α. διεμήνυσαν στον Σαakasβίλι να είναι υπομονετικός και λακωνικός στις δηλώσεις και τις ενέργειές του ώστε να εκτονωθεί όσο το δυνατόν πιο ομαλά η κρίση στην περιοχή, η γεωργιανή πλευρά δεν ακολούθησε την διαλλακτική πλευρά των συνομιλιών και

⁶⁵ Αμπχαζία, «Γεωπολιτικό παιχνίδι», του **Sergei Markedonov**, www.rieas.gr/index.php, 16/08/2008.

⁶⁶ Το Βήμα, αρ. φύλλου 15433, 12/8/2008, «Τα εγκαίνια μιας νέας ψυχροπολεμικής εποχής», του James Traub, αναδημοσίευση από την εφημερίδα The New York Times.

προχώρησε σε στρατιωτικές επιχειρήσεις στην περιοχή της Νοτίου Οσετίας, με αποτέλεσμα τα γεγονότα του Αυγούστου του 2008.

Από την άλλη πλευρά, παρά τις δηλώσεις και τις συμβολικές κινήσεις, η Ρωσία δεν έδειξε ποτέ να βιάζεται για την ανεξαρτησία της Νότιας Οσετίας ή της Αμπχαζίας, προτιμώντας να διατηρεί τη σημερινή ερμαφρόδιτη κατάσταση των δύο αυτών περιοχών σαν ένα άσο στο μανίκι της για την ανάσχεση των αμερικανικών σχεδίων στο καυκασιανό υπογάστριό της.

Την κατάσταση ήρθε να εκβιάσει ο Μιχαήλ Σαακασβίλι με την «ολυμπιακή» στρατιωτική επέμβαση, που κάθε άλλο παρά βέβαιοι είναι ότι είχε την έγκριση των Αμερικανών συμμάχων του, αν υποτεθεί ότι η Ουάσιγκτον του Μπους διατηρεί την όποια επαφή με τη λογική που δείχνει να ανακτά εσχάτως. Μέσα σε λίγες ώρες κατάφερε να προσθέσει νέες ομοιότητες με το Κοσσυφοπέδιο και να οδηγήσει σε συγκρίσεις του ιδίου με τον Μιλόσεβιτς ή τον Σαντάμ Χουσεϊν. Προχωρώντας ακόμα περισσότερο από τον Σέρβο πρώην ηγέτη, εισέβαλε στρατιωτικά σε μια περιοχή όπου ήδη στάθμευε διεθνώς αναγνωρισμένη ειρηνευτική δύναμη (ρωσική) που σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσε να μείνει απαθής, όπως είχαν μείνει οι Ολλανδοί στη Σρεμπρένιτσα. Με σχεδόν τον μισό πληθυσμό της Νότιας Οσετίας να αναζητούν καταφύγιο ως πρόσφυγες στη ρωσική Βόρεια Οσετία και πάνω από το 2% των κατοίκων νεκρών μέσα σε λίγες ώρες, επιτρέπει στη Ρωσία να μιλά με άνεση για «εθνικές εκκαθαρίσεις», κάνοντας τις δικές του παρόμοιες δηλώσεις να ακούγονται ελάχιστα πειστικές.⁶⁷

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να γίνει μια ανασκόπηση των γεγονότων του τελευταίου μήνα στην περιοχή για την ευκολότερη κατανόηση της κατάστασης και την διεξαγωγή συμπερασμάτων. Στις 4 Αυγούστου η ηγεσία της Ρωσίας κατηγορεί την γεωργιανή κυβέρνηση ότι χρησιμοποιεί υπέρμετρη βία στην περιοχή της Νοτίου Οσετίας. Οι κατηγορίες αυτές βασίστηκαν ως επί το πλείστον σε ισχυρισμούς Οσετιανών ανταρτών ότι οι γεωργιανές στρατιωτικές δυνάμεις επιτίθενται σε περιοχές της Νοτίου Οσετίας και ότι το γεωργιανό πυροβολικό σκότωσε έξι ανθρώπους. Στις 7 Αυγούστου ο επικεφαλής της ρωσικής ειρηνευτικής δύναμης στην περιοχή, ανακοίνωσε ότι οι Γεωργιανοί και οι αυτονομιστές της Νότιας Οσετίας συμφώνησαν για κατάπαυση του πυρός έως ότου αρχίσουν μεταξύ τους διαπραγματεύσεις με την μεσολάβηση της Ρωσίας. Στις 8 Αυγούστου οι γεωργιανές

⁶⁷ «Κοσσυφοπέδιο και Νότια Οσετία όλο και πιο κοντά», του Κώστα Τσαπογά, www.enet.gr/online/online_fpage_text/, 12/08/2008.

δυνάμεις εισβάλλουν στα εδάφη της Νοτίου Οσετίας και καταλαμβάνουν την πρωτεύουσα Τσхинβάλι. Από την πλευρά τους οι ρωσικές στρατιωτικές δυνάμεις παρεμβαίνουν άμεσα με σκοπό να τις αναχαιτίσουν. Οι απώλειες σε ανθρώπινες ζωές και η καταστροφή ολόκληρων οικισμών είναι γεγονός. Πάνω από 3000 πρόσφυγες από την Νότια Οσετία εγκαταλείπουν τις εστίες τους και αναζητούν καταφύγιο στη Ρωσία. Στις 9 Αυγούστου ρωσικά αεροπλάνα πραγματοποιούν επιδρομές στην γεωργιανή πόλη Γκόρι στα νότια σύνορα της Νοτίου Οσετίας με την Γεωργία, ενώ η γεωργιανή πλευρά ανακοινώνει την κατάρριψη δύο ρωσικών μαχητικών αεροσκαφών. Στις 10 Αυγούστου κι ενώ οι πολεμικές επιχειρήσεις συνεχίζονται και από τις δύο πλευρές, οι Ρώσοι στέλνουν 6000 στρατιώτες στην Γεωργία, ενώ οι επιχειρήσεις συνεχίζονται ακόμα πιο κοντά στην πρωτεύουσα της χώρας, Τιφλίδα, με τον βομβαρδισμό στρατιωτικού αεροδρομίου. Η κρίση παράλληλα, μεταφέρεται και στην δεύτερη αμφιλεγόμενη περιοχή της Γεωργίας, την Αμπχαζία, καθώς οι ρωσικές δυνάμεις επιχειρούν να καταλάβουν το φαράγγι του Κοντόρι, στρατηγικό σημείο στην περιοχή, ενώ στέλνουν άλλους 4000 στρατιώτες στην Αμπχαζία, μέσω θαλάσσης στις ακτές της Μαύρης θάλασσας. Την ίδια μέρα οι ρωσικές δυνάμεις καταλαμβάνουν το Τσхинβάλι και οι γεωργιανές δυνάμεις αποσύρονται. Στις 11 Αυγούστου η γεωργιανή κυβέρνηση ανακοινώνει τον βομβαρδισμό της πρωτεύουσας της Νοτίου Οσετίας, Τσхинβάλι, ενώ ρωσικά στρατιωτικά αεροπλάνα προελαύνουν βομβαρδίζοντας τη στρατιωτική βάση Κοντόρι και εγκαταστάσεις ραντάρ στο βουνό Μαχάτα στις παρυφές της Τιφλίδας. Παράλληλα, στο μέτωπο της Αμπχαζίας, οι Ρώσοι απευθύνουν τηλεσίγραφο στην γεωργιανή κυβέρνηση να αποσύρει τις δυνάμεις της από την περιοχή, το οποίο όμως απορρίπτεται από την Γεωργία. Στις 12 Αυγούστου ο Ρώσος Πρόεδρος Ντμίτρι Μεντβέντεφ διατάζει την άμεση κατάπαυση του πυρός, ενώ τη Μόσχα επισκέπτεται επειγόντως ο προεδρεύων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Πρόεδρος της Γαλλίας, Νικολά Σαρκοζί, με ένα σχέδιο δράσης για την κατάπαυση του πυρός. Στις 13 Αυγούστου οι αντιμαχόμενες πλευρές αποδέχονται το σχέδιο ειρήνευσης της Ε.Ε, το οποίο μεταξύ άλλων προβλέπει την δυνατότητα των ρωσικών ειρηνευτικών δυνάμεων να «περιπολούν» προσωρινά στο γεωργιανό έδαφος σε μια περιμετρική ζώνη 10χλμ από τα σημεία που βρίσκονταν πριν την έναρξη της πολεμικής σύρραξης.⁶⁸

⁶⁸ Η Καθημερινή της Κυριακής, αρ. φύλλου 26953, 17/08/2008, Θέμα – Τα μυστικά του Καυκάσου, Πηγή: World Energy Atlas 2007, Reuters

Η αρχή για την εφαρμογή του σχεδίου ειρήνευσης έγινε με την απόφαση ταυτόχρονης αποχώρησης των στρατευμάτων των Ρώσων και των Γεωργιανών από τις διεκδικούμενες περιοχές, με την γεωργιανή όμως πλευρά να δηλώνει ότι οι Ρώσοι δεν ακολουθούν τις οδηγίες του ειρηνευτικού σχεδίου και ότι τα ρωσικά στρατεύματα εξακολουθούν να παραμένουν σε περιοχές της Γεωργίας, όπως την πόλη Γκόρι. Ας σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι πολλοί Αμπχάζιοι που ζουν σήμερα στην Τουρκία ασκούν πιέσεις για στρατιωτική δράση στο πλευρό των ομοεθνών τους.⁶⁹

Παράλληλα, συνεχίζεται ο διπλωματικός πόλεμος μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών με τον Πρόεδρο των Η.Π.Α., Τζορτζ Μπους να χαρακτηρίζει «απαράδεκτες» τις κινήσεις του ρωσικού στρατού, να κάνει λόγο για εκφοβισμό των Γεωργιανών και ταυτόχρονα να δηλώνει την απεριόριστη στήριξη της Αμερικής στο γεωργιανό κράτος και στην προσπάθεια που έκανε για την πορεία της προς την Δημοκρατία. Στο ίδιο ύφος ο Πρόεδρος της Γεωργίας, Μιχαήλ Σαακασβίλι έκανε λόγο για «βιασμό» της χώρας του από την Ρωσία. Από την άλλη πλευρά, η ρωσική ηγεσία με δηλώσεις του Προέδρου της χώρας Ντμίτρι Μεντβέντεφ υποστήριξε ότι οι ρωσικές δυνάμεις στην περιοχή είναι οι εγγυήτριες για την ασφάλεια στον Καύκασο και ότι τώρα πια και η Ρωσία να δεχθεί την επιστροφή στην προηγούμενη κατάσταση του status quo, οι Αμπχάζιοι και οι Οσετιανοί δεν μπορούν πια να ζήσουν με τους Γεωργιανούς. Επιπλέον, σε συνάντηση του, ο Πρόεδρος Μεντβέντεφ, με τους Προέδρους της Αμπχαζίας, Σεργκέι Μπαγκάπς και της Νοτίου Οσετίας, Έντουαρντ Κακόιτα τους ξεκαθάρισε ότι οι αποφάσεις των λαών τους θα γίνουν απολύτως σεβαστές από τη Μόσχα και ότι θα υποστηριχτούν από την Ρωσία σε όλους τους διεθνείς οργανισμούς. Όσον αφορά στην στάση των Ρώσων απέναντι στην γεωργιανή κυβέρνηση οι δηλώσεις του Μεντβέντεφ ήταν χαρακτηριστικές, ότι ο Πρόεδρος Σαακασβίλι θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ως εγκληματίας πολέμου.

Από την άλλη πλευρά, την αναγνώριση της ανεξαρτησίας τους από τη Μόσχα ζητούν οι αποσχισθείσες από τη Γεωργία Αμπχαζία και Ν. Οσετία, την ίδια στιγμή που ο ρωσικός στρατός επανδρώνει μόνιμα φυλάκια επιτήρησης της «ζώνης ασφαλείας» περιμετρικά των δύο Δημοκρατιών και εντός του εδάφους της Γεωργίας.

Το Κοινοβούλιο της Αμπχαζίας ενέκρινε την έκκληση του προέδρου της Σεργκέι Μπαγκάπς προς την ηγεσία της Ρωσίας να αναγνωρίσει την ανεξαρτησία της

⁶⁹ Ελευθεροτυπία, 21/8/2008, «Ιστορικές αδικίες και περιφερειακή σταθερότητα», του Χρίστου Κ. Χριστοδούλου.

Δημοκρατίας, να συνάψει με αυτήν διπλωματικές σχέσεις, καθώς και να διατηρήσει τις ρωσικές στρατιωτικές δυνάμεις στο έδαφός της.⁷⁰

Κεφάλαιο 4. Συμπεράσματα – Μελλοντικές εξελίξεις

4.1 Συμπεράσματα

Η περιοχή του Καυκάσου, εδώ και πολλές δεκαετίες, χαρακτηρίζεται από ασταθείς πολιτικές σχέσεις μεταξύ των χωρών που χωροθετούνται εκεί, αλλά και από την μεγάλη οικονομική σημασία που παρουσιάζει, τόσο στο υπέδαφός της, όσο και στο βυθό της Κασπίας θάλασσας. Οι μονίμως τεταμένες σχέσεις των κρατών της περιοχής, αλλά και οι εκατέρωθεν προκλήσεις και κινήσεις των Η.Π.Α. και της Ρωσίας, όσον αφορά το μέγεθος της επιρροής τους στην περιοχή, αποτυπώνουν την μεγάλη οικονομική και γεωστρατηγική σημασία της περιοχής και οδηγούν στο συμπέρασμα πως η κρίση που επικρατεί εδώ και χρόνια είναι πολύ δύσκολο να μειωθεί, πόσο μάλλον να εξαλειφθεί.

Από την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και μετά, οι γεωργιανές κυβερνήσεις έδειχναν την διάθεσή τους να απομακρυνθούν πλήρως από την ρωσική επιρροή. Η κυριότερη απόδειξη αυτής της τάσης ήταν η άρνησή τους να είναι η Γεωργία μέλος της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών, η οποία δημιουργήθηκε αμέσως μετά την διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ. Οι ρωσικές κυβερνήσεις «έβλεπαν» πίσω από αυτήν την άρνηση την διάθεση του νέου κράτους να αποκόψει τελείως τη Ρωσία από τις εσωτερικές του υποθέσεις και την προσπάθειά του να σταθεί αυτοδύναμο σε οποιαδήποτε εξέλιξη.

Η εφαρμογή αντιφατικής πολιτικής εκ μέρους των Ρώσων, όπως έχει προαναφερθεί, την περίοδο του γεωργιανό-αμπχαζιανού πολέμου, το 1993, είχε ως στόχο να πιέσει την γεωργιανή κυβέρνηση να δράσει προς την κατεύθυνση που επιζητούσαν οι Ρώσοι. Πραγματικά, η κυβέρνηση της Γεωργίας αποδέχθηκε τελικά την πρόταση για συμμετοχή στην Κοινοπολιτεία, με αντάλλαγμα την ρωσική βοήθεια

⁷⁰ Ελευθεροτυπία, 21/8/2008, «Στο δρόμο του Κοσσόβου, Αμπχαζία και Νότια Οσετία», του Θανάση Αυγερινού.

και υποστήριξη στον πόλεμο της χώρας με τους Αμπχάζιους, αλλά και σε άλλα εθνικοπολιτικά ζητήματα που απασχολούσαν τη χώρα.

Όμως, μετά την αλλαγή του καθεστώτος στην Γεωργία και την άνοδο στην εξουσία του Σαακασβίλι, η πολιτική της χώρας άλλαξε με αποτέλεσμα οι Ρώσοι να νιώσουν ότι έχασαν την επιρροή τους στην Γεωργία και μαζί όλα τα προτερήματα που αυτό συνεπαγόταν. Η Γεωργία άρχισε να εξελίσσεται σε τελείως αυτόνομη δύναμη αναζητώντας πλέον συμμάχους και υποστηρικτές για τα εσωτερικά της ζητήματα στη Δύση, ουσιαστικά αποκλείοντας την ρωσική επέμβαση σε οτιδήποτε, γεγονός που δυσaráστησε βέβαια τη ρωσική ηγεσία.

Όσον αφορά, συγκεκριμένα, στην περιοχή μελέτης, την Αμπχαζία, η ένταση μεταξύ των Αμπχάζιων και των Γεωργιανών, όπως έχει ξανααναφερθεί, χρονολογείται εδώ και πάρα πολλά χρόνια, με τη μόνη διαφορά να έγκειται στο γεγονός ότι κατά καιρούς αλλάζουν οι αφορμές στο πεδίο των συγκρούσεων, με την αιτία πάντως να παραμένει σταθερή, την Αμπχαζία να αναζητά την πλήρη ανεξαρτησία της. Οι οποιεσδήποτε προσπάθειες και προτάσεις των γεωργιανών κυβερνήσεων για μια κοινά αποδεκτή λύση δεν απέδωσαν καρπούς, με την αμπχαζιανή πλευρά να φαίνεται αδιάλλακτη στις διεκδικήσεις της, ίσως δικαιολογημένα, απ' ότι φάνηκε και από τα τελευταία γεγονότα στην περιοχή. Η Αμπχαζιανή πλευρά αναζητά την αναγνώριση της εθνικής της ταυτότητας και την κατοχύρωση των εδαφών που ιστορικά αποδεικνύεται ότι της ανήκουν, με αποτέλεσμα τις διαρκείς συγκρούσεις με τους Γεωργιανούς, οι οποίοι δεν δέχονται την διαφορετικότητα των υπόλοιπων εθνοτήτων εντός του κράτους της Γεωργίας.

Τα αίτια, πάντως, για την τελευταία έντονη διαμάχη στην περιοχή θα πρέπει να αναζητηθούν λίγους μήνες πίσω, την άνοιξη του 2008, με την διεθνή κοινότητα να αναγνωρίζει την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου, αλλά να μην έχει τις ίδιες προθέσεις για τις περιοχές αυτές της Γεωργίας, οι οποίες βρίσκονται σε ανάλογη θέση με αυτή του Κοσσυφοπεδίου. Η Ρωσία είχε προειδοποιήσει ότι μια τέτοια κίνηση θα είχε επιπτώσεις και θα οδηγούσε σε εντάσεις στην εύθραυστη κατάσταση που επικρατούσε στην περιοχή, γεγονός που επαληθεύτηκε.

Ο γεωργιανός Πρόεδρος, παρά τις προειδοποιήσεις και της ρωσικής κυβέρνησης, αλλά και των δυτικών δυνάμεων, να τηρήσει μια μετριοπαθή στάση, με την απόφασή του να επέμβει στρατιωτικά στις αμφιλεγόμενες περιοχές, την παραμονή μάλιστα της έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων του Πεκίνου, έφερε την χώρα του σε μια πολύ δύσκολη θέση και τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους σε θέση ισχύος. Οι Ρώσοι

εκμεταλλεύτηκαν στο έπακρο την αφορμή που τους έδωσε η επίθεση αυτή του γεωργιανού στρατού στα εδάφη που είναι ακόμα υπό αμφισβήτηση, με την άμεση αντεπίθεσή τους και με την δικαιολογία ότι προσπαθούν να διατηρήσουν την ηρεμία και την ειρήνη στην περιοχή, αλλά και να προστατέψουν τους λαούς της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας. Άλλωστε, η χαρακτηριστική δήλωση από Ρώσους αξιωματούχους, ότι «ακόμα και αν δεν υπήρχε ο Σαakasβίλι θα ήταν χρήσιμο να είχαμε εφεύρει έναν», αποτυπώνει την ‘ανακούφιση’ της ρωσικής πλευράς, στο ότι τέθηκε επιτέλους προς συζήτηση ένα θέμα που απασχολούσε εδώ και καιρό και απλά δεν δινόταν η κατάλληλη αφορμή για να επιλυθεί.⁷¹ Επιπλέον, οι κινήσεις αυτές έκαναν τον Γεωργιανό Πρόεδρο να φαίνεται ουσιαστικά σαν «δήμιος» για την πλειοψηφία του λαού και τους Ρώσους σαν σωτήρες.

Ένα πρώτο συμπέρασμα, λοιπόν, που μπορεί να εξαχθεί είναι ότι η Γεωργία έχει χάσει πλέον οριστικά την Αμπχαζία και τη Νότια Οσετία. Οι ρωσικές στρατιωτικές δυνάμεις θα παραμείνουν υπό τη μορφή της ειρηνευτικής δύναμης στα σύνορα των διαφιλονικούμενων επαρχιών, είτε αυτές προχωρήσουν σε δημοψηφίσματα ανεξαρτησίας, είτε όχι. Επομένως, η Γεωργία πέτυχε ακριβώς το αντίθετο από εκείνο που επιθυμούσε, με αποτέλεσμα τώρα πια να επιζητεί, ως καλύτερη γι’ αυτήν λύση, την επιστροφή στην προηγούμενη κατάσταση στην περιοχή, γεγονός που είναι πολύ δύσκολό πλέον να επιτευχθεί, καθώς καμιά από τις υπόλοιπες εμπλεκόμενες πλευρές δεν δείχνει διατεθειμένη να δεχθεί μια τέτοια λύση.⁷²

Παρ’ όλ’ αυτά η δυτικές δυνάμεις και η Ε.Ε. πασχίζουν να διατηρήσουν στην εξουσία της Γεωργίας τον Σαakasβίλι, ο οποίος αν και υπέγραψε τελικά το σχέδιο του Νικολά Σαρκοζί για την κατάπαυση του πυρός στην περιοχή, δεν κρύβει την πικρία του για την στάση που τήρησαν οι δυτικοί σύμμαχοί του στην διαμάχη της χώρας του με την Ρωσία. Επέμεινε, επίσης, με δηλώσεις του ότι «η Γεωργία δεν θα συμβιβαστεί ποτέ με την κατοχή των εδαφών της από την Ρωσία», ενώ από την πλευρά τους οι Η.Π.Α. με δηλώσεις της υπουργού Εξωτερικών, Κοντολίζα Ράις, θεωρούν ότι πλέον για την Γεωργία θα είναι μέγιστη επιτυχία η αποχώρηση των ρωσικών στρατευμάτων από την περιοχή και η επιστροφή στην προτέρα κατάσταση.⁷³

⁷¹ Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, αρ. φύλλου 1593, 17/8/2008, «Ο μοιραίος Σαakasβίλι», Θανάσης Αυγερινός, αποστολή Τσхинβάλι, Νότια Οσετία.

⁷² Σαββατιάτικη Ελευθεροτυπία, αρ. φύλλου 9933, 16/8/2008, «Ξανανοίγουν οι πληγές», αναδημοσίευση από το κύριο άρθρο της εφημερίδας The guardian.

⁷³ Το Βήμα της Κυριακής, αρ. φύλλου 15437, 17/8/2008, «Ο πόλεμος στον Καύκασο».

Η δεύτερη σημαντική συνέπεια αυτής της σύγκρουσης, είναι ότι έχει ξανανοίξει τις πληγές του Ψυχρού Πολέμου, καθώς για πρώτη φορά μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, υπάρχει στη Δύση μια απτή επιθυμία να κάνουν την Ρωσία να πληρώσει για τις πράξεις της, είτε αποβάλλοντάς την από την ομάδα των G8, είτε κρατώντας την εκτός του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, είτε τέλος, καταργώντας το Συμβούλιο μεταξύ της Ρωσίας και του Ν.Α.Τ.Ο. Είναι πάντως σίγουρο πως πριν προχωρήσουν σε κάποια από αυτές τις κινήσεις, οι δυτικές κυβερνήσεις θα πρέπει να το σκεφθούν πολύ καλά. Εάν τα μέλη του Ν.Α.Τ.Ο. δεν είναι προετοιμασμένα για τις στρατιωτικές συνέπειες μιας νέας εποχής πολεμικού κλίματος, θα πρέπει ουσιαστικά να μην αποκλείσουν την Ρωσία από την διεθνή αρένα, κάτι που μάλλον είναι αδύνατο να συμβεί, αφού η Ρωσία έχει ήδη δείξει ότι επανέρχεται δριμύτερη στην διεθνή πολιτική και οικονομική σκηνή, αλλά να ξαναχτίσουν, να επεκτείνουν και να ενισχύσουν τις διεθνείς υποχρεώσεις της Ρωσίας.⁷⁴

Είναι γεγονός ότι υπάρχει μία απροκάλυπτη σύγκρουση συμφερόντων και ένας ανταγωνισμός Ουάσιγκτον-Μόσχας στη Γεωργία. Η Ρωσία έχει συγκεκριμένους στόχους στη χώρα, ενώ οι Η.Π.Α. τους περιβάλλουν με το γνωστό μανδύα. Το Κρεμλίνο εκμεταλλεύτηκε με επιτυχία τις δυσκολίες του Σεβερντνάντζε και βελτίωσε την προνομιακή θέση των ρωσικών εταιρειών στον ενεργειακό τομέα της Γεωργίας. Από την πλευρά τους οι Ηνωμένες Πολιτείες θέλουν, όπως είναι φυσικό, να έχουν αυτές τον πρώτο λόγο στην εκμετάλλευση των ενεργειακών πόρων στην περιοχή και να θέσουν τον ρόλο της Ρωσίας σε υποδεέστερη θέση. Έτσι η αντιφατική πολιτική που ακολουθούν οι δύο χώρες, περιπλέκει ακόμα περισσότερο τα πράγματα.

Η συμπεριφορά Μόσχας και Ουάσιγκτον επιβεβαιώνει το γεγονός ότι η γραμμή σύγκρουσης των συμφερόντων τους περνά από τη Γεωργία, της οποίας ο έλεγχος της πλούσιας σε κοιτάσματα πετρελαίου και αερίου περιοχής και του δρόμου μεταφοράς τους στη Δύση, εκτός από τα οικονομικά οφέλη προσφέρουν τη δυνατότητα στην Ουάσιγκτον να εδραιώσει την παγκόσμια ηγεμονία της και στη Μόσχα να αναγεννηθεί.

⁷⁴Σαββατιάτικη Ελευθεροτυπία, αρ. φύλλου 9933, 16/8/2008, «Ξανανοίγουν οι πληγές», αναδημοσίευση από το κύριο άρθρο της εφημερίδας The guardian.

4.2 Μελλοντικές εξελίξεις

Πριν από μερικά χρόνια, στο πλαίσιο του μαθήματος «Θεωρία Εξωτερικής Πολιτικής» διοργανώθηκε άσκηση – παίγνιο προσομοίωσης με σκοπό την καλύτερη κατανόηση από τους φοιτητές των ζητημάτων που συνδέονται με την λήψη αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής, διαχείρισης κρίσεων και πολυμερούς διπλωματίας. Το παίγνιο στόχευε στην διαχείριση από την πλευρά των συμμετεχόντων μιας σειράς προβλημάτων που αφορούν την γεωγραφική περιοχή του Καυκάσου, με επίκεντρο την Γεωργία, και των γεωπολιτικών και διπλωματικών αντιθέσεων μεγαλύτερων και μικρότερων δυνάμεων. Το σενάριο αυτής της άσκησης θα παρατεθεί παρακάτω, καθώς είναι ενδεικτικό πως οι πρόσφατες εξελίξεις στην Γεωργία ήταν κάτι που απασχολούσε από καιρό τους μελετητές και πως όλοι περίμεναν πως αυτή η ερμαφρόδιτη κατάσταση που διατηρούνταν τόσα χρόνια στην περιοχή δεν θα τελείωνε ομαλά.⁷⁵

Το σενάριο της άσκησης αυτής προέβλεπε ότι το καλοκαίρι του 2005 στην Γεωργία, σοβαρά επεισόδια σημειώνονται στην περιοχή εγκατάστασης των Meskhetian Τούρκων με τους γηγενείς Αρμένιους και Γεωργιανούς. Λίγους μήνες αργότερα, το ΙΚΑΜ (Ισλαμικό Κίνημα Αυτονομίας των Meskhetian) κάνει την εμφάνιση του με σειρά βομβιστικών επιθέσεων και επιδρομών σε Γεωργιανά αστυνομικά τμήματα. Παράγοντες των Meskhetian θέτουν ζήτημα αυτονομίας και οργανώνουν παράνομο δημοψήφισμα υπέρ της εκτεταμένης αυτονομίας της περιοχής, καταδικάζοντας ωστόσο τις επιθέσεις ως εξτρεμιστικές.⁷⁶

Την άνοιξη 2006, η κατάσταση οξύνεται περισσότερο με ένοπλες εθνικιστικές συγκρούσεις ανάμεσα στο τοπικό πληθυσμό λόγω της αδυναμίας του Γεωργιανού κράτους στην τήρηση της ασφάλειας. Η πολιτική κρίση στην Γεωργία οξύνεται καθώς έχει ανοίξει η συζήτηση για συνταγματικές μεταρρυθμίσεις που θα αφορούν τον χαρακτήρα του κράτους.

Παράλληλα, ξεσπούν μεγάλης έκτασης ένοπλες συγκρούσεις στην περιοχή των Meskhetian ανάμεσα στους αντάρτες του ΙΚΑΜ, τις διάφορες εθνικές ένοπλες ομάδες, με την συμμετοχή και Τσετσένων αυτονομιστών που υποστηρίζουν τους

⁷⁵ Αμπχαζία, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών – Το σενάριο, www.imm.gr/index.php, 12/8/2008.

⁷⁶ Αμπχαζία, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών – Το σενάριο, www.imm.gr/index.php, 12/8/2008.

τοπικές διασυνδέσεις τους, και τις στρατιωτικές δυνάμεις της Γεωργίας και δημιουργείται κύμα προσφύγων από την περιοχή των συγκρούσεων.

Το σημαντικότερο πλήγμα όμως είναι η ανατίναξη του αγωγού πετρελαίου Μπακού – Βατούμ, ενώ μεγάλο μέρος του βρίσκεται υπό την κατοχή των εξτρεμιστικών ομάδων, διακόπτοντας την ροή πετρελαίου από το Αζερμπαϊτζάν προς την Γεωργία δημιουργώντας σοβαρά οικονομικά προβλήματα αλλά και περιβαλλοντολογική καταστροφή, η οποία πλήττει την Γεωργία αλλά και το Αζερμπαϊτζάν. Το πλήγμα αυτό διευρύνει το κύμα των προσφύγων που κατακλύζουν τόσο την Γεωργία όσο και το Αζερμπαϊτζάν. Συνεργείο άγγλο-γάλλων τεχνικών του αγωγού, που σπεύδουν στην περιοχή της καταστροφής, αγνοούνται, γεγονός που κινητοποιεί την διεθνή κοινή γνώμη.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ συγκαλείται εκτάκτως και ζητά:

- την παύση των εχθροπραξιών,
- την ανακατάληψη του αγωγού και την αποκατάσταση της βλάβης του
- την λήψη μέτρων άμεσης φροντίδας των προσφύγων και
- μέριμνα περιορισμού της οικολογικής καταστροφής.

Η συνεδρίαση διακόπτεται περιοριζόμενη στο παραπάνω ευχολόγιο καθώς τα μέλη του Σ.Α. διαφωνούν ως προς την λήψη συγκεκριμένων μέτρων. Ωστόσο, η έκρυθμη κατάσταση στην Γεωργία ,οι οικονομικές πιέσεις για την επαναλειτουργία του αγωγού, ο φόβος διολίσθησης σε μονομερείς στρατιωτικές ενέργειες δημιουργούν διπλωματική κινητικότητα.

Με πρωτοβουλία του Γενικού Γραμματέα του Ο.Η.Ε. το διπλωματικό αδιέξοδο επιλύεται προσωρινά και τα μέλη του Σ.Α συνεδριάζουν την επομένη και αποφασίζουν:

- την συγκρότηση Ειδικής Διάσκεψης υπό την αιγίδα του Γ.Γ. του ΟΗΕ προκειμένου να γίνουν διαβουλεύσεις για την εξεύρεση λύσης στην έκτακτη αυτή κατάσταση στην Γεωργία και να ληφθούν συγκεκριμένες αποφάσεις,
- Οι αποφάσεις της Ειδικής Διάσκεψης να εισαχθούν στο Σ.Α. του ΟΗΕ ώστε να αποκτήσουν διεθνή νομιμοποίηση.

Κάποια από τα παραπάνω γεγονότα πραγματοποιήθηκαν τελικά τον Αύγουστο του 2008, με την διαφορά ότι οι αντιμαχόμενες πλευρές ήταν οι Γεωργιανοί από τη μια και οι Οσετιανοί με τους Αμπχάζιους από την άλλη, οι οποίοι είχαν και την πλήρη στρατιωτική και ηθική υποστήριξη των Ρώσων. Όμως ακόμα και τα σημεία του σεναρίου που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα μέχρι στιγμής, όπως η ανατίναξη του αγωγού πετρελαίου, δεν παύουν να αποτελούν σημεία ρήξης μεταξύ των δύο πλευρών και να είναι εν δυνάμει αιτίες συγκρούσεων, αλλά και στόχοι οι οποίοι μπορεί στο μέλλον να πληγούν.

Μετά τις πρόσφατες πάντως εξελίξεις στην περιοχή της Γεωργίας τρία νέα σενάρια έκαναν την εμφάνισή τους όσον αφορά στην μελλοντική κατάσταση στην πολύπαθη αυτή περιοχή του Καυκάσου. Το πρώτο σενάριο που υπάρχει είναι ίσως και το επικρατέστερο. Η Ρωσία να συνεχίσει την παρουσία της στην περιοχή με το ρόλο της ειρηνευτικής δύναμης και να περιοριστεί στην απόθεση των γεωργιανών δυνάμεων από τις περιοχές της Αμπχαζίας και της Νοτίου Οσετίας, επιδιώκοντας απλά την επιστροφή στο προηγούμενο καθεστώς του status quo ante. Ήδη η αποχώρηση των ρωσικών στρατευμάτων είναι γεγονός, με την διαφορά όμως ότι δεν αποχωρούν εντελώς από τα εδάφη της Γεωργίας, αλλά παραμένουν σε μια περιμετρική ζώνη, 10χλμ, γύρω από τις αμφιλεγόμενες περιοχές με σκοπό την δημιουργία μιας ουδέτερης ζώνης. Από τη μια μεριά λοιπόν οι κινήσεις αυτές των Ρώσων δεν γίνονται ευχάριστα αποδεκτές από την γεωργιανή κυβέρνηση, από την άλλη οι κάτοικοι των περιοχών που επλήγησαν από τις γεωργιανές δυνάμεις είναι σχεδόν απίθανο να επιθυμούν να συνεχίσουν να αποτελούν τμήμα της Γεωργίας. Επομένως, από μια άποψη, το καλύτερο που μπορεί να περιμένει και να ελπίζει η γεωργιανή κυβέρνηση για την εκτόνωση της κρίσης, είναι η ρωσική κυβέρνηση να προσαρτήσει τις περιοχές αυτές στην Ρωσική Ομοσπονδία.⁷⁷

Το δεύτερο σενάριο που ακουγόταν ήταν η γενίκευση των συγκρούσεων σε όλες τις αμφιλεγόμενες περιοχές της Γεωργίας. Η κινητοποίηση της Αμπχαζίας προς την ίδια κατεύθυνση με τη Νότια Οσετία, δημιουργούσε έντονο πολεμικό κλίμα και σε εκείνη την περιοχή με ορατό πλέον τον κίνδυνο για την Γεωργία να έχει ανοιχτά δύο πολεμικά μέτωπα. Επιπλέον, πιθανή θα ήταν η συμμετοχή, στις πολεμικές συγκρούσεις, μικρότερων κρατών που υπάρχουν στην περιοχή του Καυκάσου, με αποτέλεσμα μια γενικευμένη σύρραξη. Αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι ακόμα και η

⁷⁷ Το Βήμα, αρ. φύλλου 15433, 12/8/2008, «Τρία σενάρια για την εξέλιξη της κρίσης».

Τσετσενία είχε προθυμοποιηθεί να στείλει ειρηνευτική δύναμη στην περιοχή, ενώ και οι εθνικιστές Κοζάκοι της Ρωσίας είχαν προσφερθεί να μεταβούν στο μέτωπο της σύρραξης. Μια τέτοια εξέλιξη πάντως θα βόλευε την ρωσική κυβέρνηση η οποία θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί το χάος που θα δημιουργούταν και να ανατρέψει τον «ενοχλητικό και επικίνδυνο» φιλοδυτικό ηγέτη της Γεωργίας, Μιχαήλ Σαακασβίλι.

Τέλος, η χειρότερη εξέλιξη (τρίτο σενάριο) που θα μπορούσε κανείς να φανταστεί θα ήταν η περαιτέρω συνέχεια των συγκρούσεων με την συμμετοχή και άλλων πρώην σοβιετικών Δημοκρατιών, όπως η Ουκρανία, η οποία είχε επίσης βλέψεις για εισαγωγή της στο Ν.Α.Τ.Ο., όπως και η Γεωργία, ή το προσκείμενο και φιλικό προς την Ρωσία, Καζακστάν. Σε μια τέτοια περίπτωση οι επιπτώσεις θα ήταν καταστρεπτικές και τα αποτελέσματα για το μέλλον όχι μόνο της ευρύτερης περιοχής αλλά και των υπόλοιπων εμπλεκόμενων θα ήταν τραγικά. Την κατάσταση θα χειροτέρευε κατά πολύ μια ενδεχόμενη στρατιωτική εμπλοκή της Δύσης στην σύρραξη αυτή, η οποία βέβαια ακόμα και σε επίπεδο προβλέψεων δεν θεωρείται πιθανή.⁷⁸

Πάντως, με την πάροδο των ημερών κι ενώ τα όπλα έχουν σιγήσει στην περιοχή του Καυκάσου, είναι πια ορατό το ενδεχόμενο της αναγνώρισης της ανεξαρτησίας της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας από την ρωσική κυβέρνηση. Με τους κατοίκους των περιοχών αυτών να θεωρούν ως δεδομένη και πλέον αποδεκτή λύση την αναγνώριση της ανεξαρτησίας τους από την Ρωσία (κάτι που έχει εκφραστεί και μέσω δημοψηφισμάτων), ο Ρώσος Πρόεδρος Ντμίτρι Μεντβέντεφ φαίνεται ότι θα ικανοποιήσει τα αιτήματα αυτά αναγνωρίζοντας έστω και μονομερώς την ανεξαρτησία των περιοχών αυτών.⁷⁹

Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι και ο Economist έχει προβλέψει πόλεμο στην περιοχή αλλά και σύμφωνα με έκθεση του ιδρύματος International Crisis Group, που εδρεύει στις Βρυξέλλες, η πιο επικίνδυνη στιγμή θα είναι ενδεχομένως το 2012, όταν θα αρχίσουν να μειώνονται τα έσοδα του Αζερμπαϊτζάν από το πετρέλαιο.

Όπως όλα δείχνουν, ο Καύκασος έχει ακόμη πολύ δρόμο για να ησυχάσει, καθώς εμπλέκονται πετρελαϊκά συμφέροντα, ισλαμικός φανταμενταλισμός, λαθρεμπόριο ναρκωτικών, trafficking, τοπικές μαφίες, γεωπολιτικοί συσχετισμοί, διεφθαρμένοι πολιτικοί κι όλα αυτά υπό το βλέμμα της υπερδύναμης και των μεγάλων δυνάμεων, οι

⁷⁸ Το Βήμα, αρ. φύλλου 15433, 12/8/2008, «Τρία σενάρια για την εξέλιξη της κρίσης».

⁷⁹ Η Καθημερινή, αρ. φύλλου 26956, 21/8/2008, «Πιθανή αναγνώριση Αμπχαζίας, Ν. Οσετίας», του Αχιλλέα Πατσούκα.

οποίες αν και αντιμάχονται συνδέονται και με μια άτυπη ομερτά με αφορμή την «τρομοκρατία(π.χ. η αδιαφορία της Ουάσιγκτον για την Τσετσενία). Πιθανόν δε, ακόμα και οι επικείμενες προεδρικές εκλογές στις ηνωμένες Πολιτείες να επηρεάσουν και να επηρεάζονται από τα γεγονότα.

Όλα τα παραπάνω συμπεράσματα και σενάρια δείχνουν ότι στην περίπτωση της Αμπχαζίας οδηγούμαστε στην ίδρυση ενός «**de facto**» κράτους.

Βιβλιογραφία

Oystein Noreng, *Crude Power: Politics and the Oil Market*, London: I.B.Tauris, 2006.

Duffy Toft M., ed. by James Hughes and Gwendolyn Sasse, *Ethnicity nad Territory in the Former Soviet Union: Regions in Conflict*, , Taylor & Francis, 1999, p. 123-139.

Coppieters B., «Ethno – Federalism and Civic State – building, Policies: Perspectives on the Georgian – Abkhaz Conflict», *Regional and Federal Studies*, V.11, Issue 2, Summer 2001, p.69-93.

Hopf T., « Identity, legitimacy, and the use of military force: Russia's Great Power identities and military intervention in Abkhazia», *Review of International Studies*, V. 31, Cambridge University Press 2005, p. 225-243.

King C., «Black Sea Blues», *The National Interest*, V.78, Winter 2004-2005, p. 144-147.

Ατλας του Κόσμου, Dorling Kindersley, 1995, Γεωργία, σελ. 150.

Το Βήμα της Κυριακής (Κυριακή 28/07/1996), αρ. φύλλου 12387, Διεθνή, «Τα αποσχιστικά κινήματα στον κόσμο», Κωδ. Άρθρου:Β12387Α221.

Το Βήμα, αρ. φύλλου 15433, 12/8/2008, «Τα εγκαίνια μιας νέας ψυχροπολεμικής εποχής», του James Traub, αναδημοσίευση από την εφημερίδα The New York Times.

Το Βήμα, αρ. φύλλου 15433, 12/8/2008, Γνώμη – «Η Επανάκαμψη της Ρωσίας», του Αντώνη Καρακούση.

Το Βήμα, αρ. φύλλου 15433, 12/8/2008, «Ο Ιμπεριαλισμός των άλλων», του Ριχάρδου Σωμερίτη.

Το Βήμα, αρ. φύλλου 15438, 19/8/2008, Ένθετο, Οικονομία, «Το Μέλλον της Ενέργειας» του Τάσου Αναστασιάδη, σελ 4-5.

Το Βήμα της Κυριακής, αρ. φύλλου 15437, 17/8/2008, Διεθνή, «Ο πόλεμος και η εξάρτηση της Δύσης από το ρωσικό πετρέλαιο», του Ben Macintyre, αναδημοσίευση από την εφημερίδα The Times.

Το Βήμα, αρ. φύλλου 15433, 12/8/2008, Πέντε ερωτήσεις και απαντήσεις, «Πως φθάσαμε στην σύρραξη του Καυκάσου».

Το Βήμα, αρ. φύλλου 15433, 12/8/2008, «Τρία σενάρια για την εξέλιξη της κρίσης».

Το Βήμα, αρ. φύλλου 15433, 12/8/2008, χάρτης, Νότια Οσετία.

Το Βήμα της Κυριακής, αρ. φύλλου 15437, 17/8/2008, «Ο πόλεμος στον Καύκασο».

Η Καθημερινή της Κυριακής, αρ. φύλλου 26953, 17/08/2008, χάρτης, πηγή: Reuters.

Η Καθημερινή της Κυριακής, αρ. φύλλου 26953, 17/08/2008, «Οι δρόμοι του πετρελαίου», του Dilip Hiro, αναδημοσίευση από την εφημερίδα The Guardian.

Η Καθημερινή της Κυριακής, αρ. φύλλου 26953, 17/08/2008, Θέμα – Τα μυστικά του Καυκάσου, Πηγή: World Energy Atlas 2007, Reuters

Η Καθημερινή, αρ. φύλλου 26956, 21/8/2008, «Πιθανή αναγνώριση Αμπχαζίας, Ν. Οσετίας», του Αχιλλέα Πατσούκα.

Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, αρ. φύλλου 1593, 17/08/2008, «Ψυχρός Πόλεμος Πέντε Ημερών», του Αχιλλέα Φακατσέλη.

Ελευθεροτυπία, 21/8/2008, «Ιστορικές αδικίες και περιφερειακή σταθερότητα», του Χρίστου Κ. Χριστοδούλου.

Ελευθεροτυπία, 21/8/2008, «Στο δρόμο του Κοσσόβου, Αμπχαζία και Νότια Οσετία», του Θανάση Αυγερινού.

Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, αρ. φύλλου 1593, 17/8/2008, «Ο μοιραίος Σαακασβίλι», Θανάσης Αυγερινός, αποστολή Τσхинβάλι, Νότια Οσετία.

Σαββατιάτικη Ελευθεροτυπία, αρ. φύλλου 9933, 16/8/2008, «Ξανανοίγουν οι πληγές», αναδημοσίευση από το κύριο άρθρο της εφημερίδας The guardian.

Απόσπασμα από τις δηλώσεις του Πρωθυπουργού της Αμπχαζίας στο ρωσικό πρακτορείο ειδήσεων ITAP ΤΑΣ, 6/5/2008.

Γεωργίας Σ.Σ.Δ., « Φύση», Λ.Τζ.Μαρουασβίλι, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 7^{ος}, σελ. 180, Μόσχα 1979.

Γεωργίας Σ.Σ.Δ., «Βιομηχανία», Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 7^{ος}, σελ. 197, Μόσχα 1979.

Γεωργίας Σ.Σ.Δ., « Γεωλογική Δομή και Χρήσιμα Ορυκτά», Α.Λ.Τσαγκαρέλι, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 7^{ος}, σελ. 181-183, Μόσχα 1979.

Γεωργίας Σ.Σ.Δ., «Λαϊκή Οικονομία», Γ.Γ.Γκβελεσιάνι, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 7^{ος}, σελ.198-199, Μόσχα 1979.

Γεωργίας Σ.Σ.Δ., «Ιστορική Επισκόπηση», Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 7^{ος}, σελ. 191, Μόσχα 1979.

Γεωργίας Σ.Σ.Δ., «Πληθυσμός», Γ.Γ. Γκβελεσιάνι, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 7^{ος}, σελ. 185, Μόσχα 1979.

Αμπχαζία, «Ιστορική επισκόπηση», Γκ. Α. Τζιτζάρια, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 2^{ος}, σελ. 422-424, Μόσχα 1979.

Αμπχαζία, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 2^{ος}, σελ.421, Μόσχα 1979.

Αμπχαζία, «Φυσικά Χαρακτηριστικά», Α. Α. Μιντς, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 2^{ος}, σελ. 421-422, Μόσχα 1979.

Αμπχαζία, «Πληθυσμός», Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 2^{ος}, σελ. 422, Μόσχα 1979.

Αμπχάζιοι, Γ. Σ. Σμυρνόβα, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 2^{ος}, σελ. 429, Μόσχα 1979.

Αμπχαζική Γλώσσα, Γ. Σ. Σμυρνόβα, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 2^{ος}, σελ. 429, Μόσχα 1979.

Αμπχαζία, «Οικονομία», «Βιομηχανία», «Μεταφορές», Α. Α. Μίνι, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 2^{ος}, σελ. 424 – 425, Μόσχα 1979.

Εγκυκλοπαίδεια 2002, Τόμος 6^{ος}, Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, σελ.134.

Εγκυκλοπαίδεια 2002, Τόμος 6^{ος}, Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, σελ. 142.

Εγκυκλοπαίδεια 2002, Τόμος, 4^{ος}, Γεωργία, σελ.294.

Εγκυκλοπαίδεια 2002, Τόμος 1^{ος}, Αβχαζία, σελ.30.

Γεωργία, Η Νέα Αποικία, Περιοδικό Αντίβαρο, www.antibaro.gr, 11/8/2008.

Σοβιετική Ένωση, «Η Διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης», www.live-pedia.gr, 11/8/2008.

Σοβιετική Ένωση, «Το εικονικό σχολείο», Τόμος 1^{ος}, τεύχος 3^ο, Δεκέμβριος 1998, www.auth.gr, 11/8/2008.

Σοβιετική Ένωση, «Η Ρωσία κλιμακώνει τις προκλήσεις της στην Γεωργία μέσω Αμπχαζίας», www.oakke.gr/na433/georgia443.htm, 12/8/2008.

Η Διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, «Η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών», www.raftsiberia.com/trips/info/ussr.html, 11/8/2008.

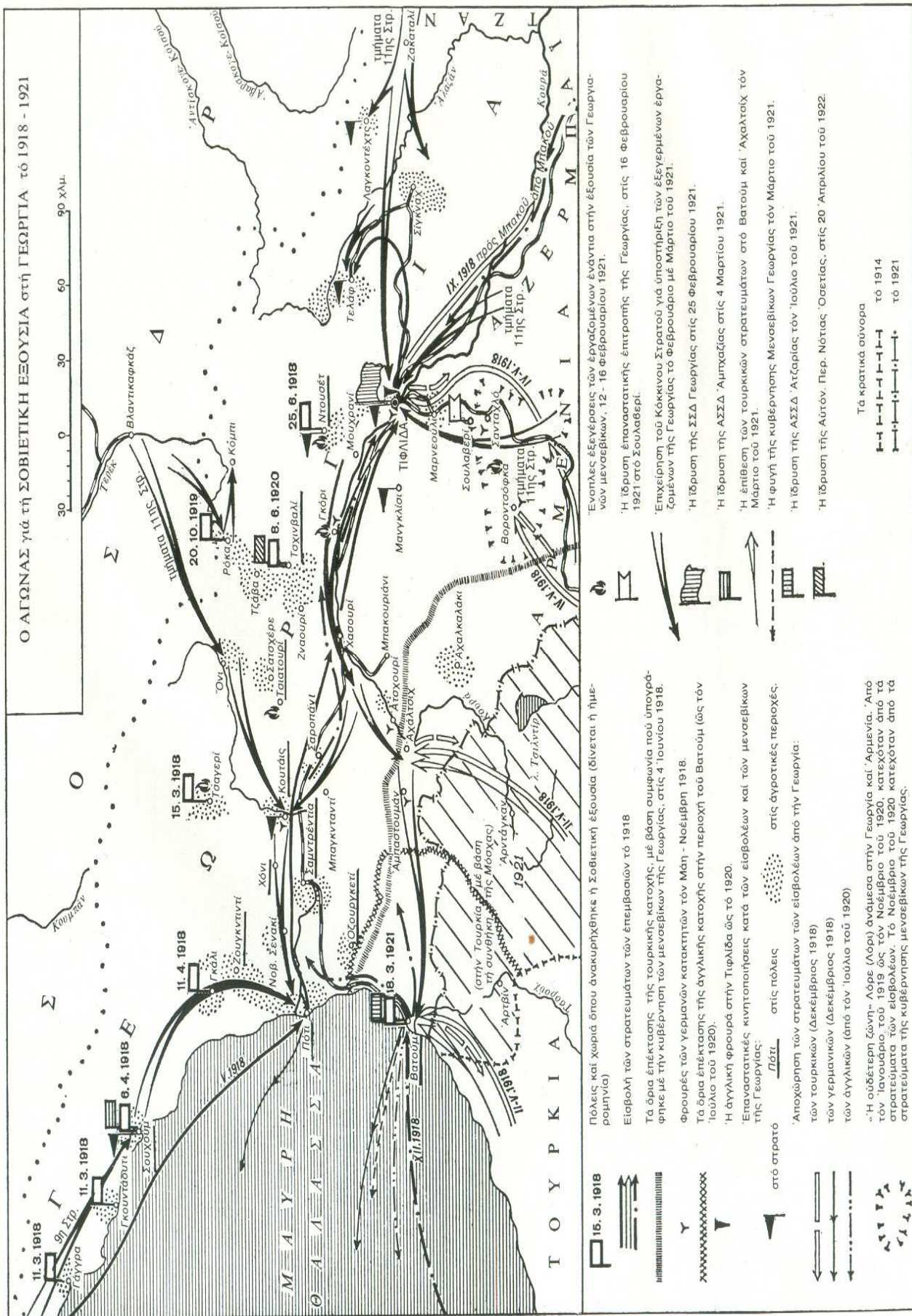
Αμπχαζία, Abkhazia Institute for Social and Economic Research – Georgia Faces Invasion, www.abkhazia.com, 16/8/2008.

Αμπχαζία, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών – Το σενάριο, www.imm.gr/index.php, 12/8/2008.

Αμπχαζία, «Γεωπολιτικό παιχνίδι», του **Sergei Markedonov**, www.rieas.gr/index.php, 16/08/2008.

«Κοσσυφοπέδιο και Νότια Οσετία όλο και πιο κοντά», του Κώστα Τσαπογά, www.enet.gr/online/online_fpage_text/, 12/08/2008.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΕΠΑΡΧΙΕΣ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

